Emmanuel Roblès

Anotimp zbuciumat

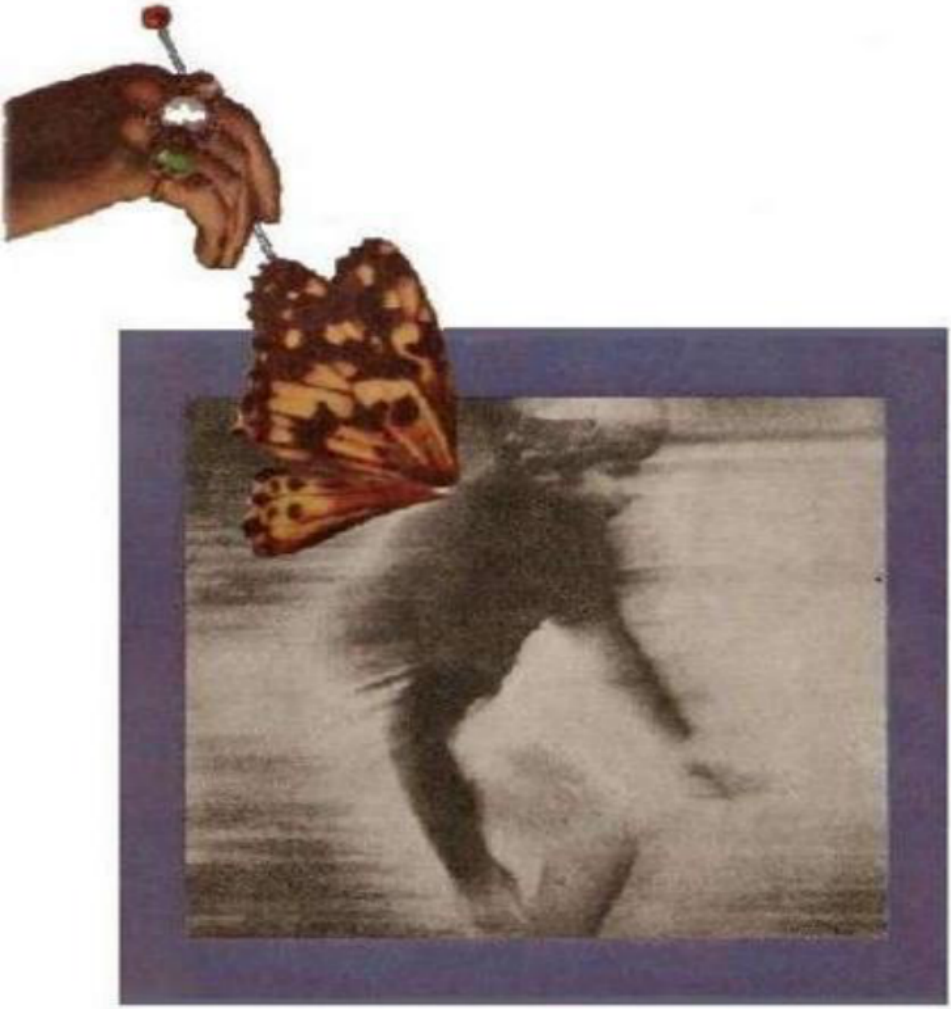

Editura Eminescu

EMMANUEL ROBLÈS

Anotimp zbuciumat

În româneşte de Rodica Savopol

EDITURA EMINESCU

1980

Cuprins

Partea întâi NEGUSTORUL DE MIERE

I

II

III

IV

V

Partea a doua DOAMNA QUINSON

I

II

III

IV

V

VI

Partea a treia VERONIQUE

I

II

III

IV

V

VI

Lui Pavel şi Jaqueline Macek

Iată că vine vara, înverşunatul anotimp…

APOLLINAIRE

Partea întâi NEGUSTORUL DE MIERE

I

PRIN FEREASTRA CU DRAPE-riile întredeschise îl vedeam pe Khader, rândaşul arab, care ieşea din grajd şi traversa curtea cu felinarul în mână. Mişcându-l, umbrele începeau să joace, iar silueta omului se proiecta pe zid dominată de masa rotundă a turbanului. Cântece de fonografe, fonografele acelea de epocă cu pâlnia de forma unei campanule — îmi dădeau impresia unei mulţimi de păsări ciripind în noaptea de iulie pe tonuri foarte înalte. Când aţipeam, conştiinţa mi se strecura în afara lumii reale şi plutea în ritmul acelor lente fâlfâiri de aripi. Cu toate acestea, nu reuşeam s-adorm, în timpul după-amiezii fusesem la scăldat cu doi prieteni. Alunecasem pe o stâncă acoperită cu o spumă miloasă şi mă rănisem la umăr. Sufeream. Dar poate că şi foamea era una din cauzele care îmi întreţinea insomnia. Băile de mare îmi aţâţau întotdeauna pofta de mâncare, o poftă pe care masa uşoară de seară n-o putuse potoli. În fiecare an, atunci când zilele erau frumoase, mergeam împreună cu prietenii să ne zbenguim la poalele stâncii Pointe-Blanche, în golful ocupat azi de port. Pe atunci mai exista încă fortul Sainte-Therese, care marca limita bazinelor. La poalele sale, un golfuleţ adăpostea nişte bărci de agrement şi câteva „lamparos” cu etrava ţanţoş alungită într-un fel de corn, ca o provocare adusă mării.

Câte ore nu petrecusem acolo înotând, plonjând, alunecând printre îngrămădirile de stânci smulse falezelor, coborând în măruntaiele unei epave, aceea a unui mare; vas italian cu pânze, care, încă înainte de război, luase foc şi fusese scufundat acolo. Mergeam de asemenea să explorăm şi celălalt versant al Pointe-i, acolo unde perechi de îndrăgostiţi veneau noaptea să se scalde dezbrăcaţi. Şi căutam uneori pe nisip urmele frumoaselor trupuri de femei care se dăruiseră în bătaia vălurilor şi care ne populau imaginaţia. Dacă urcam spre oraş pe versantul zis „la Cueva del Agua” (Grota apei), ne opream la izvorul rece ca gheaţa ce curgea la jumătatea pantei, sub un clanţ de stâncă, şi mâncam mlădiţele acelea tinere de portulaca pe care Hermes le recomandase lui Ulise convins că-l vor apăra de farmecele lui Circe. Eram dealtfel un fel de Ulişi ai acestor coaste, Ulişi adolescenţi stăpâniţi de aceeaşi curiozitate întreprinzătoare faţă de misterele lumii. Şi uneori ne întorceam acasă străbătând portul, oprindu-ne în faţa acelor mici cafenele împodobite cu scene de coridă, cu flori de muşcate şi vase de pământ în formă de cocoşi. Pe ţărmul de pământ bătut, pescarii aprindeau focuri sub nişte căldări imense, ca

pentru un ritual barbar. Adesea cei care se întorceau seara aduceau nişte creaturi ciudate care ne fascinau cu ochii lor cruzi.

Universul nostru era marea, făcea parte din existenţa noastră, ea ne inspira aproape toate planurile şi ne grăbeam să o regăsim ca pe un hotar fericit dintre două zone, cea a dependenţei şi a constrângerii de o parte şi cea a indisciplinei anarhice, de alta.

Deodată, am auzit-o pe mama apropiindu-se de uşă. Nu aveam decât două încăperi şi mama locuia în camera din faţă care servea şi de bucătărie. Ascultam. Nu încăpea îndoială, venea să mă vadă. Cum din cauza căldurii mă culcasem gol, am tras în grabă cearşaful şi m-am acoperit până la bărbie, nu din exces de pudoare, dar ca să-mi ascund umărul rănit. Atunci când mama se întorsese de la spălătoria unde lucra, în centrul Oranului, nu observase că-mi ţineam braţul stâng strâns lipit în dreptul cordonului, poziţie în care rana nu mă deranja atât. Poate că, preocupată de vreun gând, nu bănuise nimic despre starea în care mă aflam sau poate că nu observase nimic din cauza luminii slabe pe care o împrăştia lampa noastră de petrol şi mă temeam acum să nu-mi descopere rănile. Ar fi ghicit fără doar şi poate că nu mă dusesem la căminul acela de zi patronat de biserică pe care noi îl numeam „patronaj” şi la care mă înscrisese, încrezătoare în vigilenţa vărului ei primar, abatele Porteno. La drept vorbind, nu mai puneam de mult picioarele la asociaţia aceea de binefacere şi exceptând perioada de şcoală, dispuneam singur de întreaga mea libertate fără niciun control.

Mama a împins cu grijă uşa camerei. Părul, pe care-l purta strâns într-un coc, îl desfăcuse deja ca pentru noapte. Cum a descoperit că nu dormeam, a venit să se aşeze lângă pat pe o ladă care-mi servea de scaun. Aşezată în camera de alături pe cuptorul îmbrăcat cu faianţă roşie, lampa ne lumina de departe şi pieziş cu un fel de pâlpâire, fapt care, în situaţia în care mă găseam, îl consideram în favoarea mea. Ce s-o fi întâmplat? Eram îngrijorat. Să-mi fi observat oare abatele Porteno absenţa? Chiar şi aşa, mă îndoiam totuşi că ar fi prevenit-o pe mama. Îl cunoşteam, îi ştiam lealitatea, ar fi încercat mai întâi să stea de vorbă cu mine. Dar, la o asemenea oră, vizita mamei era neobişnuită şi dealtfel, relaţiile noastre se limitau de obicei la foarte puţine lucruri. Nicicând nu ne-am făcut adevărate confidenţe, niciodată n-a existat între noi vreo deschidere sufletească. În afara grijii pentru cele ale gurii, nu împărţeam nimic şi uneori’ mi se părea că suntem unul faţă de celălalt aidoma a două trenuri care se încrucişează. Pândeam. Se aşezase în aşa fel încât o vedeam din profil în oglinda cea veche, cu rama mâncată de carii, singurul nostru lux. Purta o cămaşă de noapte foarte largă, lungă până la glezne, a cărei

unică podoabă era un mic guler răsucit, strâns de un şiret. Lumina îi mângâia faţa şi i se oglindea în ochi. Se uita la mine fără însă ca privirea să i se oprească cu adevărat asupra mea. Părea, în penumbra aceea că „pluteşte" dinainte-mi. O clipă am crezut că este bolnavă sau că era pradă vreunei slăbiciuni. Ştiam care îi era spaima: să piardă chiar şi numai o zi de lucru, deoarece aceasta era de-ajuns ca să ne agraveze dificultăţile. Era să-i pun întrebări, când a început să vorbească cu glas reţinut, de parcă se temea să nu fie auzită din locuinţa vecină.

— Ai mâncat destul?

Întrebarea m-a neliniştit mai puţin prin ceea ce exprima ea cu adevărat decât prin jena pe care încerca s-o ascundă. Am intuit că nu era decât un preludiu, că trebuia să „mă prind", cum ziceam noi, de aceea am murmurat un „da" circumspect. A urmat o nouă aşteptare. Îmi amintesc de un miros puternic de amoniac provenind de ia grajd şi de la unicul closet care, în fundul curţii, era folosit de toţi locatarii, şi-mi mai aduc aminte că întreaga noapte părea murdărită de duhoarea aceasta.

Stăteam mai departe sub cearşaful meu observând-o pe mama îmbrăcată în inuzabila ei cămară da noapte, pe care o mai păstra încă împreună cu alte câteva obiecte, şi care toate făcuseră parte din trusoul ei de pe vremea când fusese la mânăstirea de la Sidi-Bel-Abbes, unde stătuse până când împlinise optsprezece ani. La vârsta aceea, dealtfel, pe când tocmai se pregătea să se călugărească, nu ştiu ce dramă de familie a constrâns-o să-şi întrerupă noviciatul.

Tot de la grajd ajungeau până la noi şi zgomotele făcute de caii care loveau pământul cu copita. Aceste zgomote au rămas multă vreme legate de emoţia nopţii aceleia.

— Ascultă, a zis mama cu acelaşi glas şoptit, ce ai zice dacă…

Cu amândouă palmele sprijinite pe coapse, a ezitat să-şi continue gândul, şi eu am fost cuprins de nerăbdare.

— Ei bine?

— … dacă m-aş recăsători?

Ce s-ar fi putut răspunde? Expresia „a ţi se tăia respiraţia" a îmbrăcat în cazul meu adevărata sa semnificaţie, adică vreau să spun că n-am respirat timp de câteva secunde, de parcă aş fi încercat să prind în mine ecoul acestei fraze şi, dincolo de cuvinte, să-i descopăr sensul profund. Dar nu, înţelesesem bine! Idiotul de mine! Trebuia să

admit dintr-odată că mama era o fiinţă care se deosebea de cea pe care mi-o închipuisem, o insulă necunoscută căreia abia îi descoperisem ţărmurile! Crezusem până atunci că rămăsese neabătut credincioasă amintirii acelui tată pe care nu-l cunoscusem, căci murise cu trei luni înainte de naşterea mea, amintire a cărei putere emotivă ne însemnase viaţa amândurora. Stupoare! Totul se destrăma, totul se prăvălea şi, în noapte, semănând cu acele lovituri de târnăcoape care se aud la demolările clădirilor, copitele cailor care continuau să tropăie agravau impresia aceea de frângere, de dărâmare, de năruire interioară.

Aştepta, îmi pândea răspunsul. Asta era, întâlnise un străin, se gândea să fie nevasta lui! Se vedeau probabil de multă vreme, se întâlneau undeva! Şi eu nu ştiusem nimic! Nu ghicisem nimic, nu presimţisem nimic! Nu bănuisem nimic. Nimic! Mama mea a putut să-mi ascundă o parte atât de mare din fiinţa ei! Da, se poate zâmbi, aveam reacţia unui soţ înşelat! Într-un amestec de desperare şi furie, înţelegeam acum că nu ştiam nimic despre fiinţa care era cel mai strâns legată de viaţa mea. Discerneam pentru prima oară ironia monstruoasă a icebergurilor despre care învăţasem că îşi ascund de fapt sub ape partea cea mai importantă din masa lor! Iată! Mama era ca o insulă de gheaţă! Şi nu cunoşteam decât partea de deasupra, atât de albă, atât de suavă, atât de pură! M-am lăsat brusc pradă zbuciumului meu sufletesc, am protestat, am refuzat un astfel de proiect considerându-l absurd, insuportabil. Fără să ridic vocea din cauza tuturor acelor ferestre ale vecinilor deschise în noapte ca şi a mea, vorbisem pe un ton de vehemenţă pasională, şi agitându-mă m-am ridicat scoţând astfel la iveală umărul zdrelit în căzătură.

— Păi puiul meu, n-am făcut decât să te întreb!

Nu-mi plăcea să-mi zică „puiul meu”, genul acesta de dulcegării mă scotea din sărite. Stătea dreaptă, cu mâinile încrucişate, aşezate pe genunchi, şi am văzut în privirea ei o expresie de îngrijorare. Mi-am întors brusc obrazul spre zid şi tapiseria lui cu flori mâncată de umezeală. Mama m-a mângâiat atunci uşor pe cap, ca pentru a mă linişti, a mă încuraja, voind poate să-mi arate că renunţa.

Apoi s-a sculat, s-a dus să caute lampa şi a revenit cu pasul domol, însoţită de-un cerc de lumină proiectat pe plafon.

— Ce ai acolo?

Nu era un ton înduioşat, deşi arăta o uşoară îngrijorare. L-am interpretat imediat conform obsesiei mele: „Vezi, părea să spună, eu nu pot să te cresc singură, ar fi nevoie de o mână de bărbat”.

— S-a întâmplat pe când mă jucam cu mingea. Am căzut.

— Dumnezeule, a murmurat ea plecând lampa spre mine în dreptul frunţii.

— Nu-i nimic!

— Cum nu-i nimic?!

— Am pus apă oxigenată!

Noi foloseam apa oxigenată pentru răni, cataplasme cu muştar pentru guturai, şi sulfatul de sodiu pentru toate celelalte. (Exagerez, bunica mea, originară din Andaluzia, ne lăsase toată farmacopeea ei bazată pe plante, insecte şi unele organe animale. Îmi amintesc că vindecase repede furunculul unei vecine cu o cataplasmă făcută din viespi rase şi strivite în piuliţă. Şi nu mai vorbesc despre un sirop respingător dar eficace, pe care îl pregătise pentru mine dintr-un amestec de ceai de ierburi de leac şi o fiertură de melci. În ceea ce o privea pe mama, ea refuza să folosească astfel de reţete.) Pe când întindea mâna şi-mi pipăia delicat cu vârful degetelor carnea, am adăugat cu un fel de furie:

— Şi nici măcar nu doare!

Poate a înţeles că voiam să dovedesc ce băiat îndurător şi puternic sunt, tocmai contrariul unui papă-lapte, când de fapt strigătul deziluziei, al neputinţei şi al revoltei mele erau mai puternice decât durerea fizică. Cum, cu sprâncenele încruntate — îşi continua examinarea, mi-am tras peste mine cearşaful cu un gest violent. S-a ridicat încet, a plecat cu un oftat, lăsând în urma ei uşa larg deschisă. Să fi fost o scăpare? Un fel de a-şi arăta abdicarea? Sau gândul de a nu lăsa între noi un obstacol material în momentul acesta de criză? Tindeam spre o astfel de interpretare, înclinam să dau acestei uşi largi deschise sensul unei înţelegeri pe care de fapt nimic nu va reuşi s-o micşoreze. Gândul acesta însă nu putea atenua sentimentul de înfrângere care mă copleşea şi mă simţeam, ca aplecat peste marginea unui puţ, spectator la propria mea cădere şi rostogolire peste mine însumi şi spre nesfârşit.

De parcă nimic grav nu s-ar fi petrecut între noi, mama, aşezată la masa din încăperea vecină, a început să numere banii. Făcea lucrul acesta în seara zilei în care primea salariul; clădea stive de monezi în vederea cheltuielilor, una pentru chirie, una pentru hrană, una pentru îmbrăcăminte şi una, în cele din urmă, pentru cărbune.

Aşezată în faţa ei, pe masă, lampa îi lumina chipul, îi aducea

străluciri în păr şi cum lăsase fitilul în jos, pentru a economisi petrolul, flacăra aceasta lipsită de putere o izola într-un fel de ceaţă luminoasă, în afara oricărei lumi reale. Descopeream pentru prima oară că era foarte frumoasă, cu faţa slabă, dar de o puritate perfectă şi am încercat sentimentul că fiecare dintre noi a comis o înspăimântătoare eroare.

*

A doua zi, când m-am trezit, am auzit-o vorbind în spaniolă cu păstorul de capre care trecea din uşă în uşă, în timp ce toată turma lui era culcată în mijlocul curţii. Ascultam vorbele mamei, surprins să constat la ea o oarecare bună dispoziţie. Aşa încât ea cea pe care o credeam atât de puţin complicată se dezvăluia plină de secrete!

Când a venit timpul să plece, s-a comportat ca de obicei, a aruncat cenuşă peste jăratic, ca la întoarcere să mai găsească focul aprins, apoi s-a arătat preocupată de umărul meu şi m-a sfătuit să mă îngrijesc. Şi ca de obicei, m-a îmbrăţişat, m-a sărutat scurt pe obraz, cu vârful buzelor. Nici cea mai mică aluzie la scurta noastră discuţie din ajun. Rămas singur, mi-am zis că şi eu păstrasem tăcerea asupra acestui subiect, că şi eu mă străduisem să par natural, în ciuda amărăciunii. Vom începe oare de aici înainte să ne comportăm ca doi adversari care se pândesc şi-şi ascund cu grijă jocul? Poate că protestele mele au determinat-o să renunţe la proiectul acela! Poate că am convins-o cu-adevărat! Poate chiar azi va declara pretendentului ei că nu va acţiona împotriva voinţei mele! Nu ştiam nimic despre omul acela şi totuşi fiinţa mea întreagă îl respingea cu totul, cu o ardoare aproape sacră! Şi gândurile mele se învârteau toate neîncetat, în jurul lui, ca un stol de păsări mici, răpitoare, crude, bătăioase, gata de atac!

După ce mi-am făcut patul şi am dereticat prin casă, a trebuit să văd de apă. Aveam sarcina ca în fiecare dimineaţă, să aprovizionez gospodăria cu apă, şi umpleam la pompă două ulcioare care se abureau lângă sobă, în penumbră. Khader înhăma animalele la tomberon şi ca de obicei am schimbat cu el, în arabă, interminabile saluturi. Copiii chitaristului orb care locuia într-o cameră în dreapta locuinţei noastre începuseră deja să scâncească, iar muştele bâzâiau vesel în soare prin faţa uşilor grajdului. Era ziuă, una din acele binecuvântate zile de vară clocotind de lumină, în curând prietenii mei vor veni să mă caute şi scurtând prin faleze, vom ajunge repede la Pointe-Blanche.

Gol-puşcă în hârdăul pe care-l foloseam şi pentru spălatul rufelor, începusem să-mi fac toaleta fără să mă pot servi de braţul stâng. Închisesem uşa şi trăsesem perdelele ca să nu-i atrag la ferestre pe

copiii din curte. În ce mă privea, nu eram câtuşi de puţin stânjenit de aceste prezenţe, dar soţia brutarului Parra protestase într-o anume ocazie, spunând că nu mai eram tocmai un copil.

Aveam intenţia ca împreună cu prietenii mei să explorăm o încăpere a epavei scufundate, cea mai puţin accesibilă, plină de tot felul de lucruri. Nu era prima tentativă şi până acum nu ne reuşise nici măcar una, dar lucrul acesta ne dădea fiori puternici. Cu toate acestea, în bucuria mea se strecura ceva aidoma unei imperfecţiuni. Îmi dădeam destul de bine seama că n-ar fi trebuit s-o las pe mama să plece fără să-i fi spus ceva ce trebuia rostit. La urma urmei, nu era sigur că avea un pretendent, şi întrebarea ei putea doar să spună că ea ar fi avut intenţia să se recăsătorească *numai dacă i s-ar fi ivit ocazia*. Oare lucrul acesta nu schimba aspectul problemei? În timp ce mă săpuneam, şi-mi plăcea să mă acopăr tot de clăbuci, mă convinsesem că nuanţa aceasta era importantă şi că nimic nu era compromis încă. M-am simţit uşurat dintr-odată la gândul acesta şi viaţa şi-a recăpătat pentru mine întreaga ei magie, stăpâneam din nou fiecare câtime a ei, era aici, în toată bogăţia ca şi grădina aceea din tapiseria noastră, cu o nesfârşită multiplicare a plantelor sale cu înflorescenţe în formă de corimbe şi cime, domeniu fabulos în care toate dorinţele arzătoare, toate speranţele, toate năzuinţele se împlineau.

II

NU L-AM AUZIT IMEDIAT PE prietenul meu Fred bătând la uşă. Nu el era cel pe care-l aşteptam dar, de îndată ce-a intrat în cameră, cu ochii pe jumătate închişi ca să se obişnuiască cu penumbra, văzându-mi umărul a şi decretat că nu voi putea participa la atacul contra agentului de poliţie Ortega. Fred avea alura aceea hoţească a pisicilor vagaboande şi aceeaşi privire galbenă, de o infailibilă perspicacitate. Am protestat. Se luase hotărârea fără mine. Nu se putea aştepta? Îmi plăcea o aventură atât de bogată în peripeţii, mai ales în aceste momente de tensiune, dar Fred vedea că mă foloseam cu greu de braţul stâng, or afacerea era delicată, cerea fiecăruia stăpânirea completă a mijloacelor de care dispunea. Cât priveşte amânarea proiectului pentru mai târziu, nici gând. Într-adevăr, agentul de poliţie Ortega trebuia să fie de serviciu după-amiază, în strada Azov, stradă mărginită în parte de terenuri virane, propice unei ambuscade.

Complotam de mai multe zile în sensul acesta, exact de când bătrânul Brahim nu mai punea piciorul în cartierul nostru. Bătrânul Brahim era negustor de miere. Ne obişnuisem să-l privim trecând, înalt şi slab, cu bidonul de fier în mână, escortat de vreo 3-4 albine, foarte demn într-o *djelaba* imaculată, cu frumoasa lui barbă albă de profet şi turbanul verde, semn că era *hagi* şi făcuse pelerinajul la Mecca.

Făcea parte dintre figurile familiare nouă împreună cu tocilarul, căprarul, negustorul de peşte, cel cu antebraţul tatuat. Îl iubeam. Când venea la noi, schimbam cu el în arabă frumoase formule de curtoazie care mă încântau, pline de binecuvântări şi slăviri întru Domnul.

Pentru că nu-i prezenta dovada că plătea nu se ştie ce taxă municipală (şi cum să fi ştiut Brahim, analfabet cum era, despre acest gen de impunere?) înjurându-l, agentul de poliţie Ortega, i-a vărsat într-o dimineaţă la canal, lovind cu piciorul, tot conţinutul bidonului de fier. Martorii l-au văzut pe bătrânul cel înalt acoperindu-şi faţa cu palmele înainte de a se îndepărta îndurerat la culme şi copleşit.

Scandalizaţi, revoltaţi, hotărâsem să-l pedepsim pe agentul de poliţie Ortega cu prima ocazie favorabilă. Societatea noastră, ştiam asta din instinct, se sprijinea pe o lege care dispreţuia pe învins, pe cel slab, pe sărac şi care-i refuza acestuia orice înţelegere. Or, noi eram modelaţi de morala muncitorească şi aceasta ne unea spontan

împotriva opresorului, ne făcea solidari cu victima, astfel încât agentul de poliţie Ortega devenise pentru fiecare dintre noi un duşman personal, un ultragiu permanent. Scuipam uneori atunci când trecea. Visam să-l capturăm, să-l avem la mână, să-l ungem cu miere şi să-l dăm pe seama furnicilor roşii, aşa cum văzuserăm în unele filme.

În timp ce ştergeam podeaua, Fred îmi expunea amănunţit proiectul său. Vorbea aproape fără să facă gesturi, cu o voce egală, uneori cu o expresie de răutate. Ideea lui? Să ne folosim de praştiile noastre, cărora le ziceam *stacks* şi pe care le fabricam noi înşine cu benzi de cauciuc late cât degetul. În circumstanţele importante le înarmam cu bile de oţel provenite de la rulmenţii furaţi de prin garajuri. În urmă cu trei luni participasem la o expediţie de acest gen, dar, ce-i drept, cu un obiectiv mai puţin ambiţios. Ca să-i dăm de gândit unei doamne bogate care refuzase să plătească la tariful obişnuit serviciile unui camarad (îi cărase provizia de cărbune, lucru greu şi murdar) i-am murdărit cearşafurile puse la uscat, ochindu-le de la terasă la terasă în ziua spălatului, cu bulgări de argilă muiaţi în gudron.

Cu ocazia primei reuniuni, unul dintre noi a propus să atacăm pe agentul de poliţie Ortega cu bilele de oţel, ceea ce a stârnit o lungă discuţie. Am obiectat că în acest caz agentul ar „putea crăpa”, dar, târâţi de pasiune, unii şi-au bătut joc de scrupulele mele şi s-au menţinut pentru propunerea cu proiectilele dure. Alţii mai omenoşi sau mai sperioşi au susţinut teza mea în favoarea proiectilelor de tip convenţional.

Fred mi-a spus că în lipsa mea s-a optat pentru proiectilele de oţel, şi că atacul va avea ca punct de plecare o casă abandonată, refugiu ocazional pentru îndrăgostiţi şi cerşetori şi care oferea atacanţilor cele mai bune condiţii de ambuscadă şi retragere. Rău! Mi se făcea rău! Din cauza acestei indisponibilităţi pierdeam ocazia unei aventuri excepţionale. Uitasem de criza declanşată în ajun de mama. Redeveneam un animal la pândă, o fiinţă gata de luptă, plină de forţă agresivă.

Alfred Mansano, zis Fred, era de vârsta şi talia mea. Umbla desculţ, ca noi toţi în timpul verii, ca să lungească viaţa sandalelor. Avea scăfârlia rasă dar purta o meşă scurtă pe frunte. Felul acesta de tunsoare era considerat necesar căci era o piedică în calea proliferării păduchilor, dar se arăta în acelaşi timp şi foarte economic. Fred era un „căpitan” care ştia să se înflăcăreze când era nevoie şi mai ales să aţâţe în noi amorul propriu în caz de defetism. Avea un fel de a zice zeflemitor, care biciuia obrazul, şfichiuia orgoliul: „Deci ne

dezumflăm”? Mama pretindea că băiatul acesta avea totdeauna idei „macabre”, adică extravagante, iniţiative periculoase, trăsnite. Eu, care îl cunoşteam mai bine, îi apreciam generozitatea, imaginaţia şi ceea ce era adesea oarecum puţin trăsnit în bravura sa.

În timp ce eu clăteam hârdăul, spălam cămaşa la chiuvetă şi stropeam în cele din urmă cerceluşii şi muşcatele noastre, Fred, aşezat pe masă cu picioarele atârnânde, nişte picioare foarte brune şi pline de zgaibe, m-a pus la curent cu planul pe care-l fixase şi care urma să se desfăşoare având ca punct de plecare casa în ruine. Totul era prevăzut, calculat, minunat. Îl vor pândi pe agentul de poliţie Ortega în timpul primei sale runde care coincidea cu vremea siestei. Cartierul va fi adormit, obloanele trase. O scară găsită printre dărâmături şi cârpită va uşura fuga prin terase.

Ascultându-l, îmi ziceam că tatii i-ar fi plăcut să mă vadă participând la afacerea aceasta, într-atât eram de convins de îndrăzneala, de spiritul de aventură, de pasiunea lui pentru dreptate. Mă obseda moartea lui survenită cu câteva luni înainte de naşterea mea de parcă ea ar fi rupt un fel de releu al vieţii mele şi i-ar fi alterat sensul. Imediat ce Fred a dispărut luând cu sine urările mele de reuşită, am rămas descumpănit, copleşit de un sentiment de singurătate. N-am mai dat atenţie cărţilor. Umblam de la o cameră la alta fără vreo treabă, cu sufletul întunecat la gândul că dacă mama s-ar recăsători ar atenta într-adevăr la autenticitatea profundă a existenţei mele, la misterul justificării ei. Mă simţeam ameninţat ca în visurile acelea în care zidurile se strâng făţarnic împrejuru-ţi. Oare ce va face? Care-i va fi hotărârea după scena din ajun? Pe vremea aceea mama trebuia să fi avut vreo treizeci şi patru de ani. Cum lucra la spălătorie de luni dimineaţa până sâmbătă seară, după obiceiul vremii, o vedeam relativ puţin. Cea mai mare parte a duminicii, îndată după slujbă, o consacra întreţinerii locuinţei noastre, spălatului, cusutului şi uneori accepta să facă şi câteva ore la călcatul rufelor, chemată de doamnele din cartierul elegant. Nu pusese încă niciodată piciorul într-o sală de cinema. Se ducea în schimb din când în când la teatru, asista la spectacole de operetă ca *Baiadera*, *Contele de Luxemburg* sau la drame spaniole ca *Tempestad* sau *Maria la O*. Abia ştia să scrie şi să citească, încât s-ar fi putut crede că la mânăstirea de la Sidi-Bel-Abbes şi-a petrecut timpul doar ca să se roage sau să cânte imnurile religioase. Franceza pe care o vorbea era stricată, plină de cuvinte şi expresii din graiul nostru local sau de termeni pe care-i abătea de la adevăratul lor sens. Am dat deja exemplul cuvântului „macabru” care, în mintea ei, califica orice extravaganţă periculoasă, în timp ce „baroc” dădea aceleiaşi extravaganţe o nuanţă de drăgălăşenie comică. Deci, dacă ar fi fost să mă iau după ea, mă

puteau bântui idei macabre sau idei baroce, la fel de puţin înţelepte în esenţa lor, dar primele puteau avea o tentă de dramă şi celelalte una de fantezie.

De felul ei era mai degrabă timidă, se pierdea uşor, mai ales când vânzătorii ambulanţi făceau reflexii cam tari. Era credincioasă, bineînţeles, şi de o credinţă care mă tulbura. Hristos murise chinuit ca să răscumpere greşelile noastre şi Dumnezeu care vede totul ne va judeca la sfârşitul veacurilor. (Când vorbea despre religie, recunoşteam în limbajul ei formule care-mi fuseseră predate şi mie la catehism.) Pentru ea moartea nu era distrugerea fiinţei, ci o stare de pace de care beneficiază toţi acei care au suferit mult fără să se fi îndoit vreodată de perfecţiunea divină. Nu servea la nimic să-i pui întrebări mai multe ca să precizeze unele lucruri. Se eschiva sau se minuna de lipsa mea de credinţă în faţa unor evidenţe atât de simple.

Deasupra patului meu, nu departe de vechiul crucifix de familie din argint prins pe fond de catifea verde, agăţase un portret de-al tatălui meu. Acest portret, în rama sa ovală, provenea din mărirea unei fotografii prost retuşate. Vedeam acolo un bărbat tânăr, cu ochii cenuşii, bărbie energică, gura batjocoritoare, având în privire o expresie destul de agresivă care îmi plăcea, atât de puţin deosebeam pe vremea aceea agresivitatea de noţiunea de virilitate şi bravură. La drept vorbind, mă încredeam prea puţin în imaginea aceasta fără adevărată forţă sugestivă, şi dacă voiam o oglindire mai fidelă a tatălui meu o găseam în mine însumi, în pasiunea aceasta oarbă pentru viaţă, în nostalgia aceea de veşnicie pe care o simţeam pulsând în mine în ritmul propriului meu sânge.

*

După cum convenisem şi la ora fixată, cei doi camarazi cu care fusesem în ajun la scăldat, au venit să mă ia. Nu făceau parte din complotul atentatului contra agentului de poliţie Ortega deoarece Fred îşi selecţionase echipa cu grijă şi nu încorporase în ea decât băieţi absolut hotărî ţi. Şi de încredere. După părerea lui, aceşti doi băieţi erau lipsiţi de sânge rece şi nu ştiau să-şi ţină gura. Să merg oare cu ei la Pointe, până la epavă? Nu mai aveam poftă, într-atât eram de tulburat, dornic să rămân singur, deşi încercam o oarecare nelinişte atunci când îmi scrutam sufletul cu sinceritate.

Am luat ca pretext umărul care mă durea, o noapte de insomnie obositoare şi ei m-au ascultat în tăcere, arşi de soare şi sare cum eram şi eu. M-au crezut oare? În definitiv aş fi putut să-i însoţesc fără ca aceasta să mă oblige să mă scufund cu ei, să iau parte la o acţiune prea grea. Mă priveau cu ochii lor umbriţi de gene lungi şi, stând în

picioare, în penumbră, păreau să ghicească în mine o stare de lehamite, poate bănuiau că le ascundeam ceva, că aveam un alt proiect, că preferam altă companie decât pe a lor.

— Ai să te întâlneşti cu Fred? a întrebat primul.

— Nu.

— Ce are de gând să facă?

— Nu ştiu.

— Nu te-ai întâlnit azi-dimineaţă cu el?

— N-am ieşit.

Ajutându-se cu un ac, celălalt se căznea să-şi scoată un ghimpe de arici-de-mare înfipt în inelarul mâinii stângi, dar îl cunoşteam şi ştiam că în ciuda aparenţelor era foarte atent la replicile noastre.

— Bine, fie cum vrei tu.

Au plecat cu călcătura aceea elastică dată de mersul desculţ iar eu i-am privit de după perdele cum traversau curtea, şoptindu-şi între ei.

*

Spre prânz mama s-a întors ca de obicei să pregătească în grabă masa. (În general cartofi, ouă, paste făinoase, şi aproape niciodată carne.) Era obosită. În acest anotimp, femeile lucrau la spălătorie în condiţii istovitoare. Aflasem că se dezbrăcau în combinezoane, unele aproape goale, leoarcă de transpiraţie şi că intrarea bărbaţilor în ateliere era interzisă.

— Nu te-ai dus la patronaj în dimineaţa asta?

— Nu.

— Te vei duce după masă?

— Poate.

— Doar n-ai să stai închis aici!

— De ce nu?

S-a întors spre mine:

— Dar atunci ce ai?

Am privit-o în tăcere şi ea a întors ochii. Până la sfârşitul mesei a

persistat între noi o tulburare, în timp ce afară întreg universul ardea în văpăile soarelui.

Atunci când a plecat îmbrăcată în rochia ei de culoare deschisă şi încălţată cu sandale, s-a trezit în Cline o foarte veche emoţie. La moartea bunicii, aşa după cum o cerea datina, au fost acoperite toate ˆoglinzile. Trecând dincolo de durerea pe care o încercam, nu ştiu ce curiozitate m-a împins să ridic cearşaful care astupa una din ele. Ce puteam oare descoperi? Şi bineînţeles că mi-am văzut propriul meu chip, dar pe un fond de lumânări aprinse, ca un mănunchi de flăcări imobile, acelea care ardeau la căpătâiul moartei, şi viziunea aceasta, obrazul meu tulburat, văzut în *contre-jour*, aureola de foc m-au urmărit multă vreme. În această clipă am regăsit intact sentimentul care-l însoţea, un sentiment de părăsire atât de apăsător, atât de insuportabil, încât am hotărât să ies, să umblu la întâmplare, să rătăcesc singur pe străzi.

III

CĂLDURA ERA ATÂT DE MARE încât mi-am pus espadrilele ca să nu mă frigă pământul la tălpi. Am lăsat cheia la una din vecine aşa cum erau înţelegerile dintre noi, deoarece nu ştiam dacă mă voi întoarce înaintea sau după mama. Era o femeie fără graţie, vecina aceea, uscată, anostă, cu braţele osoase, cu obrajii acoperiţi cu puf de păr. De fapt era vorba de un bărbat, dar nici „ea", nici nimeni' altcineva nu ştia asta. Douăzeci şi cinci de ani mai târziu am aflat adevărul. Pentru că bărbatul ei, un muncitor de la carieră o brutaliza deoarece nu-i făcea copil şi voia să divorţeze înşelând-o până una-alta cu nişte „târâturi", „femeia" se hotărâse să urmeze sfatul mamei şi trecând peste pudoare, a mers la o consultaţie. De la prima examinare, medicul a descoperit o crudă fantezie a naturii. Şi creatura aceasta îndeplinea cu devotament toate îndatoririle unei femei adevărate, se spetea să ţină casa curată, ca o bună şi credincioasă soţie şi plângea umilită dacă afla despre existenţa unei rivale.

Am început prin a hoinări prin cartierul arab unde îmi plăceau prăvăliile cu mirodenii, cafenelele şi muzica lor, viori şi flauturi (la unison, dar mai ales magazinele de vechituri şi comorile lor nenumărate unde ne puteam aproviziona cu rulmenţi de oţel. Şi tot umblând, ţinând braţul lipit de trup ca să nu-mi trezesc din nou durerea din umăr, gândul mi se ducea la Fred şi la camarazii care, acolo, în casa dărăpănată, erau deja pe poziţii. Tensiunea lor nervoasă nu era greu de imaginat, privirea, răsuflarea scurtă şi chiar şi apăsarea degetelor pe băţul „stackului". Regrete! Zadarnice regrete!… Am coborât înapoi spre oraşul european care părea abandonat, pustiit de vreo epidemie, şi tălăngile celor câteva atelaje care treceau, păreau că provin din chiar inima arşiţei ce mistuia pământul.

Am simţit nevoia imperioasă să vorbesc despre tatăl meu cu cineva care să-l fi cunoscut. Deoarece cuvintele „dacă m-aş recăsători" pronunţate în ajun de mama nu mai erau nişte cuvinte ci o frângere în eul meu, o falie care-i usca încrederea, secătuia apa aceasta adâncă.

*

Făcând un ocol, am ajuns la şantierul unde lucra Francisco Perez, zis Paco, despre care se spunea că suferea de alienare mintală din ziua în care, în timp ce potrivea nişte proptele în lungul unui zid, acesta s-a dărâmat şi l-a îngropat.

În timp ce mă căţăram pe scară, după ce i-am salutat pe Khader şi pe doi lucrători arabi care pregăteau mortarul, mi-am zis că acţiunea împotriva agentului de poliţie Ortega nu mai putea întârzia. Constrâns să folosesc doar o singură mână, mă suiam cu greu, dar atunci când am ajuns pe ultima platformă, şi când m-a zărit Paco, cu palma în formă de portavoce şi imitându-i pe muezini, a trâmbiţat. Sosirea mea: „iată-l pe fiul lui Manuel el Rojo[1]", prelungind după pofta inimii ultimul sunet. Unii au aclamat, am fost salutat şi eram fericit, mă umflam de mândrie în ciuda acestei primiri puţin cam prea zgomotoase, pe care mi-a făcut-o Paco. Deci eu, da eu, aveam un tată de care în ciuda anilor oamenii îşi aduceau aminte. Dacă mă primeau cu simpatie, aceasta se datora faptului că cei mai mulţi dintre ei l-au cunoscut, l-au iubit, l-au stimat, admirat. Pe aceste chipuri arse de soare regăseam, veşnic neştirbită, legenda lui Manuel el Rojo, tatăl meu, acela despre care se spune că era curajos, vesel, excelent tovarăş, care a plecat şi a murit de tifos în Maroc, la Casa-blanca, la capătul pământului, victimă a unor vremuri de mizerie.

După ce mi-a strâns mâna, Paco şi-a apucat iar mistria în timp ce eu, nu departe, am rămas la extremitatea eşafodajului, în scăpărarea excesivă care mă orbea. Abia dacă deosebeam în ceaţa strălucitoare salinele de la Misserghin, Santa Cruz şi fortul său, precum şi Mers el-Kébir, peninsulă fantomă. Dar oricât de opacă era, masa aceasta luminoasă nu forma un bloc imobil deasupra oraşului şi a golfului. Tremura, ondula, părea să curgă dintr-un imens crater celest. Lumea era atât de aproape şi totuşi atât de plină de mistere, de mistere pe care nu le puteam pătrunde, iar sentimentul acestei neputinţe se îmbina cu o uşoară excitare. La rumoarea portului din care, de la locul unde mă aflam, nu puteam vedea decât extremitatea digului, se adăuga un zgomot sacadat care îmi sugera pasul cadenţat al agentului de poliţie Ortega, îndreptându-se sub această furtună solară spre strada Azov.

Dar Paco, cu vechea lui pălărie de paie trasă peste ochi şi fără să înceteze lucrul a început deodată să-mi vorbească:

— Cum merg treburile pe-acasă la tine?

— Bine.

— Şi maică-ta?

— Merge.

— Tot nu se gândeşte să se recăsătorească?

— Nu

— Ar trebui să se hotărască. E încă tânără.

Ceilalţi zidari, erau trei şi-i cunoşteam pe toţi, nu prea ne ascultau cu-adevărat, dar Paco le-a atras atenţia:

— Ehei! Vorba e că maică-sa-i una din cele mai frumoase femei din Oran!

Câţiva au fost de aceeaşi părere şi chiar am fost felicitat. Cum să primeşti un astfel de omagiu? Mă forţam să par foarte la largul meu. Muncitorii ridicau cu scripetele de la etaj stive de cărămizi şi strigătele pentru coordonarea eforturilor răsunau în mine ca un apel pentru o vigilenţă extremă. Să nu răspund nimic, să nu las să se vadă ceva. Camarazi de ai tatălui meu, bărbaţi care l-au iubit, care l-au cunoscut, acceptau deci o idee pe care eu, din punctul meu de vedere, o consideram ca o trădare a memoriei sale. De la Paco mai ales m-aş fi aşteptat la cu totul altceva. (Atunci când se apleca să-şi ia mistria cu ciment, s-ar fi zis că-şi scaldă obrazul în valuri de soare.) Mi-era necaz pe el. Şi, întors cu spatele, a adăugat:

— Tu, tu ai s-o părăseşti într-o zi ca să-ţi faci viaţa ta. E normal. Şi ea, ea va rămâne singură.

Şi de astă dată am rămas mut, vag bănuitor, de parcă mă simţeam victima unei conjuraţii.

De pe marginea schelei priveam strada în pantă, minusculii trecători de-a lungul petelor de umbră de la baza imobilelor, şi acest tramvai nr. 9 care cobora spre căpitănia portului. De câte ori îl revedeam, îmi aminteam de europeanul acela care mă înjurase copios pentru că îmi cedasem locul unei femei arabe (o femeie voalată, după moda musulmanilor din Oran, şi a cărei privire enigmatică nu mă mai părăsise tot timpul călătoriei). După acest incident nu m-am mai despărţit de praştia mea. Dacă aş fi avut-o atunci cu mine, m-aş fi putut răzbuna pe necunoscutul acela, şi coborând odată cu el, aş fi putut să-l urmăresc şi ajunşi pe vreo stradă pustie, să-l iau prin surprindere, să-l „împuşc” frumuşel. Galben şi negru, tramvaiul 9 dispărea scârţâind la viraj, ducând cu el regretul unui afront rămas nepedepsit. Într-un salt, gândul meu a sărit la strada Azov! Oricât de aţâţată îmi era curiozitatea, eram nevoit să aştept până seara înainte de a afla cum s-a desfăşurat afacerea, toate peripeţiile ei.

Dar venisem să vorbesc despre tatăl meu cu Paco şi acesta fredona în timp ce se suia pe zidul lui, cu mânecile răsfrânte lăsând să i se vadă braţele uscate şi brune ca nişte trunchiuri de lemn.

— E o melodie care-i plăcea mult, mi-a zis.

Ştiam, şi mai ştiam că tata avea o voce bună de „riton şi că poseda un întreg repertoriu de cântece populare.

Şi Paco a început să povestească nişte întâmplări de la regiment, una dintre ele amintindu-l pe tata, care, pedepsit cu închisoare pentru un fleac, îi sfida pe temnicerii săi printr-o bună dispoziţie permanentă. Îmi plăceau astfel de anecdote care îmi permiteau să-mi precizez o imagine totdeauna prea puţin clară după părerea mea, aceea a unui bărbat cu mintea şi trupul agere, îndrăzneţ, povestitor strălucitor, vesel fără a fi exuberant, cu un fel de umor care mă încânta. În timpul unor manevre, în apropiere de Bougie, l-a surprins pe caporalul cel arţăgos cu care se tot înfrunta, pe când acesta se scălda gol în bazinul de irigare, şi i-a subtilizat întreg echipamentul. Imediat după aceea, o trompetă fantomă a sunat adunarea. Puteam fi chiar eu autorul unei astfel de glume (Puţin importa dacă era de bun sau dt prost gust.) Descopeream puncte comune cu cel dispărut. Mă simţeam ademenea lui, legat de el. Aparţineam aceleiaşi viţe, unei înlănţuiri de viaţă. Paco ştia foarte bine că îmi făcea plăcere. Nu era chiar aşa de „sonat" cum se spunea, chiar dacă avea uneori un mic râs bizar, în trei timpi, care totdeauna mă surprindea. E drept că acest râs se potrivea cu mutra lui de indian din Anzi, cu pomeţi proeminenţi, cu obraz ars de aerul tare. Mă apropiasem de el, aşteptam alte poveşti. Cum vorbea lucrând, i se întâmpla să-şi lase fraza în suspensie înainte de a o relua. Mi-a povestit cum pe vremea când era încă celibatar, tata a scăpat cu viaţă atunci când s-a dărâmat un imobil în construcţie pe bulevardul Séguin. Era un om foarte îngrijit şi de obicei întârzia la sfârşitul zilei de lucru ca să-şi facă o toaletă minuţioasă. Să fi fost oare grăbit din cauza unei întâlniri sau de vreun sentiment prevestitor? În mod excepţional, s-a mulţumit în seara aceea cu un spălat superficial. Abia părăsise şantierul şi întreaga clădire se şi dărâma (o alunecare subterană, a dovedit ancheta) îngropând opt persoane.

— Mult n-a lipsit să nu vii pe lume, a conchis Paco.

Ei da, dacă tata ar fi fost ucis în acea circumstanţă sau, altă ipoteză, dacă mama şi-ar fi urmat vocaţia religioasă, n-aş fi fost acolo, în acest glorios vârtej de soare, în mijlocul universului, ca butucul unei roţi cu nesfârşit de multe spiţe.

Îmi amintesc de tot ce a urmat ca şi cum aş privi nişte vechi fotografii îngălbenite. Mai întâi, în timp ce coboram o scară la etajul trei, era să cad neputându-mă servi de braţul meu invalid, şi Khader, care de jos m-a văzut în momentul de desperare, mi-a spus foarte emoţionat că puteam mulţumi lui Dumnezeu. Odată cu potolirea căldurilor, oraşul se anima, începea să trăiască într-o lumină mai puţin

violentă. Şi atunci când, puţin după aceea, am ajuns în străzile comerciale, am întâlnit primii cerşetori coborând din bidonviluri, îmbrăcaţi cu *djelabaurile* lor zdrenţuite. Unii mergeau din uşă în uşă, alţii se aşezau pe vine pe marginea trotuarelor şi psalmodiau. Mulţi dintre aceşti nenorociţi aveau ochii mâncaţi de conjunctivită sau de glaucom. Umblam repede cu scopul să-l întâlnesc pe Fred, fără ca, din această cauză, să încetez să mă gândesc la întâmplarea cu imobilul dărâmat. Influenţat cum eram de legendele orientale, înclinam să compar moartea tatălui meu la Casablanca cu întâlnirea de la Samarcant. Destinul îl cruţase o dată, dar pentru a-l prinde după aceea, la data fixată şi după ce, da, după ce mi-a dat viaţă.

Bineînţeles că aici nu era vorba decât de una din mrejele imaginaţiei mele dominată încă de mituri. În realitate, drama începuse la finele lui 1913, atunci când tata s-a angajat cu întreaga echipă de zidari, la construirea unui spital militar, în Maroc. Ce-l împinsese la gestul acesta? Fără îndoială, un oarecare spirit de aventură. Şi apoi, la Oran ameninţa şomajul. După cum hotărâse, nevasta trebuia să vină la el la începutul anului care urma. Din cauza operaţiilor militare din Marocul central, ea fost nevoită să facă această călătorie pe mare, călătorie care a durat şapte zile! Chiar ea mi-a povestit cum, la sosire, în lipsa unui port, pasagerii pachebotului au fost, transbordaţi pe nişte „barcasse” (bărcuţe folosite la transbordarea pasagerilor, atunci când acostarea nu era posibilă). La o anumită distanţă de coastă şi din cauza bancurilor de nisip, marinarii marocani luau oamenii călare pe umerii lor şi-i debarcau pe plajă. Evocam adesea acest spectacol: mama, deja însărcinată, cu burta mare lipită de ceafa omului care-o ţinea de pulpe, trecând-o peste tăvălugul valurilor. Şi imediat apoi, a început desperarea. Nimeni care s-o aştepte. Pustie locuinţa pregătită pentru ea. Abia după două zile, după nesfârşite demersuri făcute pe lângă autorităţile militare mobilizate pentru stăvilirea epidemiei de tifos, a putut să-şi întâlnească soţul într-o sală a acelui spital la care lucrase. Agoniza. Totuşi, două zile mai târziu şi în timpul unei clipe de luciditate, a vorbit de copilul care trebuia să se nască şi a plâns. Şi acest aspect, la un om care avea reputaţia unui tip energic şi dur, mă emoţiona mai profund decât multe altele.

Mi se întâmpla să meditez la acele săptămâni de desperare care precedaseră intrarea mea în lumea aceasta. Mi se întâmpla de asemenea să mă gândesc că în ziua naşterii mele am fost înconjurat de femei care plângeau. La drept vorbind, mă mâhneau circumstanţele acestea, fără ca totuşi să mă impresioneze peste măsură, într-atât aveam certitudinea că universul întreg nu va fi niciodată destul de cuprinzător ca să-mi poată astâmpăra pofta de a trăi.

Apropiindu-mă de cartierul meu, m-am îndreptat ţintă spre prăvălia lui Sarcos, locul cel mai bun pentru a căpăta, la orice oră, noutăţi privind comunitatea noastră. Dacă atentatul lui Fred a avut loc, atunci acolo voi putea găsi toate amănuntele despre el. Fost zidar, Sarcos părăsise construcţiile deoarece pierduse un picior la Verdun şi ţinea acum un debit de tutun şi jurnale. Se îngrăşase din lipsă de mişcare, dar ştia să se deplaseze cu agilitate, în ciuda protezei, ajutându-se de-o cârjă al cărei mâner era căptuşit cu fâşii groase de cauciuc. Bucile obrajilor săi, claia de păr, nasul gros şi ochii lui enormi la început atrăgeau antipatia. În ce mă privea, eram fascinat de urâţenia aceasta. Şi apoi îl cunoşteam bine, îi admiram generozitatea, curajul. În afara ziarelor locale el mai vindea, dar pe ascuns, jurnale editate la Paris şi interzise de administraţia colonială. Faptul că le strecura clandestin, cu riscuri adevărate, îmi plăcea, mă întărea în ideea că era o personalitate puternică şi de care nu se lipea frica.

În seara aceea, îndată ce am intrat în prăvălie, Sarcos şi-a dat drumul de pe înaltul taburet pe care stătea de obicei cocoţat, în spatele tejghelei, ca să vină spre mine mişcând din cârjă. Am văzut în ochii lui o sclipire neobişnuită.

— Iată-te! Dar eşti căutat peste tot!

— Cine mă caută?

— Curcanii!

— Ce-am făcut?

— Nu erai pe strada Azov la începutul c’upfe amiezii?

— Nu.

— Sigur?

— Absolut sigur.

— Cu atât mai bine. Căci sunt la tine acasă.

— De ce la mine?

— Du-te să vezi. Au obligat-o pe maică-ta să vină.

— A trebuit să plece de la atelier?

— Mai vorbeşti!

Eram năucit şi Sarcos, cu mutra întoarsă spre mine,, agăţat cu

ambele mâini de cârja lui, mă studia.

— Du-te de vezi, zise în cele din urmă.

— Mama e singură cu ei?

— Exact. Şi atenţie! Gândeşte-te bine înainte de-a răspunde!

IV

DE CUM AM INTRAT ÎN CURTE, am văzut în faţa uşii mele un grup care, în afară de puştimea obişnuită, cu fundul gol, era compus din nevasta orbului, brutăreasa, „nevasta" pietrarului, vânzătoarea de plante şi alte câteva cumetre cu fularul în jurul capului, cu braţele încrucişate pe pântece, cu ochii fără expresie, foarte gen „cor antic" şi, dealtfel, am avut o clipă impresia unui eveniment străin mie, puţin teatral. Ghemuite pe balustradele unei terase, două pisici ale căror siluete se proiectau în *contre-jour* pe cerul ce începea să se îngălbenească, visau absolut indiferente la orice agitaţie omenească. Înaintam sub toate aceste priviri care convergeau spre mine. Mama, care auzise „iată-l", se şi arătase în prag, foarte palidă, foarte emoţionată, cu o mână lipită de piept. În spatele ei, în interior, distingeam doi bărbaţi dintre care unul în uniforma kaki a poliţiei, celălalt în costum alb şi, detaliu care m-a izbit, avea pe cap o canotieră pe care nu şi-o scosese. De la scurta mea întrevedere cu Sarcos eram sigur că Fred şi echipa au avut ceva dificultăţi în afacerea de pe strada Azov, dar ce amestec aveam eu? Ce voiau de la mine? Şi, în acelaşi timp nu găseam un răspuns nici la întrebarea furioasă a bărbatului cu canotieră:

— De unde vii? Hei, de unde vii?

— Hahaleră! a tunat agentul. Ai să răspunzi?

Cum mă scutura de umărul meu bolnav, nu mi-am putut reţine un ţipăt.

— Păi, doar mă străduiesc să vă spun că a fost la patronaj, a zis mama cu o voce gemândă.

— N-a fost. Am verificat. (Şi întors spre mine:) N-ai fost. Preotul nu te-a văzut. Ai fost pe strada Azov! (Şi din nou spre mama, care încerca să intervină:) Tu să taci şi lasă-l pe el să vorbească.

M-a surprins că o tutuia pe mama, deşi eram obişnuit să-i aud pe poliţişti tutuindu-i pe oamenii săraci. Totuşi, sfatul lui Sarcos îmi rămăsese treaz în minte: „Gândeşte-te bine înainte de-a răspunde", aşa că m-am hotărât să mă aventurez numai pe teren sigur şi să mă rezum la faptele şi acţiunile mele din timpul după-amiezii. Am mărturisit deci, am spus că era adevărat că nu fusesem la patronaj (ei! Vezi!) că

îl căutasem pe Paco pe şantier şi că rămăsesem toată vremea cu el.

— Începând de la ce oră?

— De la două.

Chiar în clipa aceea, în curte a intrat Khader, păşind înaintea atelajului său, în zdrăngăneala roţilor de fier şi a tomberonului gol. A întors spre noi a privire mirată. M-am grăbit să adaug:

— Khader era acolo. Am fost împreună. Poate să v-o spună.

Am făcut o mişcare spre Khader, ca să-l strig, dar omul cu canotiera s-a interpus.

— Şi crezi că voi da crezare mărturiei unui prăpădit?

Am protestat, m-am zbătut, am încercat să-mi degajez braţul, dar degeaba. Agentul mă ţinea zdravăn şi nu m-am mai mişcat ca să nu-mi măresc durerea de la umăr aşa că, la iuţeală, cu mâna care-i rămăsese liberă, m-a percheziţionat. În buzunarul de la spate a descoperit praştia, şi a ridicat-o deasupra capului meu ca pe un trofeu. Omul-cu-canotieră a pus mânia pe ea cu un gest rapid, ca o seceră, a fluierat văzând grosimea elasticelor şi, într-un fel imprevizibil, fără să-şi ia avânt, cu o violenţă scurtă, m-a pălmuit. În aceeaşi clipă, mama s-a repezit asupra lui. Deşi zăpăcit de efectul şocului, am auzit exclamaţiile „corului antic” amalgamat în faţa uşii, amestecat cu protestele vehemente ale mamei. Avea o voce foarte ascuţită pe care mi i-o cunoşteam, o voce care-mi aprinse nervii. Nu admitea să fiu brutalizat în mod laş, da, laş! Şi insista asupra cuvântului „laş”, iar bărbatul, cu un ton ameninţător repeta: „Ai grijă ce spui! Ai grijă!”, fără ca ea să-l asculte, fără să pară ci tuşi de puţin înspăimântată, splendidă în furia ei, cu ochii scăpărători! Nu, nu e o figură de stil, scăpărau? Cu adevărat, ca ochii pisicilor furioase. N-o văzusem niciodată aşa. Ea care era atât de timidă i de rezervată! Şi omul-cu-canotiera îi replica ridicând tonul, cu praştia în mână:

— Şi asta? şi asta? Nu-i o dovadă? Asta nu-i o dovadă?

— Ce dovadă? riposta mama. Toţi copiii de vârsta lui au una.

— Agentul nostru a fost atacat cu lovituri de praştie!

Aşadar atacul împotriva agentului de poliţie Ortega reuşise! Vânzătorul de miere era răzbunat! Această scenă, care începuse într-o atmosferă de îngrijorare, mă exalta, mai întâi din cauza atitudinii manei mele, impresionantă prin hotărârea ei, apoi pentru că era clar că nu ştiau nimic precis despre autorii atentatului. Totuşi, dacă echipa

lui Fred nu era bănuită, în schimb părea sigur că un suflet bun îndreptase cercetările spre mine. Cine să fi fost? Cine ţinuse să-mi joace festa asta? Poate că, imprudent, îmi exprimasem vreodată prea marea sete de răzbunare? Acolo sus, deasupra feţelor atente, dar feţe de spectatori, de non-participanţi, una dintre pisici se întindea, pleca, ne abandona cu dispreţ, umbra ei, proiectată peste noi, alunecând de la stânga la dreapta de parcă ieşea din trupurile noastre. În acest timp, omul-cu-canotieră continua să discute cu mama, să-şi susţină raţionamentul lui imbecil: fiul tău n-a fost la patronaj, a recunoscut-o, deci a fost pe strada Azov, şi praştia asta e dovada.

Din fericire n-aveam proiectile în buzunar. Ce triumf dacă ar fi găsit asupra mea bile de oţel!

— Nu mă pot folosi de ea!

— Ce?

— Să mi se dea drumul şi veţi vedea. Omul-cu-canotiera a făcut un semn şi agentul m-a eliberat. Cu mâna validă mi-am tras cămaşa şi le-am arătat umărul.

— E adevărat, a zis mama repede. S-a rănit ieri. Înfăşcându-mă, agentul mi-a dezlipit câteva cruste de pe suprafaţa rănită lăsând carnea vie pe vreo trei sau patru zdrelituri şi în felul acesta i-a dat mamei apă la moară să protesteze!

— Vedeţi ce-aţi făcut! Vedeţi! Uitaţi-vă puţin! Dar uitaţi-vă!

Era din nou transportată de pasiune, şi eu am crezut că e bine să repet:

— Întrebaţi-l pe Khader! Khader o să spună! Corul antic s-a întors printr-o singură mişcare spre grajd, unde Khader se ocupa de vite.

— Ţine-ţi gura! a zis omul-cu-canotieră din ce în ce mai arţăgos, şi a ridicat mâna să mă lovească. Imediat mama m-a protejat cu braţul.

— Nu vă e ruşine! Dacă-l mai „plesniţi” o să vedeţi voi!

— Ce o să văd? ’ai? Bagă de seamă, a zis omul pe un ton ameninţător, nu ai dreptul să-mi vorbeşti aşa!

— Şi dumneata? Dumneata ai dreptul să „plesneşti” un copil? Şi încă un copil care n-a făcut nimic? (modest „copilul” a lăsat capul în jos ca orice inocent zdrobit de învinuiri). Oare da sau ba, ai dreptul acesta? Suntem ori ba în republică? Îl trataţi mai rău ca pe un

arab[2]!

În inocenţa ei spunea adevărul. Ţinându-se cont de faptul că statutul republicii nu se aplica câtuşi de puţin autohtonilor supuşi francezi fără cetăţenie, lăsaţi cu totul şi la absoluta discreţie a autorităţilor coloniale, trebuia să recunosc că mi se aplica alt tratament decât cel folosit faţă de arabi.

Dar omul-cu-canotieră se aplecase spre mine ca să mă privească în ochi, ca şi cum ar fi dorit să mă hipnotizeze, şi i-am văzut ochii albaştri, fruntea umedă, i-am simţit mirosul de tutun, şi de sudoare.

— N-ai să susţii că nu ştii măcar cine l-a atacat pe agent?

Vorbise cu o voce joasă, confidenţială, de parcă voia să mă convingă că era inutil să neg faptul acesta, că se dovedise evident. Şi apoi a adoptat încă o schimbare de ton, ca să adauge:

— Dacă ştii, e de datoria ta să ne-o spui.

M-am prins. Renunţa deci să mă acuze de participare directă la atentat. Era un progres de netăgăduit. Am simţit totuşi, în „corul antic", ca o nouă împietrire. Doar ochii scânteiau în obrajii bătrânelor, minuscule semnale optice. Şi s-a ridicat apoi şi cea de a doua pisică, dintr-o dată incapabilă să suporte mai mult, şi a plecat.

Am minţit cu dezinvoltură. Acum păşeam de-a dreptul în teatru, îmi „simţeam" minunat rolul.

— Nu. Nu ştiu nimic, am spus cu cea mai evidentă convingere. Nici n-am ştiut că un agent a fost atacat.

— Vrei să mă prosteşti? Spune! Vrei? Tot cartierul s-a răsculat şi tu nu ştii nimic?

— Venind spre casă nu l-am văzut decât pe tutungiu. Mi-a spus să vin imediat acasă. Îl puteţi întreba!

— Pe Sarcos? Comunistul ăla? Şi vrei să mă încred în tipul ăsta?

(Dacă mi-i recuză unul câte unul pe toţi martorii, atunci înseamnă că n-am niciun alibi!)

Părea că-şi stăvilise furia şi ochii lui ca de sticlă cenuşie mă priveau intens, fără să clipească.

— Goleşte-ţi buzunarul celălalt, a spus. Repede, hai!

M-am supus fără să mă grăbesc, am scos un briceag cu două

tăişuri, un creion, o fotografie şi patru piese de zece centime. Câştigam banii pentru cheltuielile mele personale aprovizionând gospodinele cu apă şi aducând lemnele brutarului în magazie.

Omul-cu-canotieră a despăturit fotografia decupată dintr-un jurnal, fără legenda ei, şi care reprezenta două figuri.

— Ce-i asta?

— Nungesser şi Coli.

Cu două luni în urmă, în mai, la bordul aparatului lor, „Pasărea albă", cei doi aviatori pieriseră în Atlantic. În realitate, documentul îi arăta pe Sacco şi Vanzetti, cei care erau ameninţaţi cu execuţia în Statele Unite. Din instinct, personajul meu de inocent îmi inspirase minciuna aceasta tot aşa cum mă incita să n-o comentez, să nu insist.

Ca să-şi dovedească zelul, agentul m-a luat de ceafă, mi-a scotocit buzunarele şi i-am simţit degetele groase de-a lungul coapselor. Nu, nu „uitasem" nimic, în timpul acesta mama s-a arătat ofensată de percheziţia asta:

— Dar aveţi oare dreptul?

— Avem toate drepturile, a zis omul-cu-canotieră, fără cinism, ca pentru sine, pe un ton distant. A despăturit visător încă o dată tăietura din jurnal, a privit fotografia, a rupt-o şi a azvârlit bucăţile cu un gest obosit. Şi el făcea parte din piesă. Oare trebuia să protestez? Nu, autenticitatea personajului cerea un surâs amar. L-am schiţat.

— Să nu-ţi baţi joc de mine, a zis omul-cu-cano-tieră, dar cu un ton de plictiseală, puţin dezlânat, de parcă, în cele din urmă, l-ar fi vlăguit absurditatea acestei scene.

„Corul antic" a fost străbătut deodată de un fior nou, căci Abatele Porteno, ca într-un spectacol pus la punct cu grijă, intra în curte pe bicicleta sa, o bicicletă de damă, din cauza sutanei. Lumea s-a dat la o parte. El a descălecat, a traversat grupul de curioşi care se mărise şi, intrând în încăpere, şi-a scos pălăria. Agentul l-a salutat milităreşte cu un gest scurt, omul-cu-eanotieră s-a descoperit. Afară, lumea se îngrămădea şi mai mult în faţa uşii, pentru acest al treilea act, iar copiii ajungeau până în casă.

— Verişoară dragă! Domnilor! A zis abatele dându-mi în trecere o palmă afectuoasă pe obraz.

Spre ora patru şi jumătate i se telefonase din partea comisariatului şi el se convinsese că nu eram nicăieri de găsit în

cadrul patronajului. Intrigat de acest telefon cât şi de absenţa mea (trecea de obicei neobservată din lipsă de control), venise să se informeze:

— Ce se petrece?

Ne privea pe rând; avea părul lipit de frunte din cauza transpiraţiei şi barba răsfirată pe piept. Era mare şi puternic. Un adevărat atlet. La treizeci şi cinci de ani, atunci când juca fotbal cu noi, în sutană — ne întrecea ca suflu şi viteză. Îl iubeam. Un om deschis la vorbă, cu un puternic simţ al dreptăţii!

Omul-cu-canotieră, după ce şi-a şters fruntea, a zis foarte grăbit:

— Spre orele trei, pe strada Azov, nişte derbedei au atacat un agent în post, cu lovituri de praştie.

— E grav?

— Foarte grav. Premeditarea este certă.

— Vorbesc de starea victimei.

— Atins la faţă. Fractura maxilarului: Trei dinţi rupţi.

— Dumnezeule, a murmurat mama. Omul îşi făcea încet vânt cu canotiera.

— Să fie oare posibil cu o simplă praştie? a întrebat abatele.

— Foarte posibil cu o jucărie de genul ăsta, a replicat poliţistul, scoţând „stackul” meu din buzunar. Mai ales cu bile de oţel.

Abatele a examinat unealta şi a înapoiat-o clătinând din cap.

— Nebunie, a zis el cu vocea scăzută.

— Părea foarte impresionat. Apoi, întors spre mine:

— Unde ai fost azi după masă?

— Pe un şantier, cu Paco Perez.

— Zidarul?

— Da.

— De ce în după-amiaza asta?

— Este un prieten al tatii. Voiam să-mi vorbească despre el.

(Cum eram emoţionat, cea de a doua frază îmi scăpase fără voie.)

— Fie. Dar de ce tocmai în după-amiaza asta?

Ce să-i răspund? Şi dacă tac ce concluzie vor trage? Îmi pierd din aplomb. Sunt actorul descumpănit care nu-şi mai ştie replicile în faţa unor spectatori dintre cei mai exigenţi, interesaţi fiecare de slăbiciunea mea, din alte motive. Am văzut o dată, într-o duminică, la cazinoul Bastrama, un actor spaniol care se găsea într-o asemenea stare desperată. Poate că am privirea lui de sugrumat? Cine-mi va sufla textul? Cine-mi va veni în ajutor? Mama?

— E adevărat, a zis ea privindu-l pe abate.

— Dragă verişoară, eu cred, dar şi domnii aceştia mai trebuie convinşi.

N-au decât să-l întrebe pe Paco Perez.

Desigur…

— Şi apoi, ce! Poate că cei care l-au rănit pe agent sunt nişte golani din alt cartier.

— Şi de ce nu? a murmurat abatele.

„Corul antic” a aprobat şi agentul a început să strige:

— Ţineţi-vă gura, acolo, afară! Căraţi-vă toţi! Nimeni nu mişca.

— Eu nu cred, a spus atunci abatele, ca băiatul să fie implicat în afacerea asta.

— Sper pentru el, a zis omul-cu-canotiera, nu fără oarecare insolenţă.

A salutat rece şi a plecat urmat de agentul de poliţie. Li s-a deschis cărare în mulţime ca să poată trece. În urma lor, abatele a închis uşa după ce i-a împins blând pe copii. Şi deodată mi s-a părut că penumbra ne făcea complici. Creierul îmi era plin de jăratec. Şi eram şi foarte însetat. Pe când mă îndreptam spre chiuvetă, abatele m-a oprit din drum:

— Tu, a zis el, tu ştii cine a dat lovitura.

— Ştiu, dar nu…

— Nu asta te întrebam. Erai deci la curent cu cele ce se pregăteau.

— Da.

— Şi ai refuzat să iei parte.

— Nu puteam din cauza umărului.

— Ce este? Eşti rănit?

— Da. Şi-mi este imposibil să trag cu stackul.

— Înţeleg. Dar mi-ai spus vă voiai să vorbeşti cu Paco Perez despre tatăl tău.

— Da.

— E foarte natural! a zis mama, dar atât de grăbit şi cu voce atât de schimbată, încât abatele ne-a privit pe rând, cu capul nemişcat, lăsând doar să-i alunece privirea de la un colţ al ochiului la celălalt.

— Iată deci singurele motive care te-au împiedicat să participi la acest atentat.

— Singurele.

În liniştea care a urmat m-am dus în colţul unde se găseau ulcioarele, mi-am turnat un pahar cu apă şi l-am băut cu nesaţ. În spatele meu, abatele continua:

— E mult de când nu mai vii să te spovedeşti, a zis el cu tristeţe. Nu te mai întrebi ce gândeşte Domnul despre tine?

Ce să mai răspunzi la asta? Cum să explic că m-am simţit, încetul cu încetul, şi cam de vreo câteva luni lipsit de har? Desigur, duminica, atunci când mă duceam la slujbă, eram la fel de emoţionat de solemnitatea ritualului, de frumuseţea imnurilor religioase. Cu toate acestea, destinul lui Hristos, chiar dacă mai păstra pentru mine întreaga sa suavitate poetică, nu-mi mai inspira acele certitudini care încă nu de mult mă fermecau. Nici măcar n-am fost conştient de această evoluţie. Nu s-a întâmplat dintr-odată, în urma unui şoc, ci de-a lungul zilelor şi aproape fără ştirea mea, oarecum în felul în care, fără vreo crăpătură, ulcioarele pierd apa care transudă şi se evaporă.

— Şi e sigur că agentul acesta e un om cumsecade, a continuat abatele. Un act de răutate atât de gratuit făcut împotriva lui…

L-am întrerupt.

— Nu este un om cumsecade!

— Taci odată, a exclamat mama.

Abatele a bătut-o uşor pe braţ ca pentru a o face să aibă răbdare, apoi a ieşit zicând „Pe curând”. Afară, l-am auzit cum a stat o clipă de vorbă cu vecinele. De cum a dispărut, m-am întors şi am văzu t-o pe mama rezemată de masă. Mă studia, ceea ce oarecum mă stânjenea. Credeam că-mi va face reproşuri sau că va încerca să scoată de la mine alte precizări, dar nu, s-a îndepărtat cu un aer preocupat, şi tăcerea aceasta m-a tulburat mult mai mult decât cele două interogatorii la care fusesem supus.

V

AM PETRECUT ZILELE URMĂtoare împărţit între două spaime. Că mama mă va anunţa: „S-a făcut, totul a fost hotărât, vom trăi cu un alt bărbat”. Şi că voi fi convocat la comisariatul de poliţie, torturat, ca să-mi smulgă mărturisiri. Parcă umblam pe un pod de liane, deasupra unei prăpăstii, în timpul zilei aveam senzaţia că din toate părţile se „ţeseau comploturi contra mea. Pe ziduri, afişele anunţau *Los condores*[3], un film spaniol. Se făcea că mă urmăreau nişte vulturi cu ciocul ca un pumnal, cu lama încovoiată, cu ochii lor reci de ucigaşi. Şi mi se părea că de pe pragul uşilor privirile femeilor din cartier mă urmăreau cu aceeaşi căutătură. Nu vedeam vreo ieşire, nu ajungeam la niciun liman. Intrasem într-o furtună care nu se mai liniştea niciodată. Amintirea tatălui rămânea singura mea apărare contra abandonului descurajării, a naufragiului definitiv. Pe de altă parte Fred m-a determinat să rămân pentru moment în umbră. Prudenţă necesară, socotea el. Seara, ca de obicei, mama abia dacă-mi vorbea, dar de când cu vizita poliţiştilor părea mai închisă, mai ascunsă decât niciodată. La drept vorbind, nu sufeream din cauza aceasta şi, în ce mă privea, am adoptat un mutism aproape asemănător.

În două rânduri, l-am întâlnit pe omul-cu-canotieră, pe când vizita unele case, sau punea întrebări unora din fetiţele care se jucau prin curţi şi cu care noi nu aveam dreptul să avem relaţii, atât de curând se efectua separarea dintre sexe în familiile noastre.

Ara aflat în sfârşit cum s-a desfăşurat aventura prietenilor mei. Am aflat-o la patronaj, într-un colţ al capelei, sub statuia Sfintei Fecioare, unde Fred m-a luat deoparte. Se temea de toată lumea. *Los condores*. Monstruoasele păsări îşi întindeau gâturile golaşe, ne pândeau din toate părţile. Un mănunchi de lumânări ardea în faţa altarului şi flăcările se ridicau drept, liniştitor în aerul imobil. L-au zărit pe agentul Ortega, atunci pe când se găseau toţi trei la pândă la unicul etaj al casei părăsite, venind nu pe jos, aşa cum îl aşteptau ei, ci pe bicicletă, mergând pe zona îngustă de umbră din lungul trotuarului.

La semnal au tras toţi trei deodată. Cu o astfel de ţintă mişcătoare şi la distanţa aceea, niciun proiectil nu a atins obiectivul. N-au mai avut timp să re-armeze, deoarece agentul descălecase şi, căutându-şi cu ochii agresorii, traversa strada, alergând ameninţător. Toni a

zbughit-o la fugă trecând pe terasa unde era pregătită scara. Şi Fred s-a retras, dar pentru a căuta un loc mai favorabil unui al doilea tir. Marco a rămas la postul său. A arătat mai târziu că avea un motiv personal să-l atace pe Ortega. Cu un an înainte, agentul Ortega arestase pe unul din verii săi care, făcând ultimul chef din viaţa de flăcău, s-a făcut vinovat de un fleac, o nimica toată şi l-a ţinut două zile la post, ştiind bine că trebuia să se căsătorească a doua zi. Nicio intervenţie nu l-a putut înmuia pe agent şi, în consecinţă, nici pe comisar. Afrontul era grav, fără să se mai socotească prejudiciul material, căci ceremonia a trebuit anulată, pregătirile lăsate pe mai târziu, invitaţii amânaţi, proviziile lăsate să se strice. Deci Marco a rămas singur, întărit de voinţa aceasta de răzbunare. L-a lăsat pe poliţist să intre în ruine, să păşească peste nişte grămezi de moloz, să se caţere pe scară şi acolo, vizând de la o distanţă foarte mică, printr-o breşă laterală, l-a atins în plin obraz. Agentul s-a clătinat, din cauza şocului, a bătut în retragere, s-a sprijinit de zid ţinându-şi falca cu ambele mâini. Conform planului stabilit, cei trei conjuraţi s-au dus pe rând la patronaj, organizând o falsă bătaie ca să atragă atenţia asupra lor şi să-şi susţină în felul acesta alibiul. Fecioara Maria, înveşmântată în alb şi în albastru, părea că-mi surâde că-mi întinde crinul ei subliniind astfel că totul depindea de mine, că la prima slăbiciune toate lumânările se vor stinge. La rândul meu, i-am relata lui Fred întrevederea cu omul-cu-canotieră. Fred nu s-a îngrijorat şi această încredere a constituit pentru mine un adevărat stimulent.

*

Soare! Zile de lumină orbitoare! Eu, care aş fi vrut să fiu transparent pentru ceilalţi, limpede, „lizibil”, trebuia să îngrop în străfundul sufletului meu unele gânduri. Să mă tem de toţi şi mai întâi de mine însumi, *commediante*[4]? Să regăsesc cu precizie rolul, să-l joc fără greş, să trăiesc mascat. Condorii vegheau de-a lungul zidurilor. „*No se puede vivir sân amor*!”[5]. Coloana publicitară se întindea roşie în dreptul ghearelor mari.

Într-o dimineaţă n-am putut rezista tentaţiei de a vizita casa din care se pornise atacul contra agentului de poliţie. Am stat multă vreme să privesc, în mirosul uscat al ruinelor, scara care cobora şi era lipită de rampă, precum şi jeturile de lumină dintre crăpăturile terasei. Desprinsă în timpul fugii, scara zăcea de-a latul dărâmăturilor.

Odată, şi de la înălţimea aceleiaşi terase, surprinsesem un cerşetor, un fost soldat din legiunea străină, numit Salenger, distrus de băutură, de unde şi dispreţul nostru de tineri puritani — care venea uneori să se refugieze printre aceste ruine. Ridicase ochii spre noi şi

abia dacă părea îngrijorat văzându-ne înarmaţi cu praştiile. De fapt era nebun, nebun liniştit, dar nebun de necontestat. Vechea manta militară rămăsese descheiată pe pieptul lui păros pe care, cu o frenezie de maimuţă, şi-l scărpina din când în când. Aşezaţi fiecare în câte un colţ, Fred, Marco şi cu mine luasem drept ţintă, la început, sticla lui cu vin, apoi, cum ne arăta pumnul, striga, ne ameninţa, am tras drept asupra lui. În adâncul acestei gropi pe care o forma curtea, se învârtise roată ca un urs fără măcar să încerce să se pună la adăpost, plesnit de proiectile, pierzându-şi încălţămintea scâlciată şi cu barba umedă de bale. A căzut în cele din urmă, atins la ceafă, bătând din braţe. Marco era gata să continue tirul asupra acestui trup inert. Zâmbetul lui straniu mă speriase. I-am ordonat să se oprească, dar s-a întors spre mine, m-a privit cu ochii săi mici din care nu se vedea decât irisul:

— Ce te-a apucat?

— Ai să-l omori!

— Ei şi?

A ezitat o clipă înainte de a renunţa. Îmi amintesc că excitaţia mea s-a potolit pe loc, că am coborât în curte să readuc cerşetorul în simţiri, că acesta gemea, aiura, şi că-i era frică de mine. M-a tulburat mai ales această teamă, acea privire de animal incapabil să-şi înţeleagă atât suferinţa cât şi cruzimea călăilor săi.

După această aventură mă cam îndepărtasem de Marco. Cu toate acestea, mă lega de el ceva mult mai puternic: tatăl său era unicul supravieţuitor al echipei de la Casablanca.

*

Umărul mi se vindecase de multă vreme şi ancheta tot mai dura. Comisarul l-a convocat chiar şi pe Paco Perez ca să-mi verifice alibiul. Apoi, a fost interogată mama lui Marco, Isabelle Fernandez, o femeie cu o voce răsunătoare care se indignase că fiul ei a putut fi bănuit. Poliţistul a răspuns că avea ca misiune să stabilească felul în care şi-au petrecut timpul toţi tinerii din cartier reputaţi îndrăzneţi şi îndemânatici la praştie.

Tot acest du-te-vino al anchetatorilor pe care mama, absentă cum era întreaga zi, îl ignora, crea pentru mine o atmosferă de pericol latent, de catastrofă iminentă. Mă simţeam deopotrivă vinovat şi inocent, şi în timpul a două sau trei nopţi am avut acelaşi vis: se făcea că mă zbăteam într-o junglă, pândit de nişte priviri ascunse între frunzişurile dese.

Ziua, între mama şi mine persista aceeaşi tăcere de parcă fiecare dintre noi se temea ca, vorbind, să nu trezească o ceartă veche, să declanşeze vreo discuţie din care, atât unul cât şi celălalt, ar fi ieşit îndurerat. Cu toate acestea o studiam cu mai multă atenţie ca înainte şi observam la ea urme de cochetărie neobişnuită. Îşi colora buzele, îşi înroşea obrajii, purta cercei de care nu ştiam că-i are. Această schimbare, oricât de neînsemnată ar fi fost, nu mă surprindea. În seara aceea faimoasă, distrusese în câteva cuvinte iluzia că era exclusiv mamă, mama mea. Încetul cu încetul mă obişnuiam cu ideea că era şi femeie, că avea trup, că putea place unui bărbat, că inspira dorinţă.

Această nouă manieră de a o considera nu a întârziat să aibă influenţă asupra sensibilităţii mele, şi de acum înainte încercam un fel de jenă la vederea lenjeriei intime pe care mama o usca întotdeauna sub hota din bucătărie, şi niciodată în curte. Şi jenă de asemenea, dacă dimineaţa, când îşi făcea toaleta, o surprindeam prea dezbrăcată.

În timpul acestor din urmă zile de iulie, gândul meu n-a încetat să se învârtă în cerc din cauza acelei anchete care nu se mai sfârşea, din cauza acelor poliţişti de o tenacitate îngrijorătoare şi mai ales din cauza mamei care poate că se îndrăgostise de alt bărbat. Mi se părea că, dacă era într-adevăr aşa, ea contribuia ca acea minunată şi tragică poveste de dragoste al cărei fruct unic eram eu, să devină derizorie. Că, şi acesta era adevărul care îmi luminase inima întotdeauna — venisem pe lume conceput de sentimentul omenesc cel mai admirabil şi cel mai profund, legat de misterul propriei mele existenţe.

*

În august, Sacco şi Vanzetti fuseseră executaţi în Statele Unite. Ştiam că era vorba de doi emigranţi italieni acuzaţi de crimă, condamnaţi fără dovezi, şi că îşi aşteptaseră supliciul timp de şase ani. A fost oarecare agitaţie în oraş şi poliţia nu s-a mai ocupat de noi.

Evenimentul afectase în mod deosebit pe Camilo Fernandez, tatăl lui Marco. Familia nu locuia ca noi, un patio, adică o locuinţă cu geamurile spre curte, ci ocupa, într-o clădire veche, cu etaj, o singură încăpere, care dădea direct spre stradă, despărţită de o debara. Aici era domeniul lui Marco, unde se putea ajunge pe o scară de morar. Jos, atârnau deasupra patului mare cu bile din aramă portretele încruntate ale unor strămoşi.

Dacă de la veghea consacrată celor doi italieni am început să merg mai des pe la Fernandezi, aceasta se datora faptului că eram din nou cuprins de nevoia să-l evoc pe tata. În sezonul acesta lui Camilio îi plăcea să se răcorească după-amiaza stând în faţa uşii, călare, pe-un

scaun. Era aspru şi noduros ca un copac. Un cuvânt era suficient să declanşeze în el mecanismul amintirii. Deodată i se încorda privirea. Îşi scărpina încet mâinile iritate de ciment şi vorbea cu vocea lui guturală. Casablanca! Păi, sigur. Am făcut mai întâi o escală veselă la Malaga, la Tanger. Apoi epidemia aceea… Camarazii mureau unul după altul. Ca să le scadă febra erau scufundaţi într-o baie cu apă rece. Medici nu mai erau. Mureau şi ei, ca toată lumea. Tifosul, maladie egalizatoare! Primele frisoane de febră îl apucaseră pe tata în cortul colectiv, noaptea. Putea fi auzit cum delira. Camilo aprinsese lanterna, se apropiase. Pe burtă, petele revelatoare. „Am fugit la infirmerie. Un soldat senegalez, santinelă, m-a împiedicat să trec. Ieşirea din tabără era interzisă."

Camilo păstra o ilustrată reprezentând spitalul terminat şi înşiruirea micilor pavilioane acoperite cu tablă. Şi nu fără oarecare melancolie mă uitam uneori la poză, de parcă în acest decor murise o parte din mine.

Camilo îmi povestea de asemenea despre serenadele pe care tata le dădea logodnicei sale. În cartierul nostru, tradiţia aceasta andaluză a continuat să dăinuie până la război. Erau angajaţi doi sau trei cântăreţi-chitarişti, şi profita toată strada. Uneori tata cânta chiar el romanţa şi nu găseam nimic ridicol în asta.

— Vorba e că era foarte îndrăgostit, adăuga Camilo. Arareori am văzut aşa ceva, un bărbat atât de îndrăgostit!

Fraze de genul acesta planau vreme îndelungată în sufletul meu, întocmai păsărilor ce zburau deasupra mării.

S-a zis cu patronajul! De când poliţia nu se mai ocupa de noi, ne petreceam toate zilele la Pointe-Blanehe.

Căldura începuse să scadă din primele zile ale lui septembrie. În unele după amiezi, priveam la extremitatea digului, sosirea pachebotului de Marsilia plin cu călătorii care-şi petrecuseră cea mai mare parte din vară în Franţa. Se aplecau deasupra balustradei, fericiţi să ajungă. Eu îi pizmuiam de parcă s-ar fi întors din vreo călătorie fabuloasă.

În tot timpul acestei perioade, în aparenţă, între mama şi mine nu se schimbase nimic, totuşi, partea aceea de necunoscut pe care mintea mea se istovea să o descopere îmi inspira teamă.

Atunci am aflat, din întâmplare, că urma să fim expulzaţi.

*

Lucrurile s-a petrecut astfel: vecinul nostru, chitaristul orb, s-a apucat într-o zi să-şi bată nevasta. Pretextul? Infirmul îi reproşa acesteia că nu se restrânge la cheltuieli. Dacă pe stradă, în faţa cafenelelor şi prin curţi el arăta lumii o faţă amabilă în ciuda îngrijorătorilor săi ochelari negri, în schimb acasă, îşi pierdea adesea glasul siropos ca să urle sacadat, asemuitor câinilor, în ciuda manevrelor pe care, le făcea soţia sa, încercând să-i scape, el reuşea întotdeauna în mod inexplicabil s-o repereze în colţul în care se refugia, de parcă ar fi posedat un simţ special. După ce punea mâna pe ea o bătea cu lovituri repezi, cu faţa ridicată spre tavan, cu spatele ţeapăn, cu gura plină de înjurături, şi ochii săi distruşi păreau bântuiţi de o privire roşie. În împrejurarea aceasta, cum se vădea încă şi mai brutal decât de obicei, „nevasta" spărgătorului de piatră s-a dus să caute forţa publică. Cel care s-a prezentat a fost agentul de poliţie Ortega. Invizibil timp de o lună, reapăruse de vreo câteva zile, mai arţăgos ca niciodată. Fred, Marco şi cu mine l-am văzut intrând în curtea în care căldura cocea mirosul de amoniac ce ieşea din grajd. Ne-a aruncat în trecere o privire ostilă, apoi a ordonat curioşilor să se împrăştie. Marco şi-a luat un aer batjocoritor, în timp ce agentul ciocănea în uşă strigând: „Deschide odată, catârule!" Se auzea de afară cum hohotea nevasta orbului, cum implora în acelaşi timp să nu i se facă necazuri soţului ei şi mergea până acolo încât declara că acesta avea motive întemeiate să o bată, că ea se obişnuise de multă vreme cu acest lucru care era dealtfel un drept al bărbatului, de care el se putea folosi când poftea… Dar agentul ameninţa chitaristul cu o şedere la post, îl certa cu glas furios şi zicându-i „lepădătură", în timp ce orbul încerca să se justifice cu o voce devenită mieroasă. Deodată agentul s-a întrerupt brusc şi l-a somat: „Să taci odată pentru totdeauna". Şi a adăugat:

— Din fericire veţi fi cu toţii daţi afară în curând, cu gunoiul, cu ploşniţele şi păduchii voştri cu tot. Vă trebui apoi să curăţim totul cu aruncătorul de flăcări!

Plecând, ne-a întâlnit din nou fără să bănuiască în Marco şi Fred pe agresorii săi. O clipă m-am temut să nu fie alertat de surâsul insolent al lui Marco.

În seara aceea, când am informat-o pe mama, noutatea nu părea s-o emoţioneze prea mult. Zvonul acesta circula de multă vreme. Dar, dacă ar fi putut fi crezut şi după unele dispoziţii, trebuia să fim necondiţionat recazaţi. Părea atât de sigură de drepturile ei, atât de convinsă, nu-i aşa? De ce m-aş fi îngrijorat? Şi, în orice caz, în ciuda bănuielilor, mai dăinuia în sufletul meu o zonă în care înflorea în toată libertatea o viguroasă dorinţă de încredere, de fericire.

*

Într-o dimineaţă Marco m-a luat cu el la Pointe-Blanche. Avea un secret pe care voia să mi-l dezvăluie numai mie. De ce alegerea asta? Nici azi nu ştiu. Poate din cauza prieteniei care-i legase pe taţii noştri? Marco avea o sensibilitate mobilă, cu sinuozităţi, cu ascunzişuri, simpatii şi aversiuni mai mult sau mai puţin imprevizibile. Cel mai constant îi era gustul autentic al riscului şi, ca şi Fred, avea o plăcere nebună de a dispreţui pericolul.

La ora opt eram la baza falezei. În jurul nostru, pustietate. Niciun scăldător, niciun pescar cu undiţa. Era prea devreme. Marea strălucea şi începea să aburească între stânci. Dincolo de coşurile şi catargele care păreau că zbârlesc linia sparge-valurilor, în arier-plan colinele Santa Cruz şi peninsula Mers el-Kébir se confundau între ele forfecate de lumină.

Pentru a evita furtul hainelor noastre, luam precauţia de a le transporta ţinându-le pachet deasupra capului în timp ce înotam cu un singur braţ până la partea epavei care ieşea la suprafaţă. Acolo, fosta cală forma sub noi o grotă neagră. Nimeni din grupul nostru nu putuse încă pătrunde în încăperile din mijlocul velierului, la circa 3 metri adâncime. Constatasem doar că era vorba de un domeniu periculos, plin de obstacole, o încâlceală de uşi distruse, de fierărie şi pontile. Dar un scafandru cu atâta experienţă ca Smail, paznicul de la staţiunea balneară, reuşise de curând. Descoperise de fapt breşa făcută altădată de hoţii de cupru, şi i-o arătase lui Marco.

Pentru mine, o explorare de genul acesta răspundea gustului meu pentru neprevăzut şi miraculos. În plus, la fiecare ocazie în care trebuia dovedită oarecare cutezanţă, oarecare îndrăzneală, mă gândeam la tata, la spiritul lui întreprinzător, îmi găseam această asemănare cu el, şi din mândrie purcedea în mine voinţa să mă disting cu orice preţ, să merg dincolo de posibilităţile şi puterile mele.

Cum Marco efectuase deja această scufundare în tovărăşia lui Smail, a plecat primul. M-am aruncat imediat în viitoarea făcută de el. Coborârea rapidă pe verticală, apoi breşa: la nivelul nisipului, două bordaje îngropate. Dincolo de acestea, un ocol pe deasupra unor varange. În cele din urmă, pe pista deschisă de Marco am irupt într-o cameră cu pereţii înnegriţi de foc, luminată de un fel de auroră submarină. Acolo apa era mai rece, înstelată de peştişori minusculi. Într-o clocotire albăstruie am cotit în urma lui Marco care îmi arăta o excrescenţă la înălţimea plafonului. Mai întâi nu am distins nimic, deja preocupat de frigul care-mi înţepenea picioarele. Am urcat în diagonală ca să văd mai bine. O sculptură! Era o sculptură, bănuiesc

că reprezenta un personaj sacru, dar care, deteriorată de incendiu, era acum numai un bloc negru, crăpat peste tot. În partea superioară, salvată pe jumătate, se putea totuşi recunoaşte bustul unei femei cu pieptul plin, şi capul cu ochii intacţi, mari ca nişte galeţi, cu irişii albaştri. Privirea lor părea vie în masa aceea de apă în care înotul nostru crea ondulări străbătute de jeturi lungi de bule.

Imediat după întoarcerea noastră pe plaja din spatele epavei, sirena unui cargo a răsunat gravă, puternică, celebrând parcă acest triumf. Cunoşteam acum secretul lui Marco, femeia aceea arsă, cu ochi halucinanţi. Cu ce poezie îmbrăcase el această figură? Şi de ce nu-şi dezvăluia descoperirea decât mie? L-am întrebat:

— De unde ştiai că se găsea acolo?

— De la Smail.

— Vii adesea s-o vezi?

— Nu adesea. Când mi-e silă de toate.

M-am înşelat asupra sensului acestui răspuns. Nu puteam, în vremea aceea, să-mi înţeleg prietenul cu-adevărat, să-i ghicesc tendinţele de respingere de sine. De aceea, lungit pe scândurile fierbinţi, în văpaia soarelui care mă obliga să. Închid ochii, am interpretat ultima sa frază după propriile mele simţiri. L-am crezut cuprins de dorinţa aceea de aventură pe care şi eu o resimţeam uneori. Dintre noi toţi, numai Toni îi cedase cu câteva luni în urmă. Îmbarcat clandestin la bordul unui petrolier englez care era în drum spre Haifa, ieşise a doua zi din ascunzătoarea sa sub ochii năuciţi ai omului de la cârmă. Călătorie fericită, dar la escala de la Port-Said comandantul l-a predat consulului Franţei. De o sută de ori i-am cerut să ne povestească aventura sa, viaţa cu marinarii, zilele de la Port-Said, canalul şi vapoarele sale cu destinaţia Singapore, Japonia, Australia. În ziua aceea, după vizita pe care o făcusem acelei femei din adâncuri şi cu sentimentul unui secret împărtăşit, am crezut că Marco îmi seamănă şi că avea, ca şi mine, o inimă flămândă, că aspiră să treacă dincolo de ziduri, să evadeze, să alerge liber prin spaţiile fără limite, să vagabondeze fără sfârşit pe mări, acolo unde nimic nu moare vreodată.

Partea a doua DOAMNA QUINSON

I

TOAMNA ESTE LA ORAN ANO-timpul cu vreme frumoasă, mai senină decât primăvara, întotdeauna străbătută de nori. Atunci lumina se armonizează cu austeritatea colinelor şi a falezelor. S-au stins nesfârşitele văpăi ale verii. Cerul nu mai este decât o singură dală de un albastru lăptos care, seara, se schimbă în întregime în verde. În octombrie mi-am reluat cursurile la Colegiul Ardaillon. I se spunea EPS, prescurtare care întotdeauna mă descuraja. Cu toţii îmbrăcasem din nou pantalonii lungi, pe cap purtam şapca cu cozoroc de piele şi încălţasem pantofi. Voi vorbi mai târziu despre profesorii mei, dar aici vreau să arăt cât de grea îmi era trecerea aceasta de la libertatea totală la disciplina cursurilor. Ca să ne uşurăm această reconversiune şi ca să compensăm ceasurile de constrângere, ne plimbam mult după orele de clasă prin cartierul arab. În zilele de sărbători publice, în piaţa mare cu pământ bătătorit şi înconjurată de dughene, prăvălii, cafenele, băi maure, ne preumblam printre grupurile de acrobaţi marocani, povestitori, bărbieri-smulgători de dinţi, dresori de maimuţe, îmblânzitori de şerpi, vânzători de mirodenii ale căror tejghele parfumau soarele. Tot aşa mergeam şi în cartierul evreiesc, în spatele teatrului, cartier la fel de sărac şi cu toate acestea la fel de vesel, de parcă sărăcia nu excludea bucuria de-a trăi. Pe strada principală era în permanenţă un târg de stofe, de tricotaje, de ustensile de menaj şi de asemenea de fructe şi legume. Aici şterpeleam, şi întotdeauna aceleaşi produse, portocale, curmale, banane, mandarine. Fred, cel mai bun specialist al nostru, avea o dexteritate pe care noi o admiram şi care niciodată nu-l făcea să greşească. Mai puţin abil, Toni ajungea uneori să fie „agăţat". Înjurături, blesteme, ameninţări. Asta făcea parte din joc. La extrema de jos a acestui cartier începeau străzile animate, prost orientate, întunecate şi tăcute la unele ore. Lui Marco, Fred, Toni şi mie, fercheşi ca nişte muşchetari, ne plăcea să ne apropiem de câte o uşă, să strigăm cu încăpăţânare numai ca să vedem deschizându-se ferestruica, să se încadreze în ea capul portăresei şi să auzim cum ne spune cu mai multă sau mai puţină voie bună „să ne luăm în altă parte biberonul", sau vreo altă formulă la fel de hazlie. O dată, o singură dată, şi pentru că locatarele casei plecaseră cu trăsura la vizita medicală, unul din cerberii acesteia ne-a dat voie să mergem până în salon. Mirosea a apă de javel, şi era ornamentat cu plante verzi, cu oglinzi; ar fi fost nevoie de multă imaginaţie pentru a popula un decor

atât de banal cu nişte viziuni capabile să farmece.

Întorcându-mă într-o seară acasă după una din aceste lungi excursii până la hotarele propriului nostru domeniu, am găsit-o pe mama descumpănită. Eram într-adevăr expulzaţi, fără scăpare. Din cauza grajdurilor, nu ştiu care serviciu de higiena decretase casa insalubră, condamnând-o la demolare şi ni se anunţa lucrul acesta prin portărel. Se procedase în acelaşi fel şi cu imobilele din strada Azov. Venise acum rândul nostru. Şi nimeni nu va căpăta locuinţă din oficiu. Unde să găseşti o locuinţă cu o chirie pe măsura posibilităţilor?

Lângă lampă, cu hârtia în mână, mama se străduia să tălmăcească textul care însemna pentru noi o nouă încercare. Îşi încrunta sprâncenele, buzele i se mişcau în timpul cititului. Pentru prima dată mi-a fost milă de ea văzând-o atât de slabă, de vulnerabilă, fără sprijin şi protecţie. Ca s-o încurajez i-am spus că fără îndoială era posibilă o împotrivire şi m-am dus pe loc să-l consult pe Sarcos. După părerea lui, oamenii de afaceri, cu relaţii la municipalitate, făceau negoţ cu terenurile din zona noastră, prea bine situate şi în apropierea centrului.

— Nu-i mare lucru de făcut. Ei sunt cei mai tari. Şi clătina din cap ca Mirabeau.

— Banii, mereu banii, a adăugat el. Pentru bani unii ar călca peste pântecul propriei mame. Dar răbdare…

Era vorba lui preferată. O pronunţa pe un ton de confidenţă, plin de subînţelesuri, care promitea o revanşă definitivă asupra acelor oameni. Dar cum s-o iei? Nu ştiam, dar aveam o încredere oarbă în Sarcos, cel care vindea publicaţii interzise. Or, tot ceea ce era interzis crea în mine un sentiment de mister vecin cu sacrul, de aceea aveam slăbiciune pentru organizaţiile secrete, pentru grupările clandestine, conjuraţii din umbră dacă acţionau, bineînţeles, în favoarea celor oprimaţi. Citisem fără îndoială prea mult Alexandre Dumas şi Victor Hugo. Aşadar, era limpede că participarea mea morală la răzbunarea lui Brahim contra agentului de poliţie Ortega nu avea altă obârşie.

Ca să caute mai uşor o nouă locuinţă, şi deoarece termenul de evacuare era foarte scurt, mama cerea patronului său după-amieze libere. Patronul bombănea, dar accepta. Aceste absenţe se scădeau din salariu şi afacerea asta ne micşora simţitor resursele. Mi-am dat seama că mama l-a consultat pe vărul ei, abatele Porteno. Atunci când mi s-a întâmplat să-l întâlnesc, acesta mi-a spus într-un fel cam brusc:

— Ehei, dacă mama ta s-ar fi recăsătorit! Ar fi avut alături un

tovarăş, şi nu s-ar mai fi zbătut singură!

Vorba asta m-a durut foarte tare. Ce altă concluzie puteam trage decât că mama se plânsese de atitudinea mea şi cu argumente suficient de puternice pentru ca ele să-l determine pe abate să mă condamne? Şi dacă s-a plâns, aceasta însemna oare că proiectul de căsătorie era o realitate?

În ziua aceea m-am dus pe faleză, în apropiere de o încântătoare moschee, înghesuită azi între imobile noi, dar pe vremea aceea singuratică în mijlocul unei suprafeţe deşerte unde nu era măcar un pom sau un tufiş. Nu exista încă parapet şi întinderea se desprindea deodată, vertiginoasă, străpunsă de o lumină unduitoare, aidoma unui fluviu imens. Aveam nevoie la orele de mare descumpănire de acea singurătate, de peisajul acela atât de vast în care se topea inima mea. Drept zisese abatele. Mama ar fi putut avea azi un tovarăş de viaţă care ar fi scutit-o de multe necazuri. Dar tot răul provenea în definitiv din faptul că eram prea mic, o sarcină neproductivă ca să spunem aşa, pe care trebuia s-o târâie după sine. Dar dacă aş munci, dacă mi-aş întrerupe studiile? Iată ce ar uşura-o mult pe mama. Am examinat ideea asta. Până atunci, ambiţia mea era să mă angajez, când voi avea vârsta potrivită, în marina comercială. Atunci când mă Scăldam, plonjând de pe geamandura cea mare şi roşie care marca intrarea în şenal, îi invidiam pe oamenii al căror obraz îl puteam zări prin ferestre în timoniera cargoului. Nu vorbisem nimănui, niciodată, despre proiectul acesta. E adevărat că beneficiam de doi ani de o bursă, dar ea devenea insuficientă. Puteam renunţa.

Hotărârea de a părăsi colegiul i-am încredinţat-o mamei, în timpul unei discuţii destul de agitate, căci refuza să admită, raţionamentele mele şi voia s-o consulte pe sora ei, cea care se măritase cu un tâmplar. Îmi amintesc că orbul din locuinţa de alături repeta la chitară o arie săltăreaţă, care părea să-şi bată joc de noi. Ştiam că reticenţele mamei proveneau din faptul că visa pentru fiul ei un viitor glorios, un*destin măreţ şi nu se putea resemna să-şi piardă atât de repede iluziile. M-am dovedit persuasiv şi am sfârşit prin a o convinge că studiile vor costa din ce în ce mai mult, că înţelepciunea impunea să nu ne încăpăţânăm. Dar nu încape îndoială că, dacă a cedat' în cele din urmă, aceasta s-a datorat mult oboselii şi desperării. Pentru moment, ceea ce mi-a dominat sufletul era faptul evident că observaţia» abatelui nu mai conta. În sunetul agasant al chitarei am început deci să redactez, pe o foaie cu pătrăţele, scrisoarea către director, domnul Maubrun, şi pe când scriam şi-mi şlefuiam frazele am devenit conştient că ucideam în mine o închipuire eroică. Aşa încât, după Dumnezeu, niciodată nu voi fi cel atotputernic pe o corabie.

Niciodată nu voi străbate oceanele. Niciodată nu voi lupta cu furtuni îngrozitoare. Şi când te gândeşti că mă pregăteam pentru situaţiile limită, pentru cele mai sublime sacrificii! În ciuda rugăminţilor echipajului, a valurilor gigantice, mă închipuiam sărind pe puntea unui pachebot pe cale să se scufunde, ca să salvez o călătoare, o fată tânără, prizonieră în cabina ei. Sau că altădată, în momentul naufragiului, refuzam să-mi părăsesc vasul. Cu mâinile încleştate pe parapet, credincios celei mai sublime tradiţii, celei mai nobile, aceea care cere să mori împreună cu ceea ce ai iubit cel mai mult, mă scufundam împreună cu Vaporul meu, imagine sfâşietoare, tulburătoare! O, măreţie! O, bravură! Inima mi se zdrobea la astfel de evocări. Lumea poate să zâmbească. Pentru mine, aceste vise sfărâmau o tăcere care sufoca lumea, mă puneau în legătură cu tata, mă scoteau din tainiţa fără margini în care dibuiam. Cu. Toate acestea, am terminat scrisoarea şi am dat-o mamei s-o semneze.

*

Rămânea să găsesc un serviciu. Mi-ar fi plăcut să lucrez cu Paco Perez. Mama refuza. Meserie prea grea. Prefera să fiu angajat la unchiul meu, tâmplarul. Era rândul meu să refuz, Nu-l iubeam pe unchiul Antoine. Ce-i reproşam? Că era prea respectuos faţă de autorităţi, prea supus celor care comandă, ordonă, reprezintă în ochii săi sacrosancta administraţie. De origine spaniolă, ca şi mine, ca noi toţi cei ce trăim în această comunitate, suferea din cauza asta, aproape că îi era ruşine. Era desperat că eram numiţi în derâdere „cei cinci zeci la sută”. Adică „cinci zeci la sută francezi”. Din 1914 până în 1918 a luptat pentru Franţa. Cu zuavii. A fost rănit. A primit medalii. Făcea parte din Foştii Combatanţi. Defila imediat după drapel, cu decoraţiile sale pe piept. L-am văzut în timpul unei ceremonii, i-am văzut faţa transfigurată. Nu-i iubea pe arabi, nu-i iubea pe evrei şi, culmea, nu-i iubea nici pe „străini”! Citea un cotidian de seară, *Micul Oranez*, organ al municipalităţii noastre antisemite şi care, abia de fusese inventat Hitler — tipărea deja svastica la loc vizibil. Când a aflat că poliţia m-a interogat, pentru afacerea din strada Azov, a fost jignit ca de o pată adusă propriei sale moralităţi. Mă acuza că frecventez numai golani, că-mi place să mă îmbrac ca ei. Lucra „pe cont propriu” într-o pivniţă amenajată ca atelier şi executa în serie jucării din lemn, cai cu basculă, roabe, locomotive, pentru două bazare din oraş. Acest om, scurt din picioare, cu gâtul şi bustul mare, era un artizan excelent, cu mâini îndemânatice, „mâini de aur”, cum spunea mătuşa Marie-Rose.

Atunci când mergeam la atelier eram întotdeauna surprins de rândurile acelea de cai, toţi la fel, agăţaţi sus, de plafon, cu privirea înnebunită, cu nările dilatate, s-ar fi putut zice că erau înspăimântaţi

de şobolani. Şobolanii mişunau într-adevăr în pivniţa aceea lungă, în ungherele întunecate, la adăpost în spatele maldărelor de scânduri. Uneori puteau fi auziţi cum chiţcăie. Nimic până în ziua aceea nu-i putuse stârpi. Evitau hrana otrăvită şi pisicile din curte, iar motanii cei mai viguroşi, bătăuşii cu cele mai multe 'cicatrice, se temeau de ei. O dată, o singură dată, cu o ochire reuşită a praştiei, am ucis unul. Era mare ca un iepure tânăr, cu dinţii ascuţiţi ca un vârf de pumnal.

Mi se întâmpla să intru în atelier în lipsa unchiului meu şi să găsesc jumătate de duzină de şobolani aliniaţi pe scânduri, ghemuiţi, cu botul fremătând de parcă aşteptau o pradă.

La întrebarea mamei: de ce să refuzi să lucrezi cu unchiul Antoine şi să înveţi în felul acesta o meserie excelentă, evitam să răspund şi să-mi arăt adevăratele sentimente. Am spus că-mi era frică de şobolani, să fiu muşcat de şobolani, constituia un argument puternic, greu de respins, şi mama tremura numai la auzul acestui cuvânt. M-a crezut şi imediat amorul meu propriu s-a răzvrătit:

— Nu-i adevărat. Nu-i vorba de şobolani ci de unchiul. Nici vorbă să lucrez cu el!

Mama n-a ştiut cum să reacţioneze, a răspuns totuşi că greşesc, că unchiul este un om cumsecade etc. Am replicat:

— Niciodată, cu o astfel de ardoare sălbatecă, încât n-a mai insistat.

Rămânea soluţia Paco. În cele din urmă, a consimţit.

*

Am fost pus să sap şi să recuperez cărămizi vechi încă utilizabile. Paco Perez îi vorbise despre mine dirigintelui de şantier, care mă angajase cerând însă, după tot dichisul, autorizaţia mamei.

Puneam cărămizile la muiat într-un hârdău cu apă şi le decapam apoi cu târnăcopul de zidar şi cu şpaclu. Îndeletnicire ingrată de ajutor de muncitor necalificat. Mă întorceam seara cu mâna stângă tumefiată de loviturile pe care mi le dădeam singur din greşeală. Cu un sac de iută împăturit şi aşezat sub fese, cu picioarele atârnânde, trebuia să vopsesc fiarele în T cu miniu pe care stăteam călare. Lucram la câţiva metri deasupra solului, nu aveam ameţeală, dar sfârşeam ziua cu pulpele dureroase şi cu spatele ţeapăn. Nu mă plângeam. Din contră. Îmi plăcea că iniţierea era oarecum aspră şi în compensare exista acea camaraderie de şantier, simplă şi directă. Uneori, câte un zidar se pleca peste marginea schelei şi interpela

galant vreo fată frumoasă. Va reveni ziua în care, din înaltul cerului voi saluta şi eu frumuseţea!

Când mama m-a trezit pentru prima oară, căci de acum încolo trebuia să plec înaintea ei ca să ajung la şantier, mi s-a părut foarte emoţionată. În fiecare seară mă întreba dacă fusese greu. Ei nu, nu fusese! Şi erau şi clipe plăcute, de exemplu la pauza de la opt şi la cea de prânz, când mâncam împreună cu muncitorii (aceste două mese constituiau la început singurul meu salariu), se făcea politică, se discuta despre fotbal şi participam la conversaţie ca oricare altul. Când se prezenta ocazia, mă întorceam acasă cu Khader, pe tomberonul său, şi-l ajutam să deshame animalele, să le umple ieslea.

Activitatea aceasta n-a durat decât vreo cincisprezece zile, timp în care am fost nevoit să-mi neglijez prietenii. Am aflat apoi o veste de necrezut: directorul colegiului, domnul Maubrun, venise să o vadă pe mama. Mai întâi, îndată după primirea scrisorii, o convocase şi, neprimind niciun răspuns, s-a deranjat personal. Ce voia? S-o convingă să mă lase să-mi reiau cursurile. Pe de o parte nu aveam nici vârsta pentru a intra ucenic, şi pe de altă parte eram dotat şi merita ca mama să mai consimtă la unele sacrificii. Îngrijorată de primul argument (a nu fi în legalitate o înspăimânta întotdeauna) şi flatată de cel de al doilea, mama, care oricum era prea intimidată de autoritatea directorului, a consimţit. Acesta, dealtfel, se angaja să obţină destul de repede, o mărire substanţială a bursei mele. Vanitatea îmi era mai mult surprinsă decât satisfăcută, nesimţindu-mă nici mai bun, nici mai rău decât camarazii mei. Cu toate acestea, nu la întoarcerea la colegiu, la consideraţia măgulitoare pe care domnul Maubrun mi-o arăta, la ceea ce însemna aceasta pentru viitorul meu m-am gândit în tot timpul acelei nopţi, ci la faptul că mama îmi ascunsese convocarea directorului. Bineînţeles că puteam pune această omisiune pe seama grijilor importante pe care le avea, dar toate argumentele mele se destrămau unul după altul, târâte de valul unei pasiuni ascunse. Mi se părea că de la o vreme mă îndepărtam de mama, mi se părea că discern în tandreţea ei un fel de uzură, o eroziune. Îmi părea mai insesizabilă, mai puţin atentă faţă de mine, şi uitarea aceasta o dovedea. Noaptea aceasta, mai tăcută, mai calmă decât de obicei, am petrecut-o în mare parte treaz, privind printre perdelele întredeschise cum stelele se învârteau pe cer şi începeam să bănuiesc că lumea care-mi fusese descrisă drept o construcţie armonioasă nu era decât un ansamblu de fragmente din care unele piese principale mi-ar fi fost ascunse.

II

COLEGIUL FORMA UN TRI-unghi vast, mărginit de cartierul arab, cu o curte pătrată plantată cu ficuşi, şi coridoare zgomotoase. M-am întors acolo fără ca cineva, în afara Muşchetarilor şi a directorului, să-mi fi observat absenţa. Mi-am reluat cursurile cu plăcere, cea mai mare plăcere fiind aceea de a o regăsi pe d-na Dioret, profesoara noastră de desen care, la treizeci de ani, avea un piept rotund, o piele netedă şi roză, pe care mi-ar fi plăcut s-o mângâi. Ori de câte ori se apleca să vadă ceea ce făceam, îşi apropia corsajul de mine şi atunci în întreaga mea fiinţă înflorea un păienjeniş roşu, într-o imediată şi iminentă creştere. Aveam câţiva colegi care o cam luau peste picior şi simţeam mereu nevoia să le strivesc mutra. Aş fi vrut ca ea să înţeleagă că nu eram ca ceilalţi, că sunt altfel. Altfel decât cine? Nu ştiu. Dar a învăţa să desenezi era un lucru fără importanţă în afara farmecului d-nei Dioret. Ceea ce conta pentru noi nu era să ne împodobim sufletul şi să învăţăm, să asimilăm cât mai mult cu putinţă, ci să îngurgităm, să ne îndopăm de cunoştinţe pentru a smulge o diplomă, pentru a obţine apoi o slujbă, în speranţa de a scăpa mai târziu de maladia asta a cărui gust de pâine rece şi orez îl cunoşteam.

Îmi plăcea fizica, literatura, istoria, geografia. La geografie eram neîntrecut. Deveneam pedant. Păcat numai că profesorul nostru, d. Gallazzo, avea mintea cam zdruncinată de când îi plecase nevasta. (A şters-o într-o bună zi luând şi mobilele.) Venea adesea în clasă fără să-şi fi pregătit cursul şi atunci ne povestea ceva la întâmplare, timp de două ore. Se întâmpla uneori să vină spre mine, să mă întrebe cu un accent sarcastic „Dumneata, micul meu prieten, nu eşti de aceeaşi părere?" Într-o zi l-am contrazis referitor la minele de cărbune engleze şi a sărit, foarte excitat, spre biroul său, de parcă voia să ceară pe loc exmatricularea mea, apoi a proclamat cu voce triumfătoare: „Douăzeci de puncte din douăzeci „Meriţi douăzeci din douăzeci! Îţi dau douăzeci din douăzeci!" Şi altă dată, într-o situaţie asemănătoare, a urlat: „Vrei să-mi iei locul! Da! Vrei să mă-nlocuieşti! De ce n-o faci? Hai! Ce te opreşte? Suie-te aici!" Ne vorbea despre Ruhr, şi cu date aproximative, despre capacitatea sa industrială în timp ce eu citisem un studiu pasionant privitor la acest subiect într-unui din ziarele lui Sarcos. O singură scăpare exista într-o astfel de circumstanţă: să iei un aer de şcolar prost şi să laşi furtuna să treacă.

D-na Bailly, profesoara mea de literatură, căreia tramvaiul îi tăiase un picior în timpul unui accident la Toulouse, renunţase la orice cochetărie, se pieptăna ca un bărbat, avea părul foarte scurt şi purta taioare cu croială masculină. Pe lângă aparatul ortopedic, se mai ajuta şi cu un baston. Era o femeie a cărei inteligenţă sclipitoare ne seducea. Nu avea vârstă. Era vioaie, generoasă, fără prejudecăţi. O numeam la Coja, Şchioapa, dar o respectam. Ne vorbea despre autori în afara programei, despre London ori Gorki, coresponda cu Colette, Giono, Duhamel, şi ne citea uneori pagini inedite. Datorită ei l-am cunoscut pe Apollinaire. A fost pentru mine o revelaţie fulgurantă, un jet de lumină strecurat prin tenebre. Şi când te gândeşti la toate acele discursuri versificate care ne erau date drept poezie! Până atunci avusesem inima oarbă, un suflet opac. Cu Apollinaire am descoperit în mine transparenţe minunate:

O tu Cale Lactee, soră strălucitoare

A nurilor albe din Canaan…

I-am regăsit de asemenea pe unii colegi care nu locuiau în cartier, dar care aveau spiritul nostru „muşchetar”. Era vorba mai ales de Kalfon, fiul poştaşului, care practica asiduu cultura fizică şi Lugo pe care natura nu-l favorizase deloc. Vreau să spun că pricepea greu. Totuşi, în calitatea sa de portar, n-aveam de ce ne plânge de reflexele lui. O adevărată pisică-tigru, cu detente, cu salturi impresionante. Mama lui se recăsătorise cu doi-trei ani mai înainte şi el nu părea câtuşi de puţin afectat, dar ce putea spune amărâtul acela! N-avea decât un gând în cap, înfipt ca un cui: „să oprească şuturile”. Căutătura lui de şoarece supraveghea necontenit traiectoria unei mingi invizibile. Cum în echipă Kalfon şi cu mine eram plasaţi în apărare, se înţelege că prodigioasa îndemânare a lui Lugo ne era mai preţioasă decât agilitatea sa mintală. Mi se întâmpla să-l invidiez. Îmi ziceam că, cu o sensibilitate atât de rudimentară ca a lui nicio tulburare nu putea să-i pătrundă vreodată până în inimă, să-i străpungă scoarţa groasă, în timp ce doar gândul existenţei unui alt bărbat în viaţa mamei îmi oprea brusc curgerea sângelui, îmi lăsa trupul uscat de tot, sufletul pârjolit.

Într-o zi, pe când jucam, şi pentru a evita să fim întrecuţi de adversarul nostru cel mai rapid, Moham-medi, am făcut o „lumânare” şi am expediat, cu totul neinspirat, ghemul de cârpe plin de noroi care ne servea drept minge, direct în spălătoria internatului, la primul etaj. Ţipete! Pagube! Şi, la urmă, inevitabila consemnare.

Duminica ce a urmat am petrecut-o în colegiul pustiu, de-a dreptul lugubru. Eram singur. Niciun alt elev pedepsit. Ploua. Am făcut la repezeală lecţia ce-mi fusese impusă şi puţin timp după aceea am auzit răsunând sirena unui vapor. Venea drept dinspre port şi a trezit în mine nostalgii. Tot privind curtea udă am avut impresia că mintea mea întreagă se scaldă într-o mlaştină veche de milioane de ani. M-am ridicat, gafe să plâng. Oh, viaţa mea, viaţa mea, tânăra mea viaţă! În orele acelea atât de inutile şi pustii o simţeam zbătându-se cu violenţa şi desperarea unui animal obişnuit cu libertatea, prins acum într-o capcană. Îmi amintesc că la Oran, în preajma unei ierni pline de mizerie, în cel de al treisprezecelea an al existenţei mele, sufeream deja simţindu-mă propriul meu prizonier, atunci când voiam să cuprind întreg universul în mâinile mele. Peste clădirile colegiului, ploaia cădea din cerul mustind de apă, biciuia ficuşii cu vârtelniţe de jeturi, răpăia pe geamurile sălii 4e curs şi în acelaşi timp îmi decapa sufletul până la învelişul său cel mai delicat, cel mai fragil, cel mai vulnerabil.

*

Era evident că ne expulzau.

Trăisem până atunci cu iluzia de a fi fost daţi uitării dar, puţin înainte de Crăciun, un funcţionar ne-a înmânat un document în care se indica ultimul termen: 15 ianuarie. Cum mama nu găsise nimic ca să ne putem muta, sărbătorile de sfârşit de an au fost destul de melancolice. Nu era chip să cumpărăm drajeurile acelea cu migdale şi nici nugaua spaniolă pe care magazinele împodobite cu brazi, pe ale căror crengi şomoioage de vată închipuiau zăpada, le ofereau spre cumpărare. (Am văzut prima mea zăpadă numai la optsprezece ani, şi până atunci îmi făceam despre ea o idee pur intelectuală.) Prevăzător, mi-am desenat şi colorat singur felicitările pe foi de carton. De fapt, totul ne obliga în perioada aceea să ţinem cât mai strâns cheltuielile. Mama era deznădăjduită la gândul de a părăsi acest cartier. O înţelegeam. Aici îl cunoscuse pe tatăl meu, aici se căsătorise şi aici mă născusem eu. Amintirile ei cele mai frumoase se concentrau în aceste câteva străzi. A se îndepărta de ele echivala pentru ea cu a lăsa să se stingă o lumină care încă mai pâlpâia între zidurile acestea. În ce mă privea, părăsirea cartierului nu mă întrista deloc. Puteam să revin după placul inimii, iar pe prietenii mei îi întâlneam pe toţi la colegiu.

Ploile pe care le aduceau marile vânturi ale Atlanticului se înteţeau în ianuarie.

Toţi vecinii noştri se agitau şi ei în căutarea altor locuinţe. Familia orbului a ’fost prima care a găsit şi s-a înghesuit cu cei opt

copilaşi într-o spălătorie dezafectată. Pietrarul s-a dus cu „nevasta” lui să locuiască la Mers el-Kébir. Brutarul al cărui magazin şi instalaţii făceau parte din casa de la mijloc şi-a amenajat în grabă o cameră în hangarul de lemn…

*

Cum mama cerea noi învoiri, patronul s-a plictisit şi a sfârşit prin a o înlocui. La masă şi-au refăcut apariţia „migasurile”, acel fel de mâncare consumat de asediaţi, pregătit pe bază de miez de pâine recuperat din resturile uscate, muiate şi date la cuptor cu usturoi.

Apoi iar au venit funcţionarii, s-au arătat ceva mai puţin politicoşi dar şi mai presanţi. Într-o seară, mama m-a anunţat că a acceptat să lucreze la un bogat negustor de vinuri din cartierul Saint-Pierre nu departe de noi. Acest Gilles Voisin avea o familie numeroasă şi întreţinea o mulţime de servitori: bucătăreasă, cameristă, croitoreasă, şofer, grădinar. În afară de şofer, toată lumea trebuia să locuiască în anexele vilei: ca angajată permanentă în calitate de spălătoreasă, mamei nu i s-a permis să mă ţină lângă ea. Dar problema fusese rezolvată pe loc. Una din clientele ei de duminică i-a propus spontan să mă găzduiască şi mama care ştia că nu voiam să locuiesc la unchiul Antoine, înghesuit cu nevasta în unica încăpere de deasupra atelierului, a acceptat. Şi tot acolo, în pivniţele doamnei Quinson urma să ne depozităm cele câteva mobile. Deşi dezorientat de această soluţie atât de pripită, atât de neprevăzută, m-am ocupat de mutare şi am obţinut ca Paco Perez să ne pună la dispoziţie tomberonul întreprinderii lui. Khader ne-a ajutat şi el cu amabilitatea lui obişnuită. Mi-am pus lucrurile personale într-un cufăr vechi cu capac bombat, cu încuietoarele lucrate de mână şi închis cu lame de fier. O însoţise deja pe bunica mea în călătoria ei. De la Grenada la Malaga în 1868 şi de la Malaga la Oran. Povestea cu traversarea pe un velier care, prins de furtuni a fost cât pe-aci să se scufunde, mi-l făcea încă şi mai drag.

Pe această doamnă Quinson care urma să mă găzduiască, o cunoşteam, şi mă aşteptam la o perioadă dificilă, felicitându-mă totodată că am scăpat de unchiul Antoine. Păi nu? Nu fondasem, Fred, Marco, Toni şi cu mine o confrerie al cărei principiu fundamental ne ordona să ştim „să facem faţă” în orice ocazie? Lucrului acesta, în spaniolă, i se zice „aguantar”, ceea ce însemna a suferi, a rezista, a îndura. Stoicismul acesta fiind puţin prea nou nu mi-a permis să-mi stăpânesc tristeţea1 în ziua când am condus-o pe mama la vila Voisin. De după grilajul grădinii, dincolo de care nu-mi era permis să pătrund, o priveam cum se depărta, subţire şi dreaptă, cu valiza în mână,

dispărând pe aleea mărginită de palmieri. O pisică mă privea dintre ghivecele de muşcate şi mai mult decât grilajul părea să-mi arate hotarul care mă despărţea de acest domeniu. Mama s-a întors o singură dată, mi-a făcut semn să plec, să nu zăbovesc.

În loc să mă duc imediat la d-na Quinson, am preferat să hoinăresc, cuprins de nevoia să umblu fără o ţintă precisă, să caut singurătatea. Pentru că bătea vântul, mi-am petrecut după-amiaza atât pe promenada Letang, de-a lungul portului, privind cum valurile se năpusteau deasupra digului cât şi mergând de-a lungul zidurilor Rozalcazar, alt fort spaniol. Îmi amintesc că mă simţeam vinovat de tot ce i s-a întâmplat mamei. Acest sentiment de culpabilitate care mă tulbura adesea menţinea în mine o dorinţă de răscumpărare şi iertare, o nostalgie a inocenţei.

M-am învârtit vreme îndelungată pe alei (vântul scutura copacii) iar eu mă frământam necontenit din cauza nenumăratelor greşeli pe care le comisesem faţă de mama. M-am hotărât să mă întorc la d-na Quinson doar atunci când soarele ajuns la asfinţit a adus dincolo de Mers el-Kébir o luminiscenţă de crater situat undeva în depărtări, o pâlpâire neliniştitoare ca o ultimă suflare a unei lumi pe cale să dispară pentru totdeauna.

III

ÎMI AMINTESC DE ASEMENEA de sosirea mea, la căderea nopţii, la doamna Quinson. Aceasta ocupa tot etajul trei al unui imobil nou pe strada Mostaganem. Lampa cu gaz de pe scară era stinsă. Mi-a fost greu pe întuneric să găsesc locul uşii şi am bătut cu atât de puţină putere încât n-am fost auzit imediat. În cele din urmă a venit să-mi deschidă una dintre jupânese, Dolores, o spaniolă lată în şolduri şi cu pieptul mare.

— Iată-te, a zis ea. Eşti aşteptat de ore-n şir.

M-a condus la stăpâna ei, care citea într-un salon chinezesc, înconjurată în afară de porţelanuri de mucuri de ţigări şi de o colecţie asiatică de pumnale şi lăncii. Toată această înfoială de ţepi, colţi şi vârfuri îmi mărea starea de tulburare. Nu mi se fixase niciun orar, dar din cauza vorbelor lui Dolores mă temeam, pentru început, de o mustrare. Asta pentru că o cunoşteam destul de bine pe doamna Quinson. Aşezată într-un fotoliu cu spătar înalt, cu trupul strâns într-o rochie de casă, m-a studiat o clipă fără să zică nimic cu ochii ei mici de crocodil prinşi între creţurile unor piei care băteau spre cenuşiu. Eram atât de convins că voi avea de suportat reproşuri încât, cu toată viteza, am şi regrupat în minte toate argumentele cele mai plauzibile, dar nu, la scuzele mele ea a răspuns cu un gest regesc al mâinii prin care ştergea greşeala, mă ierta generos, neglija acest mic păcat.

Aşa cum obişnuia, mi-a întins, nu mâna întreagă, ci două degete, indexul şi mijlociul — ceea ce găseam a fi de o supremă distincţie.

— Haide, băiatul meu, sper că ne vom înţelege.

Am bâlbâit că speram şi eu lucrul acesta şi a scos un mic chicot care a sunat aidoma clopoţeilor de la caprele noastre.

Şederea mea la ea era, bineînţeles, provizorie. Toţi prietenii noştri ne căutau locuinţă şi ea însăşi era hotărâtă să ne găsească una. Pentru că, a zis ea, o preţuia mult pe mama şi se străduia să o ajute. Până una alta, se cădea să trecem la masă. Obiectele de porţelan, argint şi cristal, străluceau în sufragerie sub lustra cu ciucuri de cleştar căreia lumânările îi fuseseră înlocuite cu becuri electrice, adevărat lux de cinema.

Prima masă, luată în seara aceea, m-a entuziasmat. Descoperind-o

atât de copioasă, atât de variată, am dedus că, prin această plăcută atenţie, binefăcătoarea mea voia într-un fel, să mă răsfeţe, să celebreze astfel instalarea mea acolo. Dolores ne-a servit într-adevăr nişte feluri de mâncare deosebite, în genul celor ce se pregătesc în familiile noastre numai la ocaziile cele mai mari, căsătorii, botezuri, prima comuniune, atunci când se merge până la a se face datorii decât să nu-ţi ţii rangul. M-am simţit foarte emoţionat de recunoştinţă. De a doua zi am înţeles că la d-na Quinson meniurile erau în fiecare zi la fel de bogate. Ceva însă mă intriga foarte mult: în loc să mă trimită cu servitorii la bucătărie, d-na Quinson îmi făcea onoarea să mă primească la masa ei! La drept vorbind, dacă m-ar fi întrebat, aş fi optat pentru prima soluţie, dar trebuia să mă plec inexplicabilei fantezii a binefăcătoarei mele.

Am aflat că voi împărţi camera cu Dolores. În această cameră, aflată în partea dinspre dependinţele apartamentului, fusese aşezat deja un divan pentru mine. Patul lui Dolores era instalat într-o nişă de consolidare a camerei, la dreapta uşii, un fel de alcov cu pereţii împodobiţi cu chipuri pioase.

Dolores mi-a arătat cu bunăvoinţă rafturile din dulap destinate pentru uzul meu personal şi am aranjat acolo imediat cărţile şi lenjeria pe care mama i-o încredinţase. Apoi, şi fără cea mai mică stânjeneală, Dolores a început să se dezbrace, iniţiativă care a stârnit în mine o emoţie violentă, mi-a incendiat tot trupul, de la pântece până la piept. De surprins ce am fost, am rămas nemişcat uitându-mă cum îşi scotea rochia trăgând-o pe deasupra capului cu gesturi nemaipomenit de graţioase, cu braţele ridicate, întocmai uneia care poartă amfora pe cap. Altă emoţie când, aşezată pe pat, şi-a scos ciorapii negri, răsucindu-i la iuţeală ca un colac, ţinându-şi genunchiul ridicat, lăsând să se vadă de sub furou o parte a coapsei, foarte albă, şi care se pierdea sub material spre zonele ascunse. Descopeream o feminitate nouă, diferită de cea maternă. Niciodată n-aş fi suportat să o văd în felul acesta pe mama, nici nu mi-o puteam imagina în atitudini de acest fel, chiar şi numai gândul acesta ar fi fost un fel de profanare, un fel de sacrilegiu. Plecam pudic din camera ei atunci când începea să se pregătească pentru noapte. Cu Dolores nu simţeam nimic în genul acesta, ba chiar dimpotrivă, resimţeam o curiozitate avidă, o dorinţă să mă apropii, să palpez, să mângâi, să explorez, o, nebunie! În acele câteva secunde, întreaga mea fiinţă părea că se învârtoşează, că se conturează a săgeată gată să ţintească trupul acesta, să ţâşnească, să zvâcnească, să pătrundă, să vibreze, să lovească glorios, mistuitoare! Aveam certitudinea că atunci voi fi lecuit de o foarte veche boală! Că voi fi proiectat în afara pământului! S-ar putea ca emoţia aceasta să fi adus vreo scăpărare magnetică în privirea mea, căci Dolores a ridicat

brusc ochii spre mine şi mi-a zis, nu fără oarecare bruscheţe:

— Păi întoarce-te!

M-am supus, puţin stânjenit. Şi ea a adăugat:

— Tu nu te dezbraci? Ai să stai proţap acolo până mâine?

Stătea în faţa lavaboului, sânii ei mari umpleau cămaşa şi părul despletit îi cădea de-a lungul spatelui până la proeminenţele şoldului. Femeie, era o femeie adevărată, aproape goală, lângă mine, şi din cauza ei îmi simţeam gâtlejul secătuit. Atunci când ea a stins lampa, abia începeam să-mi scot puloverul.

De îndată ce m-am culcat, am auzit-o în întuneric cum se lăsa cuprinsă de somn, respirând tot mai rar. Nicicând n-am simţit ca în noaptea aceea ce profunde mutaţii suferea trupul şi sufletul meu de adolescent, cum mă integram din ce în ce mai repede energiei prodigioase a acestei lumi fără început şi fără sfârşit! Dar, după ce am adormit, am visat ca Dolores mă cheamă, îmi cere să vin la ea, că m-am afundat în căldura liniştitoare a patului ei mare, că mă lipeam de ea, de pântecul ei mare şi că mă cufundam într-o dulce pace oceanică.

*

Dacă cealaltă servitoare, Yasmina, nu era găzduită în locuinţă, aceasta se datora faptului că avea un soţ, în timp ce Dolores era văduva unui lucrător de la carieră, ucis la Verdun.

O cunoşteam pe Yasmina. Atunci când, cu doi ani în urmă, se căsătorise cu şoferul care livra rufele de la spălătoria unde încă până nu de mult lucra şi mama, aceasta o invitase la nuntă. Cum o însoţisem, am păstrat de la acea festivitate o amintire foarte plăcută, nu numai din cauza amabilităţii şi generozităţii cu care am fost primiţi, cât, şi mai ales, din cauza veşmintelor femeieşti păstrate cu multă grijă în vechile cufere de familie. Întreg orientul trăia în sângele meu andaluz şi, de aceea, la vederea rochiilor lungi de mătase, satin, tul, dantele, a acelor graţioşi pantaloni bufanţi, a bolerourilor de catifea, a papucilor brodaţi, a bijuteriilor, eşarfelor, a pieptenăturilor acelea copiate odinioară de doamnele din Evul Mediu, am simţit în mine o suavă bucurie. Cum mama participase activ la pregătiri, cineva a avut încântătoarea idee să i se împrumute una dintre haine pentru ca şi ea să poată fi fotografiată singură sau printre tinerele femei care înconjurau mireasa. Mai am încă una din fotografiile acelea în care mama, pe jumătate culcată pe divan, seamănă cu o frumoasă fată maură dintr-un somptuos palat din Damasc sau din Grenada.

Purtarea vălului pe stradă proteja faţa Yasminei, care avea un ten deschis, subliniat de un tatuaj fin între sprâncene. Umbla întotdeauna desculţă prin apartament. D-na Quinson se încăpăţâna să-i zică Fatma, ceea ce mă şoca, convins că numele rămâne legat de personalitate şi că a-l refuza unui individ era egal cu negarea autenticităţii sale, cu dispreţuirea întregei sale veracităţi. Aceste trei femei se înţelegeau bine, dar am ajuns destul de repede la convingerea că jupânesele se temeau de firea schimbătoare a stăpânei lor. În două după-amiezi ale săptămânii, ea mai dădea de lucru unei spălătorese şi unei croitorese; veneau în zilele în care eu lipseam şi abia dacă am avut ocazia să le văd.

În vremea aceea, d-na Quinson trebuie să fi avut vreo cincizeci de ani. Era „văduva-fără-copii", cum se spunea pe atunci, a unui ofiţer din infanteria colonială, ucis pe front în 1917, chiar în ajunul plecării în permisie. Această circumstanţă o afecta mult pe binefăcătoarea mea care vedea în ea o perfidie, o cruzime suplimentară a destinului. „Vă asigur că-şi avea biletul de voie în buzunar", spunea ea cu o indignare reală, de parcă moartea n-ar fi respectat uzanţele. De pe vremea când a fost în Indochina, comandantul Quinson adusese mobile, bibelouri şi arme care umpleau două camere. La drept vorbind, această îngrămădeală arăta a *bric-à-brac*, cu toate că vitrina închisă cu grijă adăpostea obiecte de jad, sidef sau fildeş, pe care nu mă săturam să le admir. Admiram de asemenea un paravan de mătase ornamentat cu nişte păsări cu picioare lungi stând la malul unui pârâu de vis, precum şi nişte lăncii înfrumuseţate cu fanioane misterioase. Nimic din toate acestea nu trăda sufletul d-nei Quinson. Pentru a-i surprinde un aspect am fost nevoit să aştept, ocazia ivindu-se atunci când a plecat odată în oraş. Yasmina, cu ochiul încreţit de maliţie, m-a introdus în camera ei de culcare, loc sacrosanct al stăpânei, în care încă nu avusesem niciodată acces. Camera aceasta îmi amintea a decor de cinema, cinematograful fiind până atunci singura privire posibilă într-o societate despre care aproape nu ştiam nimic.

Ferestrele şi patul erau încadrate cu perdele de muselină şi creau o intimitate văluită. Totul era alb şi roz, ca interiorul unei cutii de drajeuri. În tot locul, noduri, panglici, porţelanuri cu floricele şi, pe pereţi, gravuri reprezentând scene din Trianon şi păstoriţe cu cârje ciobăneşti u rochii întinse pe cercuri de sârmă. Am înţeles astfel că d-na Quinson îşi păstrase un suflet de şcoliriţă.

*

În mod ciudat, sufletul acesta de şcoliriţă nu excludea un temperament dominator, complicându-se, în ce mă privea, cu un

instinct şi o vocaţie pedagogică nepotolite. Şi, de îndată ce şi-a dat seama că educaţia mea comporta lipsuri foarte serioase, a hotărât curajos să mi le îndrepte şi, cum a zis ea, să facă din mine „un băiat subţire” (Ea pronunţa „comifô”[6]) Vastă întreprindere! Nemulţumindu-se doar să mă bruftuiască la masă relativ la felul în care stăteam sau mânuiam furculiţa şi cuţitul, îmi dădea mici palme peste antebraţ dacă uitam să las în jos coatele pe lângă farfurie şi asta în văzul şi auzul Yasminei şi al lui Dolores, ceea ce mă făcea să-mi pierd din prestigiu. (Toţi eram ageamii în acest domeniu.) îmi impunea nişte gesturi incredibil de inutile, cum ar fi acelea de a-mi şterge buzele cu colţul şervetului sau să beau din pahar cu înghiţituri foarte mici. Agasat, am avut de mai multe ori pofta dementă de a-i arunca tacâmul în obraz, dar mama mă sfătuise să fiu răbdător şi să respect, în orice împrejurare, pe binefăcătoarea noastră. *Es necesario aguantar*[7]. La început am încercat dorinţa sinceră să învăţ, să urmez întocmai sfaturile d-nei Quinson. Foarte curând am descoperit că în jocul ei intra o parte inconştientă de sadism şi că-mi supraveghea fiecare gest pentru plăcerea de a mă lua la rost. Uneori chiar exclama: „Oh! Dar tu eşti un adevărat sălbatic”, ca după o descoperire de necrezut, de parcă şi-ar fi dat deodată seama că aveam dinţii piliţi după obiceiul canibalilor.

A mânca mai ales peşte, crustacee, sau carne devenea pentru mine un adevărat supliciu. Din zi în zi zelul d-nei Quinson creştea, luând proporţii alarmante. Curăţatul unui măr mi se părea în vremurile normale o pură extravaganţă, obişnuit cum eram să muşc direct din el după ce-l frecam în palme. Să folosesc un cuţit, mai putea la nevoie să fie luat drept un pur rafinament puţin cam exagerat, dar să faci operaţia ţinând fructul cu vârful unei furculiţe devenea în ochii mei culmea afectării. Hotărât lucru, aceşti oameni bogaţi nu mai ştiau ce să inventeze ca să se facă observaţi. Din încercarea asta cu mărul am ieşit onorabil, în dorinţa mea de a demonstra că nu eram mai puţin îndemânatic decât un altul. Dar aceste reguli ale ţinutei corecte, aceste uzanţe care defineau un clan atât de diferit de al meu, nu le puteam călca o clipă fără ca d-na Quinson să nu-mi amintească scurt: „Cotul!” sau: „Furculiţa!”. Privirea ei mă spiona din partea cealaltă a mesei, rece şi neîndurătoare, ca aceea a unui aligator la suprafaţa mlaştinii.

Dolores, care se tot ducea şi venea între sufragerie şi bucătărie, observa şi aproba acest dresaj. Şi seara îmi demonstra că ar fi trebuit să fiu recunoscător Doamnei, că Doamna acţiona numai spre binele meu, că eram, bineînţeles, un golan-de-stradă, stricat de mentalităţi greşite, dar că Doamna va reuşi să mă răzbească. Când protestam, îmi reproşa, mă acuza de ingratitudine sau de cinism. Dacă eram atât de

inteligent pe cât pretindeau unii (cine erau aceia?), şi ea. Fără doar şi poate se îndoia, căci nu surprinsese niciodată la mine vreo scăpărare, ar fi trebuit să înţeleg care-mi era interesul şi să profit cât mai mult de împrejurările acestea atât de favorabile formării mele, viitorului meu. Şi ea conchidea de obicei adăugind că mii de copii din lume m-ar invidia dacă ar şti ce noroc aveam. Cugetând la acestea, înţelegeam că spunea adevărul fără ca o astfel de idee să-mi micşoreze cu ceva regretul pentru viaţa mea de dinainte. Mama îmi părea inaccesibilă, pierdută, şi mă simţeam singur şi golaş ca un orfan.

Şi asta pentru că mama nu era liberă decât duminica după-amiaza. Prima oară, aşa după cum ne înţelesesem, m-am dus să o aştept în faţa porţii de fier a vilei Voisin. Aceeaşi pisică m-a privit de departe, de parcă ar fi ştiut multe despre mine. Când a apărut mama la capătul aleii, mi s-a părut că în străfundul pieptului meu bătea din aripi o pasăre. Un tramvai ne-a dus la cimitir. În timp ce mama punea flori pe mormântul părinţilor ei, mă uitam la femeile care treceau, cu faţa ascunsă de un văl negru; furişarea acestor fantome mărea misterul din preajma chiparoşilor şi a stelelor funerare. Pentru că; în ciuda tuturor lucrurilor, mai păstram încă un oarecare simţ al supranaturalului şi imaginaţia mea evolua dezinvolt la hotarul celor două lumi.

M-am dus apoi cu mama la familia Fernandez. Ploua. Am stat cu Marco şi Fred în debara. (Toni, surprins pe când umpluse tabla noastră cu desene obscene, fusese pedepsit să stea la şcoală în duminica aceea.) Pe un ton destul de dezamăgit o auzeam jos pe mama vorbind despre noua ei slujbă. Nu se plângea, la drept vorbind, dar dorea ca această situaţie să ia sfârşit. Fără să pot înţelege motivele pe care le expunea, am înţeles totuşi că nu era fericită.

După ce am condus-o la vilă (trebuia să se întoarcă la orele şapte fix) mi-am dat seama că schimbasem foarte puţine confidenţe. Am făcut bilanţul celor rostite de fiecare din noi: aflasem doar că împărţea camera cu bucătăreasa, originară din Baleare, că una din fetele casei cânta la pian şi alta suferea de astmă. În ce mă privea, mă arătasem încă şi mai rezervat: afirmasem doar că relaţiile dintre binefăcătoarea mea şi mine se desfăşurau cum nu se putea mai bine.

*

Deja nu mai era adevărat. După o săptămână petrecută la ea începusem s-o urăsc într-atât, încât mă gândeam să recurg la furnicile roşii, acelea pe care noi le numeam furnici-jandarmi. Trebuia să închizi trei într-o sticlă pe care s-o îngropi. Dacă cele trei furnici mor înaintea celei de a şaptea zile, duşmanul în cauză este în pericol să se

contamineze cât de curând de o boală foarte grea, sau să i se întâmple ceva rău. Aveam încă o mentalitate copleşită de unele mituri aşa încât am fost cu adevărat tentat să recurg la această veche practică, dar am renunţat.

D-na Quinson nu numai că părea hotărâtă să-mi schimbe comportamentul şi să-mi civilizeze manierele, dar voia să-mi dirijeze până şi studiile şi relaţiile în privinţa studiilor, mi-a reproşat, imediat după. Ce a aflat că alesesem araba în loc de engleză. Abia. Am convins-o să renunţe la ideea de a mă obliga săi schimb secţia. Nu pentru că ar fi considerat engleza mai utilă vocaţiei mele de navigant, argument pe care l-aş fi admis — ci doar pentru că socotea limba aceasta „aristocratică" şi că, evident, acela care avea avantajul de a o cunoaşte putea să se afirme drept o persoană „bine". Pentru ea araba şi spaniola erau graiurile unei umanităţi de categoria a doua. Şi mai extravagant încă: m-a sfătuit, în timpul ciudatelor noastre cine, ca niciodată să nu mărturisesc (chiar cuvântul acesta l-a folosit) că tatăl meu fusese zidar, profesie fără prestigiu în ochii ei. Era mai bine să-l dau drept antreprenor de zidărie sau chiar antrepenor de lucrări de construcţie. O nebună.' Şi într-o altă ocazie, m-a incitat ca de acum înainte să-mi francizez numele, adică să-l pronunţ cu un e mut la ultima silabă. Turbam. (De la această întâmplare datează accentul grav cu care-mi împodobesc numele, accent care nu există în spaniolă şi care, bineînţeles, că nu figurează în actele oficiale.) D-na Quinson, oricât de bună fusese şi oricât se considera ca atare, nu-mi menaja deloc mândria călcându-mi cu seninătate în picioare amorul propriu, fără să-şi dea seama, îmi închipui „de violentele furtuni pe care le stârnea. Dar cum să protestez? Nu suporta nici cea mai mică opoziţie şi mă reducea la tăcere, spunându-mi pe un ton sec:

— Îţi interzic să-mi răspunzi. Mie nu mi se răspunde. Nu-mi plac „cei care răspund"!

Deci: *aguantar*![8] Dacă o supăram şi mă azvârlea în stradă n-aş fi încurcat-o oare pe mama şi nu i-aş fi agravat dificultăţile?

IV

D-NA QUINSON MOŞTENISE DE la părinţii ei un vast domeniu în regiunea Ain-Témouchent, un domeniu de vii pe care îl administra fratele ei Denis… Nu numai că veniturile îi permiteau să trăiască pe picior mare, dar şi putea să dispreţuiască anumite convenienţe sociale. Astfel, fuma, ceea ce, pe vremea aceea, în societatea noastră rigoristă, trecea drept destrăbălare. Puţin îi păsa, sau poate că se bucura chiar de micul efect de scandal pe care-l provoca. Printre alte extravaganţe, îmi amintesc de rochiile, de lenjurile acelea pe care le aducea de la Paris cu mare cheltuială. Trăia mereu înconjurată de cataloage de modă şi lucrul cel mai important pentru ea era să aleagă şi să redacteze comanda. Deseori cerea părerea servitoarelor, care o încurajau fie într-un sens, fie în altul. O surprindeam uneori în meditaţia ei, scufundată într-un fotoliu, cu ţigara între buze.

Îi plăcea bucătăria aleasă (profitam şi eu, se înţelege!), dar cum o înspăimânta ideea să nu se îngraşe prea mult, era destul de rotunjoară, cu o bărbie dublă, roză şi cărnoasă, plătea de trei ori pe săptămână serviciile unei maseze. Şedinţele se desfăşurau în baie, de unde ieşea roşie şi obosită, umblând cu paşi foarte mărunţi, învelită într-o rochie de casă groasă şi cu părul prins într-un fel de basma de mătase.

Era înnebunită după parfumuri. Alegea, la Lorenzi-Palanca, lângă piaţa Armelor, pe cele mai deosebite, în flacoane minunate. Le folosea mai ales atunci când se pregătea pentru teatru sau concert, şi-mi plăcea mirosul acela care, multă vreme după plecarea ei, plutea în tot apartamentul.

Marţea, ziua ei de primire, întâmpina în salonul chinezesc vreo jumătate de duzină de doamne care vorbeau strident. Dolores servea cafea, ceai şi fursecuri. Dacă se întâmpla să studiez în camera mea, d-na Quinson mă chema şi mă prezenta prietenelor cu o satisfacţie vanitoasă.

— Este fiul fostei mele spălătorese, despre care v-am vorbit. Ce vreţi, trebuie să ne arătăm mărinimoşi.

Îi lăudau inima ei bună, generozitatea şi sentimentele creştineşti.

— Dar vă e cel puţin recunoscător?

Făcea o grimasă, mă privea ironic. Într-o zi una dintre vizitatoare

a întrebat-o, nu fără o oarecare milă:

— Draga mea, eşti admirabilă, dar totuşi nu ţi-ai luat asupră-ţi o sarcină prea grea?

— Să fim serioşi, draga mea! Mi-am arătat autoritatea din prima clipă.

Iar eu, în picioare, cu mâinile la spate, luam o atitudine „brahmană”.

Altă dată am auzit o părere care m-a lăsat perplex. O tânără femeie, foarte împăunată, foarte fardată, cu un aer cam de cocotă, a spus mieros binefăcătoarei mele:

— Treisprezece ani şi jumătate, adevărat? Pare mult mai mult decât îi e vârsta. Păcat că arată aşa prostălău.

În vederea acelor zile de marţi, d-na Quinson îmbrăca deseori o rochie de catifea neagră. Cu tenul rumen, cu pleoapele umbrite, trona în fotoliul ei, înconjurată de toate porţelanurile, gătită cu coliere, inele, pandantive, brăţări. Sclipea ca o vitrină de bijutier şi stătea cu bustul drept, cu gâtul ţeapăn, într-o atitudine pe care o credea fără îndoială ca foarte demnă, foarte maiestoasă când de fapt semăna cu una din pocitaniile din vitrinele ei, cu bucile obrajilor căzânde şi ochii pierduţi în ascunzişurile ei de grăsime.

De cum îi plecau prietenele, o lua pe Dolores de martor şi le bârfea cu o calmă cruzime. Dolores o aproba pe Doamna, găsea că Doamna are absolută dreptate. Şi e adevărat că niciun amănunt, nicio vorbă, orice ridicol, orice greşeală de vorbire nu-i scăpa Doamnei, şi cernea toate cu complezenţă, văzând, cred, în mediocrităţile şi lipsurile altuia, evidenţa propriilor sale merite.

Această particularitate o amuza pe Yasmina care îmi spunea pe arăbeşte că „stăpâna are limba muiată în *fel-fel*” (ardeiul de Cayenne). Am râs mai puţin atunci când, într-o seară, d-na Quinson, aflând că sunt prieten cu Kalfon, a strigat pe un ton furios:

— Un evreu! Dar eşti nebun?

Nu mi se părea nimic lipsit de sens în asta ci, dimpotrivă, foarte normal.

— Nu-ţi poţi alege prieteni „comsecade” nu-i aşa? Răspund spunând că bietul Kalfon este „un tip bine”, poate cel mai bun dintre noi, cel mai înţelept în orice caz etc., dar nu reuşesc să spun tot, căci se şi aprinde:

— Îţi interzic să-mi răspunzi! N-ai să te mai vezi cu băiatul ăsta şi cu asta, basta! Înţeles?

Mierda y mierda![9] Voi frecventa pe cine voi vrea.

*

Dacă regula aceasta de conduită a fost uşor de urmat în ceea ce-l privea pe Kalfon, nu acelaşi lucru s-a întâmplat şi cu Veronique. Veronique locuia la ultimul etaj, în acelaşi imobil. Era fiica unui înalt funcţionar de la prefectură: o întâlneam pe terasă, unde îmi plăcea să stau când învăţam. E adevărat că Dolores mă deranja deseori în camera aceea pe care o împărţeam, intra şi ieşea, aparent fără motiv, şi de fiecare dată mă întreba „dacă merge".

Veronique nu studia. Dacă vremea era frumoasă, se urca pe terasă să ia aer. De fapt, nici nu se ducea la şcoală. De ce? Mister. O găseam frumoasă în ciuda slăbiciunii şi a tenului ei palid. Îmi plăceau ochii ei gri, cu genele întoarse şi cearcănele lor. Eram subjugat de ea şi atunci când stăteam de vorbă acolo sus, inima mi-o lua întotdeauna razna. Îi pândeam apariţiile, o căutam. Nu vorbeam nimănui despre această prietenie, conştient fiind că, oricât de inocentă era, se ridica împotriva prea multor prejudecăţi şi ar fi fost compromisă îndată ce ar fi descoperită.

Or, relaţia aceasta, în afara faptului că mă încânta prin noutatea, prin delicateţea ei, crea în viaţa mea un refugiu secret, în care spiritul meu se retrăgea la ore anume, se mângâia de amărăciunea sa. Veronique era de vârsta mea, dar părea mai coaptă, cu mai multă experienţă. Mă intimida. Uneori n-o întâlneam, se scurgeau câteva zile şi apoi reapărea, surâzătoare, cu privirea vioaie.

Părerea mea despre fete, şi aceasta din motive bine întemeiate, mi-o făcusem numai din lecturi. Mi le închipuiam întotdeauna melancolice, pudice, visătoare, speriate de cel mai mic gest, de cel mai mic cuvânt cât de cât îndrăzneţ, roşind, minunate, cu pieptul palpitând, adesea gata să leşine, să se piardă, dar capabile de tandreţe sublimă, de fidelitate absolută şi, de fapt, Veronique era prima pe care o cunoscusem ceva mai bine. Ea a fost cea care m-a întrebat mereu despre mine, despre familia mea, despre studiile şi jocurile mele şi de fiecare dată se arăta tot atât de surprinsă ca Desdemona când îl asculta vorbind pe Othelo despre batista lui magică: „Doamne, se poate oare?", „E chiar adevărat?" Dar unele întrebări mă puneau în încurcătură. De exemplu, atunci când a aflat că abatele Porteno făcea parte din familia mea, a întrebat:

— Şi tu? O să ajungi şi tu preot?

— Păi nu!

— De ce nu? Ce să-i răspund?

Nu îndrăzneam niciodată s-o ating. Aveam ameţeli chiar şi numai la contactul cu braţul ei.

Dar eram ca Marius în faţa Cosettei. Într-o zi mi-a spus:

— Nu mă găseşti prea slabă?

— Nu.

— Uite, la vârsta mea şi n-am încă nici sâni.

Şi mi-a luat mâna cu un gest natural şi a pus-o pe pieptul ei, incitându-mă să verific. Am simţit un mamelon mic, mic de tot, foarte fraged. Am bâlbâit:

— E bine, foarte bine.

— Aş! Adevărate ochiuri la capac.

Îşi schimba adesea rochia. Dacă i-o descriam pe cea de la precedenta noastră întâlnire, părea foarte surprinsă şi totodată satisfăcută. Surâdea, şi pentru mine zâmbetul acesta părea minunat. Eram oare îndrăgostit? Şi ca în cărţi urma să mă „mistuie pasiunea”?

Mi se întâmpla să-i pun şi eu întrebări. La şcoală nu se ducea pentru că era bolnavă. De mult timp era în tratament. O învăţătoare îi preda lecţii la domiciliu. Era originară din Havre, ca şi părinţii ei. Cunoşteam Havre. Vreau să spun că, fără să fi pus vreodată piciorul acolo, ştiam multe lucruri despre oraşul acesta. Era evident că întâlnirile noastre, căci sfârşisem prin a ne da întâlniri în adierea vântului de pe terasă, ar fi fost imposibile într-un cartier ca al meu, unde principiile moştenite din cele mai stricte tradiţii iberice interzic băieţilor şi fetelor să-şi vorbească sau chiar să se joace împreuna. Nimeni, la noi, nu încălca acest obicei, iar taţii şi fraţii se grăbeau să intervină la cea mai mică abatere.

De când cu despărţirea de mama, mă închisesem în mine însumi, devenisem propriul meu adăpost, citadela mea. La aceasta mă incita d-na Quinson. Cu ea, în afara acestui refugiu interior, totul nu era decât atacuri, răni, devastări. Încrederii mele de la început i-a succedat o stare de permanentă alarmă. D-na Quinson era o forţă de nimicire şi distrugere, şi atunci când o trimitea pe Dolores să mă cheme se

încrâncena carnea pe mine. Deveneam o fortăreaţă care se mobilizează, adoptă o poziţie de rezistenţă.

Într-o dimineaţă, pe când d-na Quinson se găsea în budoarul ei unde Dolores o coafa cu fierul cel subţire, am fost chemat. Am văzut-o în capotul ei întredeschis din care se zăreau dantelele furoului. Fără să se. Întoarcă, privindu-mă în oglinda de mână, m-a întrebat scurt:

— Te vezi cu micuţa de la patru?

Luat pe neaşteptate am rămas tăcut.

— Nu-mi spune nu, ştiu.

Iar eu, nu fără prudenţă, am răspuns:

— O întâlnesc uneori.

— Bine. Începând de-acum, o eviţi. Ai înţeles?

— Da, doamnă.

— Asta-i tot.

Şi m-a concediat cu un gest.

Reîntors în cameră, m-am gândit la somaţia asta atât de brutală. Ce se întâmplase? Cine ne surprinsese? Ce rău comiteam? Iată-mă proiectat pe crenelurile eului meu, examinând nu fără stupoare şi îngrijorare pericolul acesta necunoscut care mă asedia, îmi surpa rezistenţele.

Călcasem bineînţeles un tabu. De data asta nu-mi era ruşine. Nu mă simţeam vinovat. Trebuie într-adevăr să renunţ la Veronique? La gândul acesta mi-am dat seama că aveam nevoie de ea, că voiam să ştiu ce gândeşte, că trebuia s-o întâlnesc, să-i vorbesc. Şi am pândit-o cinci zile la rând. Degeaba. Era clar că şi ea a fost certată, că i s-a interzis accesul pe terasă. De ce? Eram ros de îngrijorare. Nu mai dormeam, întrebarea am pus-o lui Dolores, Dolores în care stăpâna avea încredere şi care şovăie, îmi dau seama, să-mi dezvăluie adevărul.

— Ei, zise ea în cele din urmă, vezi bine că fata asta nu-i de tine. Familia ei, cum zice Doamna, e o familie foarte „subţire”.

— Nu înţeleg.

— Mama ei s-a plâns Doamnei…

Aşa cum eu n-ar fi trebuit să-l frecventez pe Kalfon pentru că era evreu, Veronique, în schimb, nu trebuia să mă frecventeze pe mine pentru că eram sărac. Fiecare zi petrecută la d-na Quinson completa o iniţiere care nu se săvârşea fără durere. În fiecare zi lumea reală mai zdruncina câte puţin zidurile utopiei mele. Am devenit temător şi pentru a nu uita vreodată să-mi ţin straja trează, desenam în fiecare dimineaţă pe carnetul meu un ochi mic, simbolul lucidităţii, al vigilenţei.

*

În duminica următoare a fost rândul mamei să vină să mă ia. De cum a sosit, doamna Quinson, din fundul fotoliului ei, ca dintr-un loc de pândă, i-a expus nemulţumirile pe care i le provocasem. Continuam „să-i răspund". Mama, aşezată pe marginea unui scaun din foi de palmier, s-a întors spre mine:

— Vezi? vezi? Nici măcar nu eşti recunoscător pentru binele care ţi se face!

Aş fi vrut să pot replica că de multă vreme renunţasem la ripostă, dacă aceasta n-ar fi fost considerat tot „un răspuns" şi să mă înfierez singur. Am abandonat şi. Am luat aerul acela „brahman" care se potrivea situaţiei, în timp ce blestemam în sinea mea. Atunci, d-na Quinson, indulgentă şi bună, mi-a sărit în ajutor, a afirmat că acestea nu erau din vina mea, că eram, ce vrei.? victima mediului şi a* educaţiei. (Aici mama n-a reacţionat.) Şi în legătură cu asta… (Am simţit cum se apropia lovitura, dar cum s-o parez?) în legătură cu asta, biata de tine, trebuie să-ţi spun că băiatul ăsta, la vârsta lui, aleargă deja după fete. Da, da, aşa cum îţi spun. O precocitate îngrijorătoare. Şi nu se leagă de fite-cine, Don Juanul dumitale! Pe cine voia să seducă? Pe însăşi fiica unui înalt funcţionar! Directorul de cabinet al prefectului! Îţi închipui situaţia mea! Mama care vine să mi se plângă mie. Şi eu, care mă văd obligată să cer scuze! Oh, biata de tine, acest băiat trebuie stăpânit.

— Să fie adevărat? m-a întrebat mama cu voce sugrumată.

— Nu-i chiar adevărat, am spus conştient de data aceasta că mi se întindea o „cursă".

D-na Quinson s-a ridicat maiestuoasă ca o regină ofensată, şi-a aranjat pliurile capotului şi apoi:

— Vrei să pretinzi că mint?

— Nu, dar vreau să spun…

— N-ai nimic de spus. Doar să taci. (Şi întoarsă spre mama): Ai văzut cum răspunde? Şi aşa e mereu, mereu. Ei, eu nu trebuie să-l suport multă vreme, dar dumneata, sărmana, te plâng.

Puta! Cabrona! Basura![10]… Insultele se înşiruiau în mintea mea şi dacă ele nu treceau dincolo de buze, era cert că-mi ţâşneau din ochi, căci d-na Quinson părea să le fi captat.

— Şi-l vezi! îl vezi! Uită-te la mutra asta! Dacă m-ar putea asasina, ar face-o!

— Ba nu, doamnă, vă asigur că nu! a protestat nesigur mama, sculându-se.

Aş fi vrut cel puţin să obiectez că fără dreptul de a vorbi nu mă puteam apăra şi că acest portret de corupător nu mi se potrivea deloc, dar la ce bun? Eram indignat şi totodată descurajat, sigur că cel mai mic cuvânt ar fi agravat situaţia, ar fi deranjat-o pe mama, ar fi pus-o într-o postură proastă. Sau poate chiar s-ar fi revoltat ca în faţa inspectorului de poliţie, omul-cu-canotiera, cu riscul de a compromite atunci totul.

— Doar n-ai să-l susţii, presupun? a zis trufaş d-na Quinson, în timp ce micul ei ochi de şopârlă a luat subit o căutătură rea.

— O, nu, a zis mama fără convingere, parcă ar fi făcut o concesie forţată.

Ca şi mine, d-na Quinson a înţeles-o în sensul acesta şi, scuturând din cap, a zis:

— Biata de tine dacă va continua în felul acesta, te asigur că-mi va fi imposibil să-l mai ţin. Are un caracter dificil şi nu frecventând strada va ajunge să şi-l amelioreze. Eu fac ce pot. E rândul lui să arate bunăvoinţă.

De data aceasta, mama a aprobat cu o ridicare din cap, dar părea umilită şi-şi ţinea degetele lipite pe poşeta ei, o poşetă veche făcută din perle negre minuscule, ca acelea de pe coroanele mortuare, şi degetele-i tremurau şi eu vedeam tremuratul acesta şi ghiceam ce-l provoca. Ca şi mine, se simţea neputincioasă, la voia întâmplării. Îmi evoca imaginea unui cerb care, încolţit de nişte nobili şi încercuit de aceştia, era ţintuit de o pădure de ţepuşe şi lăncii. Asta era! Chiar asta! Toată viaţa voi fi nevoit să suport împresurarea asta, să fac faţă ca cerbul cel mare, dar fără speranţă, având drept refugiu mândria aceea a învinşilor care nu şi-au meritat înfrângerea.

În tot acest timp, pe tot parcursul acestei scene am avut certitudinea că mama ţine cu mine, şi dacă pe alocuri înclina înspre binefăcătoarea mea, aceasta era pură diplomaţie. Ca şi în faţa poliţiştilor, era de partea mea. Totdeauna va fi de partea mea, mă va susţine fără să clintească! Oh, altădată am înţeles-o greşit! Nu va părăsi niciodată cauza mea. Nu de la ea trebuia să mă aştept la vreo trădare! Niciodată! De aş fi avut sau nu dreptate, întotdeauna, întotdeauna va înclina numai înspre mine. O dovedea atât atitudinea cât şi privirea ei! În ciuda circumstanţelor ceea ce resimţeam semăna cu bucuria!

— Bineînţeles, eşti mama lui şi înclini spre indulgenţă, a continuat d-na Quinson, dar să nu fi prea slabă, altfel va ajunge rău.

Şi de data asta mama a ridicat capul de parcă ar fi fost de acord, dar gestul de fapt nu însemna nimic. D-na Quinson a adăugat:

— De fapt, îţi spun toate astea spre binele lui, înţelegi.

— Vă mulţumesc, a murmurat mama.

D-na Quinson i-a întins atunci, conform obiceiului ei, două degete.

În stradă, pe când mergeam spre staţia tramvaiului, am spus:

— Deformează totul! Veronique este o bună camaradă, nimic altceva! O fată grozavă! Nu-i nimic rău în asta!

Fără să mă privească, mama a spus foarte iute, cu oarecare emoţie:

— Ştiu. Taci.

V

ORAŞUL SE ÎNFIERBÂNTA ÎN apropierea alegerilor municipale căci Uniunea latină, partidul antisemit, îşi amplifica propaganda zi de zi. Ca să-i sfâşiem afişele, umblam după cursuri pe străzi înarmaţi cu bastoane în vârful cărora bătusem cuie ascuţite. Activitatea aceasta ne distra cu atât mai mult cu cât adesea unele incidente comice dădeau savoare acestor escapade. Astfel, Toni, urmărit de un agent, s-a refugiat într-o spălătorie unde o femeie, destul de corpolentă şi pe jumătate goală, făcea baie. Înspăimântat la gândul că femeia va începe să ţipe dacă se dădea de gol, a stat ascuns şi a asistat fără voia lui şi până la sfârşit, la toaleta doamnei şi la şedinţa de epilare intimă care a urmat.

La ora douăzeci, aşa cum îmi era fixată o dată pentru totdeauna, mă întorceam la d-na Quinson. O găseam în unele seri în tovărăşia fratelui ei Denis, un bărbat gros, cu ochii la fel de mici şi de sfredelitori cum îi avea şi binefăcătoarea mea. Niciodată nu-mi dădea nici cea mai mică atenţie. Păream transparent pentru omul acesta. Yasmina şi Dolores se temeau de el, Yasmina mai ales şi din motive mai precise, deoarece de fiecare dată când sosea căuta să-i pipăie sinii şi şoldurile. Se stăpânea, bineînţeles, dacă Mireille, soţia lui, îl însoţea. (Îmi amintesc foarte bine de acea Mireille, de fesele ei voluminoase, de blănurile, cârlionţii, negul de pe obraz, de brăţările ei groase de aur, de privirea furtunoasă şi pofta de prăjituri şi creme. După părerea lui Dolores, era geloasă ca „o tigroaică” şi-şi supraveghea îndeaproape bărbatul.) Atunci când Denis, singur sau nu, venea la dejun sau la cină, doamna Quinson mă trimitea să iau masa la bucătărie cu Yasmina şi Dolores, ceea ce îmi convenea. Preferam tovărăşia acestor două femei decât pe aceea a buhaiului acela care fuma la masă în timp ce mânca cu scrumiera lângă farfurie, şi a cărui ţigară îmi făcea greaţă.

În această perioadă, relaţiile mele cu d-na Quinson s-au alterat din ce în ce mai mult. Ea îşi înmulţea observaţiile dezagreabile şi chiar jignitoare. Aşa s-a întâmplat într-o dimineaţă când a venit în camera mea. Învăţam. Din momentul în care a intrat m-am ridicat, aşa cum se face la şcoală la sosirea profesorului. Am văzut bine, ceva ironic în privire. Mi-a examinat foile şi caietele de curs cu un aer fals dezinteresat.

— E adevărat, a spus ea, că te interesează aceste lucruri?

— Da, doamnă.

— Şi înţelegi tot?

— Destul de mult, doamnă.

— Şi eşti mereu primul la franceză?

— Nu întotdeauna.

A urmat un suspin, un val i-a ridicat pieptul:

— E adevărat că în ţara orbilor…

Şi a plecat, eu am cugetat că există falii în caracterul acesta puternic, o doză de meschinărie, de infantilism. Dar se mai vădeau în el şi o mulţime de alte faţete. Astfel, într-o altă zi, se pregătea să plece. Tocmai îşi aşezase cu grijă o pălărie cu pene peste părul cârlionţat cu un fier de ondulat mărunt. Se întoarce spre mine, mă vede:

— Ce brun eşti! Un adevărat ţigan! Eşti sigur că tatăl tău, tatăl *adevărat*, n-a fost ţigan?

Ne cunoştea austeritatea. Era uşor de înţeles în ce otravă hotărâse să-şi înmoaie săgeata. Şi felul ei de a apăsa pe „adevărat” agrava intenţia jignitoare, dar cum spusese totul pe un ton de bună dispoziţie afectată, aceasta împiedeca riposta cu riscul de a trece drept exagerat de susceptibil. Am tăcut şi atunci d-na Quinson a avut un râs înfundat de plăcere. După plecarea ei, încep să mă detest, să mă dispreţuiesc pentru că n-am ştiut să găsesc imediat replica tăioasă pe care o merita insinuarea. Îmi reproşez tăcerea ca pe o adevărată trădare adusă memoriei tatălui meu, demnităţii alor mei. Rumeg multă vreme o revanşă şi nu sunt fericit.

*

În acele prime zile ale lui martie, marea se transforma colorându-se în violet, şi de-a lungul căii ferate care ducea spre căpitănie talazurile se acopereau de oxalise. Eram atât de lipsiţi de verdeaţă, încât mergeam adesea să ne tăvălim pe aceste suprafeţe catifelate, presărate cu campanule galbene ale căror tije cu gust de macriş le mâncam; adesea ne jucam cu mingea la Miramar, în spatele fortificaţiilor, unde în acest sezon şatre de ţigani veneau să-şi ridice corturile. Fete tinere, foarte brune, treceau printre rulote şi alura lor mândră şi liberă ne încânta. În perioada aceea am avut ocazia să

constat că d-na Quinson scotocea în lucrurile mele şi mă întrebam ce o putea incita la atâta indiscreţie. Ce oare spera să găsească? Ca s-o pot prinde mai uşor, puneam semne şi astfel am verificat că examinase un caiet în care treceam lecturile şi cuvintele proaspăt învăţate. Mai notam, dar într-un limbaj secret, şi întâlnirile mele cu Veronique. O întâlnisem într-adevăr pe scări, din întâmplare. „Te văd din nou în sfârşit, o, drag obiect al pasiunii mele!", şi ea a fost aceea care mi-a indicat ziua şi ora exactă a vizitelor la medicul care o îngrijea. Aşa s-a făcut că, în fiecare miercuri, spre orele patru, o regăseam stând pe o bancă din scuarul situat în spatele catedralei. Ajungeam întotdeauna înainte şi o aşteptam, nu fără să cercetez împrejurimile. Atunci când apărea, când trecea de chioşcul de muzică, o parte din mine despica perdeaua de soare ca să ţâşnească în întâmpinarea ei. Petreceam doar o jumătate de oră ca să vorbim despre fleacuri şi flecuşteţe şi de cele mai multe ori ea era cea care punea întrebări în maniera ei atât de descumpănitoare. Prezenţa aceasta potolea în mine nu ştiu ce nemulţumire, ce nelinişte. Şi apoi, părea să aibă la rândul ei nevoie de afecţiune. Când ne despărţeam, mă săruta, adică, printr-o mişcare a bustului îşi apropia buzele uscate de gura mea, îmi dădea un sărut scurt, apoi mă privea cu voioşie şi pleca cu pasul legănat. Uneori se întorcea, ridica mâna înainte ca să dispară în spatele chioşcului. Eram ameţit! Aflasem ce este iubirea! Aveam convingerea că după clipe atât de pline, atât de perfecte, puteai muri!

*

Odată, a plouat, a fost o ploaie „în stil mare" şi apa curgea ca râurile pe străzile în pantă. Cum ştiam că Veronique avea o sănătate şubredă, am condus-o pe o uşă laterală care dădea spre scuar, la adăpostul cel mai apropiat: catedrala.

În interior, a studiat totul cu curiozitate, cu obrăjorul încordat de efortul atenţiei, oprindu-se în faţa capelelor ca să întrebe numele fiecărui sfânt. În cele din urmă, faţă de surprinderea mea, mi-a mărturisit că era hughenotă şi că intra pentru prima oară într-un sanctuar catolic.

— Şi asta, cine e?

— Jeanne d'Arc, se înţelege.

Să n-o recunoască pe Jeanne d'Arc după stindardul şi crucea ei, după faimoasa tunsoare, m-a surprins. Ce o învăţa oare institutoarei?

— Pare cam bleaga.

— Cu toate acestea a fost o fată grozavă.

— Ce înţelegi prin asta?

— Vreau să spun că era la fel de curajoasă ca un bărbat.

— Şi de ce o femeie n-ar fi tot atât de curajoasă ca un bărbat?

Şuşoteam la picioarele statuiei.

— Aşa este, am zis, aşa este.

— Află, de exemplu, că atunci când o femeie îşi apără copilul, nu cunoaşte frica. Câţi copii a avut asta?

— Niciunul. Era… E greu de explicat.

— Era fecioară?

Îmi notam în spaniolă, cu observaţii prescurtate, amintirea acestor emoţii, a acestor dialoguri şi, dintr-un surplus de precauţie, pe prietena mea o desemnam sub numele de Desdemona. Numele acesta i se potrivea bine, deoarece, în ce o privea, eram aproape la fel de gelos ca Maurul. Aş fi fost nenorocit, de exemplu, să aflu că ea săruta un alt băiat. În orice caz, graţie ei, anumite sentimente evoluau în mine şi începeam să o înţeleg mai bine pe mama şi tentaţia pe care a avut-o de a se recăsători. Începeam să discern că, atunci când două fiinţe se îndreaptă una spre cealaltă, dacă fiecare uită de sine ca să se poată gândi mai bine la cealaltă, enigma vieţii poate cu adevărat să devină mai puţin opacă, mai puţin deznădăjduitoare.

*

De parcă rezultatul îngrijirilor şi sistemului ei de educaţie aplicat timp de zece săptămâni, ar fi dezamăgit-o profund, d-na Quinson a început să-mi reproşeze accentul, să maimuţărească felul meu de-a pronunţa unele cuvinte, şi a mers până la a spune: „Orice s-ar face, eşti şi vei rămâne întotdeauna «un cincizeci la sută»”. Ni se mai spunea şi „*caracoles*” sau „*migas*” după numele mâncărurilor noastre de sărăntoci, dar, oricât de dispreţuitori ar fi fost, aceşti termeni abia de mă zgândăreau puţin. În schimb, „cincizeci la sută”, mă atingea la sânge atât de mult marca această expresie voinţa de a mă lăsa la uşă, de a mă împiedeca să intru în împărăţie.

Aveam desigur conştiinţa foarte clară a dublei mele apartenenţe, totuşi Spania, pe acest mal, nu era decât un lăstar fără flori. Subzistau tradiţii, mai mult sau mai puţin alterate, afară de cele din domeniul religios, dar limba în sine se corupea, contaminată de franceză şi arabă, iar lipsa cărţilor, imposibilitatea schimburilor şi chiar, într-o oarecare măsură, interdicţia la şcoala primară de a vorbi spaniola, mă

rupeau, pe măsură ce înaintam în vârstă, de unele obârşii. În schimb, aceşti factori mă făceau deschis, disponibil, receptiv; asimilam totul, pe Ludovic al XIV şi pe Robespierre, pe Racine şi Michelet, fluviul Loire şi regiunea Beauce, pe Moliere, Balzac şi Hugo! Supliciul lui Jeanne d'Arc mă revolta şi despărţirea de la Fontainebleau îmi împăienjenea ochii cu lacrimi. Eu, „un cincizeci la sută?". Eu, jumătate străin? Cum de se putea concepe? Dacă cunoşteam măsura în care mă deosebeam, apreciam tot atât de bine profunzimea adeziunii mele. Nu eram la uşă, ci înăuntru. Nu la graniţă, ci chiar pe teritoriul acestei patrii culturale, la care aderam cu toată inteligenţa şi cu întreaga mea sensibilitate.

Cinci ani mai târziu am început să studiez sistematic literatura şi istoria spaniolă, împins în acea perioadă frământată a adolescenţei mele de nevoia de a-mi redobândi completa identitate, de a atenua unele inhibări, de a-mi construi unitatea mea interioară, dar pe vremea d-nei Quinson nu încercam în această privinţă nicio stânjeneală: mă simţeam francez până în măduva oaselor. De aceea se poate înţelege mai bine, sper, de ce, folosind această injurie, d-na Quinson îşi atingea ţinta şi lovitura durea!

*

Odată cu serile care deveneau mai lungi şi mai blânde, m-a cuprins din nou dorinţa să hoinăresc după cină aşa cum aveam obiceiul pe vremea când locuiam cu mama, dar odată trecută ora opt, d-na Quinson interzicea orice plimbare. Muşchetarii puteau fără niciun fel de dificultate să se dedea plăcerii de a umbla fără căpătâi. Veneau uneori sub balconul d-nei Quinson şi fluierau, mă chemau. De-acolo, de sus, le făceam un gest de neputinţă. Turbam că eram prizonier. Binefăcătoarea mea se culca de obicei devreme şi, cu faţa prinsă într-o „mască de frumuseţe", citea cu spatele sprijinit de un maldăr de perne. Camera ei era (din fericire pentru mine) situată la cealaltă extremitate a apartamentului. Ar fi fost uşor să mă strecor afară, dar Dolores refuza să-mi fie complice. Era prea timorată, în întregime dominată de stăpâna ei, şi se tulbura doar la gândul să şi-ar putea pierde slujba. Singură şi fără sprijin, înţelegeam că ea găsea o siguranţă în casa aceasta care, de-a lungul anilor, devenise întreg universul ei. Cu alte cuvinte, nu ieşea niciodată, afară doar dimineaţa pentru câteva cumpărături la negustorii din colţ, dar de cele mai multe ori şi pe acestea le făcea Yasmina. Claustrarea aceasta îi micşora şi mai mult încrederea în sine şi, dincolo de ziduri, probabil că în ochii ei începea o libertate periculoasă, se întindea o lume necruţătoare în care nu concepea să trăiască. Dolores, redusă la stare de sclavie, cu spiritul subjugat, amputat, atrofiat! Fără voia mea îmi

amintea de o pasăre pe care Fred o eliberase din colivie şi care, după un zbor foarte scurt, revenise la zăbrelele ei, la farfuria ei cu mâncare, la limitele ei, speriată parcă de excesul de spaţiu şi lumină. Dolores nu dorea decât liniştea ei, se obişnuise cu această existenţă primară. Fără emoţii, fără riscuri, fără sentimente violente, nimic care s-o oblige să iasă din această „somnolenţă", să deschidă ochii, să privească viaţa. Supunerea ei faţă de d-na Quinson era absolută, consimţită, dorită. Deci nu aveam nicio şansă să o conving, şi totuşi am încercat o dată, într-o seară în care binefăcătoarea mea plecase la teatru. Cum ea nu se întorcea decât după miezul nopţii, cum eu promiteam că mă voi întoarce foarte repede acasă, ce piedică mai putea să-mi stea în cale? Dolores m-a ascultat, cu ochii ei mari aţintiţi asupră-mi şi cămaşa descheiată peste pieptul ei foarte alb de-a curmezişul căruia purta săculeţul de camfor care n-o părăsea niciodată şi pe care-l împodobise cu o cruciuliţă de cupru.

— Ce vrei să faci afară? a zis ea deja bănuitoare. Inventasem o poveste cu o problemă de algebră a cărei soluţie, indispensabilă pentru a doua zi dimineaţa — mi-o putea da un coleg mai tare ca mine în domeniul acesta. În vecini, bineînţeles, foarte aproape, la trei imobile mai încolo! Mi-am luat o voce blândă pe care o voiam persuasivă, convingătoare, fermecătoare, ceea ce a făcut-o să spună:

— Voi ăştia, bărbaţii, nu vorbiţi frumos cu femeile decât când aveţi nevoie de ele.

Raţionament pe care, pe loc şi în sinea mea, l-am judecat exact şi potrivit cazului. Dar degeaba am parlamentat, înmulţind argumentele, afirmând că acesta va fi un secret între ea şi mine, toată elocvenţa mi se spulbera faţă de teama ei.

Aş fi putut da o lovitură magistrală, s-o pun în faţa faptului împlinit, s-o şterg, să-mi întâlnesc prietenii şi să mă întorc la ora hotărâtă, dar dacă aiurita asta ar fi intrat în panică? Şi, subjugată cum era de stăpâna ei, m-ar fi denunţat?

Trebuia deci să mă resemnez, *es necesario aguantar*, aşa încât m-am aşezat în pat, m-am dezbrăcat sub cuvertură. După ce m-am culcat şi m-am vârât cu nasul într-o carte, Dolores mi-a spus şoptit:

— Eşti supărat, ai? Ţi-e necaz pe mine? N-am reacţionat, gândind în acelaşi timp „păi nu, păi nu, cum ţi-aş putea purta pică?"

Şi ea, necăjită, tulburată de tăcerea mea, insista:

— Simt că-mi porţi pică.

*

Tentaţia unei escapade sfârşi prin a deveni o idee fixă, tentaţie înteţită dealtfel de camarazii care îmi povesteau serile lor. În cele din urmă, n-am mai rezistat. Studiasem condiţiile unei ieşiri clandestine. După ce am verificat somnul lui Dolores şi după ce am pus perna în mod ingenios sub cearşaf, m-am suit pe scaun, am trecut pervazul ferestrei dând doar perdelele la o parte. M-am sprijinit pe partea cealaltă pe cornişa care era largă şi solidă. Cu burta lipită de zid, cu cişmelele din curte în spatele meu, înaintam spre zidul următor. Acolo, o altă fereastră dădea spre palierul pe care-l lumina în timpul zilei. Era lăsată deschisă în sezonul acesta, ca să se aerisească şi casa scărilor. Câteva lumini, sub mine, măreau adâncimea tenebroasă a curţii, dar am trecut uşor obstacolul, în ciuda unei dificultăţi deloc neglijabile: colţul celor două ziduri era ocupat de ţeava de canalizare care cobora de la terasă. D-na Quinson era trasă pe sfoară! Libertatea avea parfumul acestei nopţi primăvăratice, un parfum de anason şi mentă. Cu Muşchetarii, ai căror număr se mărise acum cu Kalfon, care se adăugase bandei noastre, — am plecat prin oraş. Era al nostru. Îmi plăceau marile braserii iluminate, cafenelele maure, străzile de animaţie înviorate la ora aceea de marinari şi soldaţi şi luminate strălucitor, vitrinele de modă cu manechine de o feminitate stranie îmi înfierbântau sângele. Nopţile erau rezervate bărbaţilor. Puţine erau femeile pe care le întâlneam. În acest oraş mediteranean, sărbătoarea nocturnă rămăsese pur masculină şi, cu toate acestea, cântecele debitate de fonografe erau cântece de dragoste. Astfel femeile rămâneau „invizibile-dar-prezente” şi aceste voci franţuzeşti, arabe sau spaniole, plângăreţe şi siropoase, întreţineau în tot timpul hoinărelii noastre o vagă dezmierdare, o sentimentalitate colorată de nostalgie şi dorinţă.

*

La fiecare întoarcere o găseam pe Dolores cufundată în somn. Trăgeam grijuliu draperiile, dar nu şi geamurile, pe care de când se încălzise timpul nu le mai închideam. Mă dezbrăcăm în grabă şi mă vâram în patul meu şi dormeam visând cu genunchii strânşi la piept. Şi, deodată, după atâtea emoţii, atâta tumult, părea că lumea încremeneşte.

Savuram această libertate pe care mi-o luasem, dar în acelaşi timp îmi spuneam că, dacă s-ar fi produs un accident, dacă în timpul traversării cornişei (era unghiul acela de zid), aş fi căzut sau aş fi murit, mama ar fi suferit. Îmi închipuiam lacrimile, îmi imaginam durerea. Nici chiar gândul acestei dureri şi mai puţin încă ideea morţii

mele nu reuşeau să mă emoţioneze. Îmi dădeam seama de ciudăţenia acestei indiferenţe. Să fi avut oare inima seacă? Da, probabil că nu aveam inimă. Mi-o spusese dealtfel, şi d-na Quinson. Mă întrebam dacă ştiam să iubesc, dacă voi putea vreodată iubi. Dolores dormea, îi auzeam respiraţia în timp ce mă zvârcoleam cu sufletul răvăşit. În unele clipe nu mă acceptam, mă acuzam de egoism şi mă uram. În alte momente eram de acord cu mine, mă exaltam, mă simţeam capabil de înflăcărare, de sacrificii. Uneori credeam că am un suflet infirm, diminunat, culpabil, fără putere în faţa tentaţiei răului, uneori, din contra, îl simţeam tinzând spre prodigios, spre sublim. Atunci mă imaginam plin de stele, totul strălucea în mine.

În dimineţile care urmau acestor escapade, doamna Quinson, cu obrazul lucind de cremă, cu părul strâns în năframa de mătase, mă privea de jos în sus, vag bănuitoare, adulmecând parcă vreuna din acele creaturi ale nopţii capabile de metamorfozele cele mai înspăimântătoare.

VI

ÎN ACEASTĂ PERIOADĂ ELEC-toralã, după amiaza aveau loc cam peste tot întruniri care se ţineau prin curţile acoperite ale şcolilor sau în săli particulare. Noi ne duceam pe acolo în grup. Uniunea latină atrăgea public numeros. Poliţia, de gardă în faţa uşii, cerea legitimaţia de alegător. Inutil pentru noi să încercăm prin vicleşug să pătrundem, paza era vigilentă. Dar, atunci când se prezentau opozanţii şi perturbau şedinţa ne simţeam foarte satisfăcuţi. În acele momente se produceau vociferări, strigăte: „Afară cu prosemiţii!" şi se cânta *la Marseillaise*.

Îmi plăcea *la Marseillaise*. Ea îi stârnise, o Hugo! Pe „acei desculţi-superbi" pe care-i admiram. Şi faptul că acest cântec contra „tiraniei" devenise acela al antisemiţilor noştri mi se părea un fel de profanare.

La urmă izbucneau uneori încăierări. Am văzut într-o seară cum Nico, fiul cărbunarului, era expulzat de agenţi, smuls, extirpat, purtat, târât afară în timp ce-şi ocrotea cu o mână ceafa şi cu cealaltă „părţile nobile". L-am dus acasă şi îmi amintesc că, în faţa unei cişmele, Marco îi biciuise obrazul cu o batistă udă, aşa cum se obişnuieşte cu boxerii loviţi zdravăn.

Preferinţa noastră înclina pentru şedinţele partidului advers, mai ales dacă oratorul era Arcillas.

Mult mai puţin numeros, publicul intra în sală fără control, dar printre două rânduri de agenţi supuşi ordinelor unui comisar care ne scruta când treceam parcă voia să ne reţină bine trăsăturile fiecăruia. Niciun algerian. Ei nu aveau drept la vot şi, în orice caz, nu era bine pentru ei să se facă remarcaţi de poliţie în cadrul unor astfel de reuniuni. Sarcos spunea că cei care fuseseră prea bine reperaţi se pomeneau, la cea mai mică ocazie, duşi la post, şi erau maltrataţi. Îl întâlneam adesea pe vecinul nostru, d-l Serfati, negustor de stofe în josul străzii noastre. Cu doi ani înainte, culesesem de pe jos un avion mic de hârtie care purta înscripte antisemite de care nici nu mă sinchisisem şi pe care cu un elan neîndemânatic îl făcusem să vireze, să zboare în interiorul magazinului, să aterizeze pe tejghea chiar sub nasul lui. D-l Serfati mă privise lung, fără un gest, fără un cuvânt. Şi mie mi-a fost ruşine, şi multă vreme m-am obligat să fac un ocol pentru a evita privirea aceea. Iar azi, d-l Serfati, cu mâinile amândouă sprijinite pe bastonul lui cu vârf de fier (avea o rană din război, la

genunchi), cu decoraţiile pe reverul vestonului, mă primea de fiecare dată în sală cu un zâmbet maliţios.

Slab, cu ochii fierbinţi, cu faţa scofâlcită, îmbrăcat întotdeauna într-un albastru de gudron, Arcillas era un marinar care naviga la bordul unui cargou între Oran şi Marsilia. Adesea închis pentru delicte politice, în jur de treizeci de ani, dar părând mult mai în vârstă. Tuberculos sub efectul combinat al muncii în buncăr şi al insalubrităţii puşcăriilor. Îşi ritma frazele oratorice lovindu-şi pieptul cu pumnul drept. Uneori tuşea, se oprea, îşi trăgea răsuflarea, cu faţa întoarsă spre masă să asculte parcă ceva ce se destrăma în el. Vocea sa cam răguşită devenea cuceritoare în unele momente de elocvenţă. Eram deja foarte sensibil la forţa emotivă a vocii omeneşti şi Arcillas exersa asupra mea un fel de seducţie aproape teatrală. Este adevărat că prestigiul lui se dubla pentru mine din cauza meseriei sale de navigator şi a legendei de persecutat. (Se întâmpla, ca atunci când debarca, să se găsească, ca prin minune, manifeste subversive în bagajele lui.) Dar ceea ce stătea la baza admiraţiei mele era mai ales stilul lui oratoric, convingerea vehementă, nuanţele sale vocale şi până şi maniera patetică de a tuşi. În afară de atacurile sale contra Uniunii Latine, el vorbea de traiul greu, de necesitatea ca cei dezmoşteniţi de soartă să se unească, de refuzul umilinţei, pe care o pronunţa „humiyation”. (De multe ori, atunci când vorbea de această fraternitate, de demnitatea săracilor, îmi amintea de abatele Porteno). Arcillas ştia instinctiv care era boala de care sufeream. Ne simţeam toţi nişte excluşi, excluşii unei societăţi vitrege care se folosea de noi fără să ne iubească. De aceea, astfel de discursuri ne insuflau un fel de încredere, de energie, de dinamism, şi aplaudam cu putere. La drept vorbind, aceste aplauze comportau şi o parte de sfidare la adresa serviciului de ordine care stătea lângă uşă şi ale cărui uniforme negre traversau din când în când zona luminată. La ieşire, trecând printre agenţi, sub acele priviri ascunse de cozorocul chipiurilor, mi se părea că recunosc de jur împrejur ochii d-nei Quinson, şi mi se făcea rău.

Mai aud şi acum bastonul cu vârf de fier al d-lui Serfati şi piciorul de lemn al lui Sarcos răsunând, pe strada pustie, în timp ce urcam spre cartierul nostru.

*

Şi apoi, totul a luat sfârşit într-o noapte rece de aprilie. Întorcându-mă spre camera mea, pe drumul obişnuit, am găsit geamurile închise. Închise de Dolores, pe care răcoarea nopţii, aşa cum am aflat mai târziu, o trezise. Amorţită toată de somn, nu observase lipsa mea şi, dealtfel, dacă ar fi aruncat o privire spre patul

meu, viclenia cu perna şi-ar fi atins cu siguranţă scopul.

De pe locul unde eram cocoţat, am făcut un efort ca să-mi stăpânesc emoţia şi să gândesc. Eram obosit, o partidă lungă de fotbal în timpul după-amiezii îmi cam sleise rezistenţa. Ce să fac? În spatele meu, clarul lunii cobora până în fundul curţii şi jos de tot stârnea străluciri. Să mă fi întors oare mai bine pe palier şi s-o aştept pe Yasmina? Venea foarte devreme şi d-na Quinson întârzia în pat până spre zece. Îmi amintesc că cerul vibra de stele şi că am avut un gând pentru universurile acelea care nu erau decât scăpărările unei gigantice explozii survenite deja cu miliarde de ani în urmă! Îmi amintesc că acel mister combinat cu dificultatea situaţiei în care mă aflam mi-a transmis un fel de desperare şi de ameţeală şi că, în loc să mă întorc de unde am venit ca să aştept pe palier până la ziuă, am început să bat la unul din geamuri. Zadarnic. Întoarsă cu faţa la zid, Dolores pe care o zăream în penumbră prin perdelele subţiri, nu se mişca. Era periculos să bat mai tare deoarece puteam trezi toată casa. Am continuat totuşi să ciocănesc, din ce în ce mai puternic şi în cele din urma, Dolores s-a mişcat, s-a întors, speriată de-a binelea. Brusc, s-a ridicat, un sân ieşindu-i afară din cămaşă, m-a zărit, a ţâşnit din pat şi, în loc să alerge spre fereastră, s-a avântat ca o nebună spre uşă şi, în momentul acela am înţeles că sunt pierdut! N-am mai îndrăznit să mişc un deget. Emoţia m-a văduvit dintr-o dată de curaj, şi golul acela de sub mine mă îngrozea. Părea realmente că mă aspiră, că mă trage, şi-mi simţeam spatele cum se acoperă de transpiraţie, în clipa aceea şi fără ca eu să fi perceput vreo prezenţă, lumina a ţâşnit în cameră. Am văzut după aceea o mână care fusese întinsă prudent spre întrerupător. Şi mâna aceea, braţul acela, ducea spre d-na Quinson. Şi, într-adevăr, d-na Quinson a apărut cu masca ei de frumuseţe, din cauza căreia faţa ei părea imobilă — o faţă de coşmar contrastând cu expresia îngrozită dar infinit mai omenească a lui Dolores. Mai curajoasă, mai hotărâtă, d-na Quinson a intrat în cameră, înţelesese. Chiar înainte de a deschide geamurile, a făcut doi paşi într-o parte, a ridicat pătura, a scos perna la iveală şi a rămas locului privindu-mă. Nu puteam ghici nimic din sentimentele care o stăpâneau căci carapacea cenuşie, sub năframa-i de mătase, îi mula şi-i ascundea obrazul, ochii ei însă erau vii, teribili, iar buzele fremătânde.

Dolores m-a arătat cu un gest scurt şi, smulsă din stupoarea ei, a venit să răsucească cremona. Fără să aştept, am împins ferestrele şi am sărit pe pardoseală rămânând vrednic de milă în faţa binefăcătoarei mele. O clipă am sperat ca explozia aceasta care mai împrăştiase deja atâtea milioane de stele în spaţiile infinite, va arunca pe loc pământul în aer transformându-l în confeti, dar nu, nimic nu s-a produs. Cele două femei se uitau la mine, una cu o privire idioată, cealaltă cu o

expresie de iritare dementă care-i asprea căutătura, îi transforma ochii în două aşchii de piatră.

— De unde vii?

Mi se părea să eram interogat de unul din adepţii Ku-Klux-Klanului care, ascunşi sub glugile lor, inventează cele mai teribile cruzimi. Cum n-am putut răspunde destul de repede, a repetat, dar cu mai multă vehemenţă:

— De unde vii?

Prin efortul acesta de vorbire, scoarţa măştii, până atunci netedă ca un strat de ciment — s-a crăpat, s-a fisurat, arătând de parcă i s-ar fi aruncat pe faţă o adevărată plasă de păianjen. Dar capul acela de fantomă în plină descompunere continua, abia mişcând din buze, să strige:

— De unde vii? Ai să spui odată?

Eram atât de înmărmurit încât nu puteam reacţiona. Atunci, cu o întoarcere rapidă a mâinii, d-na Quinson m-a pălmuit, apoi şi dintr-o singură răsucire, a dispărut lăsându-mă în faţa lui Dolores care, în timp ce-mi frecam obrazul continua să se uite cu spaimă la mine de parcă aş fi fost o monstruoasă fantezie a naturii. Am auzit apoi zgomote în cealaltă extremitate a apartamentului. Mă întrebam ce va mai urma şi mă străduiam să fiu calm, deşi inima mi se învolbura ca jerba luminoasă a unui foc de artificii.

— Dumnezeul meu! Dumnezeul meu! Gemea Dolores, făcându-şi semnul crucii.

Ca să mă reculeg, mi-am aranjat patul dar deja, tropăind nervos din papucii care troncăneau, d-na

Quinson se întorcea. Îşi scosese masca de frumuseţe. Faţa ei foarte lucioasă capta luminile. Nemaiavând acum bazma pe cap, puteam să zăresc porţiuni roz din pielea capului, printre meşele de păr.

— Puşlama! a zis ea. Ai să spui unde ai fost?

— La o întrunire.

— Ce? Ce fel de întrunire?

— M-am dus să-l aud pe Arcillas!

Eram atât de obosit, atât de emoţionat, atât de descurajat totodată încât nici măcar nu reuşeam să mint. Adevărul ieşea ca prin

minune din gura mea aşa precum în basme apar trandafirii.

— Arcillas? Te-ai dus… Asta-i culmea!

Îşi strângea cordonul capotului de parcă în furia ei ar fi vrut să se taie în două.

— Arcillas, hai?

Am plecat capul ca să-i evit privirea, dar mă ţinea şi prinzându-mi bărbia m-a obligat să-l ridic şi am văzut-o cum începea să zâmbească într-un fel plin de răutate.

— Şi de multă vreme te duci să-l auzi pe Arcillas?

În acea clipă am avut o bruscă trezire a voinţei. De acum înainte trebuia cu orice preţ să trişez, altfel eram condamnat să-mi agravez situaţia. Am zis

— E pentru prima oară.

Un ton de sinceritate, o privire dreaptă. Am avut convingerea că s-a lăsat dusă, şi am fost cuprins de regretul că nu mi-am dominat descumpănirea mai devreme

— Arcillas sau ba, dealtminteri tot te dau afară! Părăsise nervoasă camera şi ajunsese până la mijlocul sufrageriei tot vorbindu-mi de la distanţă, cu bustul înclinat spre înainte, cu pumnul strâns, iar meşele de păr i se mişcau (aşa mi se părea mie, care de curând studiasem mitologia greacă) întocmai viperelor de pe capul Gorgonei.

— Nu găzduiesc la mine o puşlama!

încă un du-te vino prin încăpere, o nouă rotire şi pulpana rochiei lungi ridicată de agitaţia aceasta.

— Ah! Regret ce am făcut pentru tine! Chiar de mâine ai s-o iei din loc! Da, regret! O s-o anunţe Dolores pe mama ta… Facă ce-o vrea cu tine. Puţin îmi pasă! Mă spăl pe mâini. Ceea ce vreau, e să dispari! Să speli putina! ’nţeles?

A mai urmat un salt într-o parte, o nouă mişcare a poalelor prin aer, apoi:

— Am zis: ai înţeles? Mâine dimineaţă! La prima oră!

Şi spunând acestea, fără ca eu să fi apucat să fac vreo mişcare, a ieşit în clămpănitul furios al papucilor, în timp ce Dolores murmura lângă mine:

— Are dreptate Doamna.

Am împins uşa şi am avut senzaţia că se umple încăperea cu apă precum camera hărţilor din epava velierului. Aveam plămânii atât de goliţi, de zdrobiţi încât resimţeam aceeaşi nevoie să respir profund, să trag aer în piept. În timp ce-şi aranja patul, Dolores a adăugat, nu fără vehemenţă, ceea ce dovedea spaima pe care o trăsese:

— Maică-ta ar face. Bine să se recăsătorească, asta-ar trebui, să ia un bărbat care să te dreseze. Tu asculţi numai de vâna de bou.

Mi-ar fi plăcut să ironizez, să răspund că, în cazul acesta, mama ar face bine să ia un îmblânzitor, dar cum d-na Quinson nu-i făcuse niciun reproş, cum în această privinţă ea era liniştită şi cum nu era în joc decât responsabilitatea mea îi era uşor acestei idioate să mă copleşească.

— Vezi? Tu care voiai să te las să ieşi! Vezi! Ah! Bine am făcut! Bănuiam eu. Bănuiam că nu era vorba de povestea cu algebra! N-aveam încredere! Arcillas ăsta, ce e el? Un revoluţionar! Şi domnul frecventează aşa ceva! Şi chiar riscă să fie ucis! Şi mă sperie îngrozitor! Pe mine!

Ca să scap de vocea asta, am căutat să mă refugiez alături, în bucătărie, printre oale şi funii de usturoi. De acolo se zărea oralul şi un colţ al portului presărat cu semafoare verzi şi roşii. În depărtări se învârteau nişte faruri, la capul unor istmuri care nici nu se puteau zări, iar pe mare mici licăriri arătau locul unde se găseau pescarii cu bărcile „lamparo”. Cerul întreg nu era decât o imensă grădină de stele care îmi dădeau curaj cu lumina lor. Bineînţeles, mama va fi ori furioasă ori necăjită, dar nici asta nu conta. Înţelegeam că avusesem dreptate să trec prin geam de-atâtea ori. Înţelegeam că ajunsesem la mare ananghie, dar aveam sentimentul că dincolo de asta exista ceva, ceva ce mintea mea va reuşi încetul cu încetul să cuprindă, învăţam de fapt să trăiesc, adică să iau cunoştinţă de limitele acestei lumi şi de resursele de care dispuneam, ca să-l înlocuiesc pe acel Atotputernic care murise în mine.

Partea a treia VERONIQUE

I

O NOUĂ VARĂ SE APROPIA ŞI soarele devenea din ce în ce mai arzător. Pe străzile noastre apăreau deja primii negustori de îngheţată, cu un cilindru nichelat agăţat de umăr, şi strigătul lor se prelungea ca o încurajare gata să se piardă, să se dizolve în dogoarea aceasta. *Corrida de muerte*[11]. Pe toate zidurile noastre afişele anunţau deschiderea sezonului de lupte cu tauri, la arenele municipale, cu Corruba şi Lalanda. Cuvântul „*muerte*" (moarte) izbucnea într-o pată de sânge.

Timp de câteva zile, şocul provocat de d-na Quinson mă deprimase şi mă uram tot atât pe cât o uram pe femeia aceea. Abatele Porteno ne învăţase că va veni o vreme când va trebui să răspundem la o singură întrebare: „ce ai făcut cu viaţa ta?" începeam să mă întreb dacă nu o pornisem rău, dacă nu cumva de pe acum îmi distrusesem toate şansele. Crezusem până atunci că cel mai rău lucru este să nu fi acceptat de ceilalţi şi începeam să realizez că adevărata nenorocire era poate să nu te accepţi pe tine însuţi. Da, de la acea ultimă seară la d-na Quinson, de la scena aceea grotescă şi umilitoare totodată, mă simţeam prins, tăvălit într-un haos de idei contradictorii. Şi, cu toate acestea, şi mă grăbesc să o spun, mama nu-mi făcuse niciun reproş, fiind mult mai indignată de violenţele d-nei Quinson decât de ieşirile mele clandestine. În orbirea ei maternă, palmele pe care le primisem o făcuseră să uite că nesocotisem consemnele binefăcătoarei mele şi chiar şi riscurile pe care le înfruntasem. Îndată după vizita lui Dolores, o Dolores mieroasă dar satisfăcută de hotărârea stăpânei sale, mă încredinţase familiei Fernandez, cunoscându-mi repulsia de a depinde de unchiul Antoine. Cât de afectuoasă a fost primirea acestei familii! Şi mai ales a lui Marco, care urma să-şi împartă chiţimia cu mine. După atâţia ani îmi mai amintesc cuvintele lui Camilo, care mi-au încălzit atunci inima: „să ştii că eşti puţin şi fiul nostru?"

Mama spera foarte tare ca această situaţie să fie de scurtă durată, ca despărţirea noastră să nu se mai prelungească, deoarece o locuinţă care urma să se elibereze ne fusese promisă. Orice s-ar fi întâmplat, eram obsedat de adevărul acesta elementar, că nu eram decât o povară pentru mama şi că-şi distrugea viaţa pentru mine. Aş vrea să fiu crezut atunci când spun că în perioada aceea eram frământat de un astfel de gând şi că zadarnic îmi repetam că peste trei ani voi fi în măsură să lucrez, să o susţin pe mama, aceşti trei ani îmi păreau tot

atât de arizi şi de deznădăjduitori ca traversarea unui deşert.

Am reuşit în cele din urmă să ies din această criză ajutat, fără ca ei să-şi dea seama, de Veronique şi de Muşchetari. La fiecare din întâlnirile cu Veronique mai destrămam puţin din negurile mele. Îmi amintesc că începusem să o sărut şi eu cu un elan de fiecare dată mai călduros aşa încât, într-o seară, a întrebat:

— O fi chiar adevărat că mă iubeşti?

Sigur că da, o iubeam! Îndrăgostit ca în cărţi! Cunoşteam doar aspectul acela fatal al pasiunii care, în cursul anumitor lecturi (la Racine, bineînţeles), mă subjugase. Pe un zid am scris cu cretă numele de Veronique. De câte ori treceam prin faţa zidului îmi tresaltă inima. Numai ea, da, numai ea singură exista! Aş fi vrut s-o pot bea, s-o respir ca pe parfumul unei flori! S-o duc în galop pe un cal, dorinţă cu atât mai merituoasă cu cât mă cam temeam de cai (s-ar fi putut spune chiar că-mi era o teamă groaznică de ei).

La drept vorbind, dacă ataşamentul pentru Veronique nu era lipsit de o influenţă literară, el izvora totuşi din atracţia aceea pe care universul feminin mi-o inspira deja. Nu aveam soră şi nu împărţisem niciodată, din motive bine întemeiate, camaraderia vreunei fete. Pentru prima oară şi datorită lui Veronique treceam un prag necunoscut, mă aflam în preajma unui mister, înaintam spre nu ştiu ce sărbătoare.

Şi întrebam la rândul meu:

— Dar tu? Tu mă iubeşti?

— Sigur.

— De ce?

— Pentru că semeni cu o pisică, pentru că eşti plin de electricitate.

Rămâneam cam năuc. Era adevărat că mă exaltam uneori, că-i strângeam amândouă mâinile la pieptul meu, că eram gata să sar din înaltul unei faleze sau să mă arunc sub tren, pe scurt, să mor pentru ea, dar Veronique găsea ideea asta absolut stupidă, mi-a şi spus-o, şi mi-a spus şi că socotea moartea un lucru serios şi că greşeam să vorbesc de ea în felul acesta uşuratic. Ochii ei erau mari şi plini de sticliri, dar privirea lor ironică cobora înlăuntrul meu, îmi tulbura sentimentele aşa cum se tulbură o apă neclintită când o atingi cu vârful degetelor.

*

Ca să evadez din închisoarea aceea interioară în care mă învârteam de când cu ceea ce numeam în derâdere, parodiind un titlu de film, „Noaptea nebună a d-nei Q.”, n-o aveam numai pe Veronique. Kalfon şi Mohammedi ne antrenaseră, pe Muşchetari şi pe mine, 2a sala de sport pe care o frecventau ei. (Am putut plăti cotizaţiile reduse pentru cei sub 16 ani, curăţind, toţi patru, o pivniţă inundată.) În oraşul acesta hărăzit urei de rasă, Kalfon şi Mohammedi voiau să ajungă puternici şi rezistenţi, neîndurători faţă de cei cărora le plăcea să umilească. Le dădeam dreptate, în ce mă privea, această activitate sportivă, sistematică şi controlată, îmi aducea un echilibru de care aveam nevoie. În plus, contribuia la o mai bună explorare a eului meu, dusă până atunci într-un fel anarhic. Luam acum mai bine cunoştinţă de resursele mele, de slăbiciunile, de zonele cu lipsuri sau de cele de rezistenţă. În sala Jom-Rol, după numele unei metode de pregătire pentru lupte, se practica lupta, boxul, jiu-ji-tsu, străbunul judoului, dar şi halterele. Directorul, d-l Moser, de origine austriacă, tocmai terminase un stagiu de cinci ani în Legiunea Străină. Era căsătorit cu o vieneză grasă şi blondă care trecea de multe ori prin cartierul nostru plimbând doi câini mici. El semăna, avea până şi monoclu, cu unul dintre ofiţerii aceia prusaci de prin anii 70 din ilustraţiile cărţilor lui Guy de Maupassant: avea scăfârlia mare, rasă în întregime, privirea mândră, era cu toate acestea un om excelent care, fără ca vreodată să ridice tonul, ştia să ne impună o strictă disciplină şi să ne insufle reguli de morală şi higiena sportivă, respectul pentru adversar, acceptarea loială a înfrângerii, abstinenţa absolută la alcool şi tutun etc. — pe care mulţi dintre noi continuăm şi azi să le respectăm.

Sufeream atât de mult de lipsa tatălui meu, încât s-ar putea ca această admiraţie pentru d-l Moser să-şi fi avut obârşia într-un transfer afectiv. Nu ştiu. Adevărat era însă faptul că de trei ori pe săptămână, la ieşirea de la colegiu, mă duceam cu bucurie în strada Fondouk, să regăsesc sălile de antrenament şi mirosul lor de cataplasmă, de transpiraţie ca şi mirosul pastei de epilare folosită de luptători. În ce mă privea, sportul pe care-l iubeam era boxul. Uneori, atunci când după lecţie Marco şi cu mine ne măsurăm puterile,, d-l Moser venea să ne supravegheze luându-şi poziţia lui obişnuită, cu picioarele îndepărtate, cu pumnii de-a lungul corpului ca două baroase de luptă în repaus. Ne arunca sfaturi scurte, niciodată vreun compliment. Era foarte bine aşa. Educaţie spartană.

*

În tot timpul acesta, cât am fost despărţit de mama, m-am convins (în cele din urmă), că fusesem nedrept faţă de ea. Sufeream la gândul acesta, îmi reproşam că n-am ştiut să-i vorbesc. Niciodată n-am comunicat. Nu era oare tocmai această tăcere răul de care sufeream? Aş fi vrut să ştie ce fel de fiu avea de fapt! Să descopere în fine la mine acel aspect solar care în ciuda aparenţelor era şi al meu! Mă simţeam într-adevăr în stare să dau celorlalţi căldură din căldura mea, ardoare, strălucire. Ştiam asta datorită lui Veronique! Prin ea câştigasem această certitudine! Şi de aceea mi-a venit ideea, într-o după amiază, să mă duc la mama, la vila Voisin.

Când am ajuns în faţa porţii, m-a zărit un câine' care s-a ridicat fără să se mişte din loc şi a început să mă studieze cu urechile ciulite. Nu mi-era frică. Am înaintat spre clădirea în care se ţinea lenjeria, am luat-o pe alee, (în plin soare, printre palmieri. Câinele, care nu era deloc ameninţător, s-a ridicat îndreptându-se spre mine. M-a mirosit şi pufăind a plecat. Culcat din nou pe peron cu botul întins pe labele din faţă, şi-a păstrat totuşi o atitudine de vigilenţă. De la nivelul solului, ochii lui pândeau urmărindu-mi înaintarea. Poate că în clipa în care voi ajunge într-un loc anume, va lătra, va da alarma, mă va ataca? Nimeni nu se arăta. Nici urmă de grădinar. Nu-mi mai bat capul cu el căci ajung deja la corpul clădirii.

O iau de-a lungul faţadei laterale. Încă vreo câţiva metri, câinele nu reacţionează — şi trec de colţul vilei. Pe şosea, în spatele meu, o maşină porneşte duduind, iar mie mi se pare că cineva mi-a strâns brutal inima în pumn. Se lasă din nou liniştea. Şi acela-i soare, aceleaşi umbre bine conturate, uşor albăstrui de-a lungul zidului şi pe sub copaci. Greieri. Şi o floare, una singură, îşi arată corola de un roşu strigător pe deasupra unui tufiş, născută parcă din însăşi lumina care-mi pârjolea ochii. Dacă-mi va fi descoperită prezenţa, voi spune adevărul. Dar mă aflam în mijlocul unui deşert. Zărind o uşă cu geamuri, cu canaturi duble, străjuită de două coloane, m-am apropiat, am privit înăuntru şi am zărit-o pe mama. Era chiar ea, îmbrăcată într-o rochie neagră, cu şorţ de pânză. Spăla podeaua care aidoma unei table de şah avea pătrate albe şi cafenii, şi cuprindea aproape tot parterul vastei încăperi ale cărei geamuri dădeau spre stradă şi grădină. În colţul opus celui în care mă aflam, acolo de unde pornea balustrada de fier forjat a unei scări destul de largi, era îngenuncheată mama. Mobilier nu era aproape deloc, oglinzi mari, măsuţe şi o mică estradă între două sfeşnice. De ce o foloseau pe mama pentru o treabă de genul acesta? Nu era angajată ca lenjereasă? Situaţia asta m-a intrigat, mi-a mărit tulburarea. Înainte de a bate în geam ca să-mi semnalez prezenţa, am aşteptat cu spatele la zid, cu ochii clipind din cauza reverberaţiilor, ca mama să se întoarcă spre mine. Stătea în

genunchi, pe un sac împăturit. Cu o mână se sprijinea pe podea, cu cealaltă spăla cu cârpa. (Niciuna din gospodinele noastre, în vremea aceea, nu cunoştea, sau poate că o dispreţuiau? peria de frecat cu coadă.) Silueta mamei se oglindea adânc în dale. Nu va întârzia să se ridice, să mă vadă. Aşteptam. În faţa mea, mereu acelaşi soare care bătea în ziduri. Mi-am amintit de pisica pe care cu puţin înainte o întâlnisem şi am căutat-o cu privirea, dar nimic. Singură floarea cea roşie, acolo, se înclina pe deasupra tufişului ca pentru a face un semn misterios. Când am întors capul, am realizat că se schimbase ceva în atmosfera încăperii. Mama părea mai concentrată asupra lucrului ei, mai activă. Deodată o umbră s-a mişcat într-una din oglinzile cele mai din stânga, o arătare semănând cu balansul lent al unui trup pe când se ridică la suprafaţă din adâncul unui eleşteu. La dreapta, la mijlocul scării se afla un bărbat. Mic, burtos, cu mâinile în buzunarele pantalonilor, cu ţigara între buze, cobora spre mama fără s-o piardă din ochi, cu o expresie batjocoritoare, tiptil, tot câte o treaptă, câte o treaptă, ca într-un joc a cărui semnificaţie îmi scăpa. Şi dacă nu înţelegeam nimic din atitudinea aceasta, descifram în ea o intenţie ascunsă. Chiar şi fără să ridice ochii spre el, probabil că mama îi simţise prezenţa, sau poate că îl şi văzuse? Şi dacă era vorba de stăpânul ei poate că voia să-şi sublinieze zelul, un zel de la care nimic n-o putea distrage? Oglindirea necunoscutului se mişca acum de pe penultima treaptă pe dale, în paralel cu aceea a mamei care în ciuda acestui fapt, se încăpăţâna, mi se părea mie, să-l ignore.

Aici necunoscutul a făcut un mic ocol şi parcă înzestraţi cu o percepţie autonomă mai rapidă decât inteligenţa lucidă, toţi nervii mei s-au contractat. Îndepărtându-se de pe ultima treaptă omul şi-a scos ţigara din gură. Fără a înceta să zâmbească, a împins cu vârful piciorului şoldul mamei, ca s-o facă să cadă. În aceeaşi clipă, şi deşi proiectată înainte, mama (s-ar fi zis că presimte gestul), s-a rostogolit pe o parte, rămânând aşezată, cu un picior îndoit sub ea, în loc să cadă pe burtă. Din această postură ridicolă, umilitoare, umilită, se uita la bărbatul acela cu o căutătură întunecată, fără să spună un cuvânt. Privirea aceasta de neputinţă părea să-l distreze şi mai mult pe omul care, cu ţigara din nou în gură se îndepărta alene, ce oare i se putea întâmpla? Înainte de a trece de uşa din fund, cea care era atât de aproape de scară, s-a întors, uitându-se la mama care se pregătea să se ridice. Luase din nou cârpa în mână şi trăgându-şi sacul îl aşezase sub genunchi. Străinul, mulţumit de sine, a pufăit şi s-a dus. Realitate? Vis? În răstimpul dintre aceste fapte şi gesturi şi conturul lor de către raţiune, ceva m-a ţintuit de zid până în clipa în care înţelegerea mi-a izbucnit în minte. M-am năpustit atunci spre uşa de sticlă. Închisă. Am alergat spre cealaltă, închisă şi ea. Eram nebun! Fulgere roşii îmi străpungeau mintea. M-am dus la uşa a treia, ultima din dreptul scării

interioare, la extremitatea cealaltă a verandei. O pisică, svâcnind din ascunzătoarea ei dintre ghivecele de muşcate, a luat-o la fugă. Am pus mâna pe clanţa uşii. Mama mă şi văzuse. Ce paloare! Ce ochi îngroziţi! Da, am înţeles că mârlanul ăla nu se purtase aşa pentru prima oară! Să-i zdrelesc mutra! (Dar taci! Nu ţipa.) *Cabron*! *Hijo de puta! Maricon*! [12] M-am luptat cu mama care-mi ţinea calea. Era viguroasă, bineînţeles! Ştiam cum să-l atac pe ticălosul ăla! Metoda Jom-Rol, acum era ocazia! O lovitură de picior în anumite locuri. S-a şi îndoit înainte. L-am prins de bărbie. *Cara da mierda! Putero*![13] Nu-i nimic de explicat! Am să-i vâr o furcă-n ochi! Orb! Să-l las orb! Mama a pierdut treptat din puteri. Totuşi, eram mai iute, mai puternic. Şi retrăgându-se, trecerea mi-a rămas liberă. Mă mai ţinea doar de umeri. Atunci am văzut că plânge. Da, plângea? De emoţie, de enervare, de spaimă. Nici măcar nu i se clintea faţa. Părea un chip de ceară, ca figurile sfinte din capela de la patronaj, şi-i curgeau lacrămi. Eram stupefiat. M-am calmat brusc. I-am spus cu o voce alterată dar stăpânită, că trebuia să părăsească această casă. Nu, nu, fără întârziere. Pe loc. A zis, da. Mă asculta. Faptul acesta a zgândărit în mine un sentiment ascuns de autoritate masculină. Dar s-ar fi putut spune şi că se temea de mine. E adevărat că, înfipt în faţa ei acolo, n-ar fi fost exclus să semăn cu o cobră plină de venin, cu privirea îngheţată. Trăgându-mă înspre grădină, a păşit odată cu mine pe locurile însorite. În acea clipă, din spatele nostru, ne-a strigat plină de surprindere, o voce:

— Ce este?

Ne-am întors şi am văzut o femeie destul de grasă, cu părul cenuşiu, cu un şorţ mare albastru peste rochie. Rezemată de balustrada verandei, se uita curios la noi.

— E fiul meu, a răspuns mama. (Să mi se fi părut ori într-adevăr în vocea ei se simţea o nuanţă de mândrie?)

— Ce mare el a zis femeia cu voce mai joasă. Nu ştiam că ai un băiat aşa de mare!

— Are patrusprezece ani!

— Felicitări! E deja bărbat!

— Ei da!

— Şi-ţi seamănă leit.

Mi se părea că vorbele răzbesc greu prin aerul supraîncălzit. Că cele două femei vorbesc cu băgare de seamă, parcă li s-ar fi interzis să

ridice vocea în incinta vilei, sau chiar să vorbească. Dar un astfel de dialog, după cele ce se întâmplaseră, mi se părea insuportabil. Fără îndoială că adineaori femeia auzise ţipetele mele şi nu mă scăpa din ochi. Curiozitatea ei îmi făcea rău. Mama şi-a dat seama şi mi-a şoptit:

— Acum trebuie să pleci.

Nu m-am mişcat. În mijlocul aleii, în plin soare şi în sminteala galeriilor continuam să fiu tot atât de iritat, şi chiar dacă m-am străduit să nu las să se vadă ceva, mama nu s-a lăsat înşelată.

— Te implor, a murmurat ea» cu o urmă de spaimă.

— Când te întorci la mine?

— Curând.

— Sigur?

— Îţi jur.

Ea a jurat, dar eu am cedat şi de asta mi-e ruşine! Ar fi trebuit s-o prind de mână, s-o trag cu forţa spre poartă, s-o smulg din casa aceea! Am cedat. Simţind că mă domolesc, că cedez, m-a condus blând spre aleea centrală. Şi-a şters faţa pe furiş, dar mai avea ochii umezi. Femeia cu şorţul s-a aplecat peste balustradă să ne petreacă cu privirile până la capăt, şi când m-am întors pentru ultima oară am văzut-o cum avea în continuare acelaşi aer perplex. Încă vreo câţiva pa i şi după ce am trecut de colţ am scăpat în fine de căutătura ei. Atunci mama m-a sărutat pe obraz, foarte iute, după obiceiul ei, mi-a spus să fiu înţelept, să mai rabd, căci totul se va sfârşi în curând.

Am ridicat din umeri clar ciuda mea era încă atât de mare încât în trecere, întinzându-mă peste tufiş am rupt floarea cea roşie, am zdrobit-o, am strivit-o în pumn cu aceeaşi frenezie cu care aş fi frânt gâtul unui om.

II

NU PUTEAM FACE CONFIDENŢE nimănui. Cui şi cum să explic ceea ce resimţeam după scena petrecută în vila Voisin? Sentimentele care mă stăpâneau erau prea complexe pentru a putea fi împărtăşite fără să mai socotim că raţionamentul meu nu mai urma o linie logică, se pierdea într-un labirint de idei mai mult sau mai puţin confuze. M-am întors din nou în temniţa mea interioară, fortăreaţa mea, m-am închis în ea, nu-i acceptam pe cei din jur, preferam dialogul acesta cu mine însumi, fără consolare, fără dorinţa de vindecare. Iată! Din vina mea, mama era la cheremul umilirilor acelui personaj. Şi era sigur că nu pentru prima oară acţionase în felul acesta, trebuia să admit că mama suporta şi alte maltratări, alte umiliri. La ideea aceasta, tot eul meu se încrâncena de furie! Descopeream că mi-ar fi plăcut să rănesc! Descopeream cât de tare mi-ar fi plăcut să-l fac să sufere pe omul al cărui chip abia de-l putusem reţine. Noaptea, culcat în chiţimie pe salteaua mea de iarbă de mare, nu departe de Marco care, ca să-i fie mai răcoare, dormea lângă uşă direct pe podea, inventam suplicii pentru duşmanul meu, hotărât să rămân insensibil rugăminţilor lui (căci bineînţeles că va plânge) şi să-l forţez să-şi recunoască josnicia. Nu ştia el oare că femeia aceasta era mama mea? Că batjocorise în ea relaţia mea cea mai profundă cu viaţa, cea mai misterioasă, cea mai sfântă? Şi în cealaltă noapte, aceea care se întreţea în mine, demonii asmuţiţi care distrugeau edificiul meu moral îmi aţâţau instinctele cele mai primitive, cele mai arhaice, cele ale răzbunării. În unele momente ale zilei, atunci când deveneam din nou propriul meu spectator, evaluam aceste ravagii, admiteam că în culmea crizei aş putea ucide cu adevărat. Şi, dealtfel, de vreo două, trei ori m-a bântuit în timpul somnului acelaşi vis. Se făcea că mă aflam pe terasa casei în ruină, Omul meu stătea jos, în curtea aceea care forma o adevărată groapă, fără cea mai mică deschizătură, fără să existe vreo posibilitate de a fugi. Eu azvârleam pietre pe care celălalt încerca să le evite, dar zadarnic! Eu l-am atins, el a căzut grămadă şi eu tot continuam. Degeaba se uita cu groază la mine, nu trezea în sufletul meu niciun fel de milă. Stiva de pietre creştea, îl acoperea, peste ea se prelingeau firicele de sânge desenând raze în formă de stea şi eu nu mă opream, oh! Nu! Continuam cu aceeaşi frenezie. Şi atunci când m-am trezit, eram ud de transpiraţie. Marco dormea în cealaltă parte a chiţi-miei. Tic-tacul pendulei, care se afla jos la căpătâiul tatălui lui Marco, se auzea până la mine. Şi în obscuritatea aceea care mă asalta, am

devenit conştient că iubeam sentimentul de ură pe care-l încercam.

Marco simţea că nu eram în apele mele, dar nu mă întreba niciodată. Cu toate acestea, într-o seară, în sala Jom-Rol, cum ne pusesem mănuşile de box şi exagerasem prea mult ardoarea atacurilor mele, s-a oprit o clipă pentru a exclama:

— Hei! Doar nu ţi-am făcut nimic!

Avea dreptate, mă arătasem prosteşte agresiv şi, de departe chiar şi d-l Mosel observase. S-a apropiat de mine. Îmi amintesc că purta o cămaşă cu mânecile scurte şi că în partea de sus a braţului său strâns se vedea o floare tatuată:

— Ce nu-i în regulă, bătrâne?

Am fost surprins, am zis că totul mergea bine. Dar fără să-l conving.

Dar am înţeles mai ales în prezenţa lui Veronique cât de plină îmi era inima de lucruri urâte. Atunci când pe banca aceea din scuar mi-a prins mâna şi eu m-am întrebat dacă nu cumva mai târziu va deveni şi ea un fel de d-na Quinson, cu amărâte gânduri mărunte şi aceeaşi tendinţă să umilească fiinţele care depindeau de ea. Dar foarte repede, cu o intuiţie deja foarte feminină, a sesizat în mine o reţinere. Aşa se face că, fără doar şi poate conştientă de deznădejdea mea, mi-a spus pentru prima oară „iubitul meu". De fapt, m-a întrebat, pe un ton alarmat, „Ce ai, iubitul meu?" Da, chiar acestea au fost cuvintele, şi era pentru prima oară în viaţă că le auzeam (pentru mama, cuvintele de dezmierdare erau „puiul meu" sau „viaţa mea"), vreau să spun că le auzeam nu ca la cinema sau în cărţi, străine de mine într-o proiecţie care le neutraliza sensul, ci într-o relaţie directă cu propriile mele sentimente. Am fost surprins, tulburat. Tulburat, deoarece era evident că la Veronique nu putea fi vorba de o sensibilitate afectată, că nu imita într-un fel banal o formulă învăţată şi nici nu făcea pe îndrăgostita, ca la teatru. În clipa aceea, puteam să jur că în atitudinea ei nu se strecurase nicio urmă de comedie şi eram convins că exprima o tandreţe reală faţă de mine, o emoţie autentică, pornită din colţul cel mai tainic al fiinţei. Aşa se face că, într-o oarecare după-amiază din vremea tinereţii mele, pe banca aceea din grădina publică din Oran, printre ficuşi şi palmierii plini de praf, în zumzetul de insecte speriate de lumină, am aflat cât ele important este să te iubească cineva. Dintr-odată lumea nu mai părea atât de neprietenoasă. Mi-am recăpătat încrederea, eram gata să lupt pentru că în privirea aceea îngrijorată, îngrijorată numai şi numai pentru mine, descoperisem că trăiesc! Şi simţământul acesta de a nu fi aruncat aici jos ca o piatră mi

se părea prodigios!

*

Chiar în această perioadă, d-na Bailly ne-a dat să facem un studiu despre „Balzac şi vremea sa”. Acest gen de dizertaţie îl plictisea pe Marco, care prefera matematica şi se simţea infinit mai la largul lui cu cifrele. Antologia sa personală nu depăşea niciodată câteva sonete de Heredia, dintre care *Les Conquerants, La Colomba de Merimee* şi *Atala* de Chateaubriand. Avea cel mai mare dispreţ pentru secolul al XVII-lea şi mai ales pe Corneille şi Racine îi decretase pompoşi, afectaţi, emfatici, într-un cuvânt (al lui) imbecili. Balzac, ah! Bineînţeles! Balzac, deci Vautrin! Doar personajul acesta îl captivase cu adevărat.

*

Pentru mine, Balzac întruchipa domnia banului, a cărui putere începeam s-o înţeleg eu însumi. Am ales şi am descris unele personaje din *Comedia umană*, inspirate, dominate, măcinate de ban, am schiţat o paralelă între această societate şi cea în care trăiam noi. Printre exemplele acestui cult, am citat pentru Algeria pe acei mari coloni obişnuiţi să-şi serbeze al o sutălea milion (mai târziu primul miliard) organizând pe domeniile lor serbări somptuoase.

D-na Bailly mi-a dat o notă bună şi mi-a restituit lucrarea fără comentarii.

III

CÂND A SOSIT DUMINICA ŞI PE când o hărţuiam pe mama să părăsească vila Voisin amintindu-i promisiunea, m-a anunţat că locuinţa promisă se elibera în sfârşit. Da, vestea aceea era bună şi Fernandezii ne-au poftit imediat să o sărbătorim. S-a tăiat un pui. Ca să fiu absolut sincer, trebuie să spun fără ruşine prefăcută sau adevărată că Marco şi cu mine îl capturasem în locul numit „la Montaneta", un teren viran unde se depozitau gunoaie, nu departe de podul de cale ferată, şi pe unde se rătăcise pasărea. Nu-mi înlocuisem praştia confiscată anul precedent de omul-cu-canotieră, dar Marco nu se despărţea niciodată de a lui, şi de atunci îşi mai perfecţionase încă tirul. În fine, servit cu cartofi prăjiţi, puiul a fost foarte apreciat.

Apartamentul în cauză se afla deasupra unui antrepozit „de uleiuri şi grăsimi naturale". Se intra printr-un coridor întotdeauna plin, de ambele părţi, cu butoaie mari, metalice. Erau indispensabile unele reparaţii, şi Camilo Fernandez s-a oferit să le facă, benevol, în tovărăşia unui alt zidar numit Landini, cel căruia toată lumea îi spunea Italianul. Dalele trebuiau înlocuite în bucătărie, şi unul dintre plafoane, stricat de o veche infiltraţie de apă, trebuia refăcut. Împreună cu Marco făceam pe ajutoarele, mai ales pentru cărat molozul.

Italianul, un tânăr cu trupul uscat, cu ochii adânciţi în orbite, ne povestea scene impresionante de foamete din sudul acela oranez de unde abia sosise. Or, chiar în cartierul nostru, defilau asceţi musulmani cu stindarde, tamburine şi şerpi cu clopoţei, şi care făceau cheta din casă în casă pentru triburile din împrejurimi. Pentru ei mi-am vândut nişte cărţi cumpărate în alte vremuri cu banii câştigaţi cărând apă, lemne ori cărbune, şi am preţuit mai mult pâinea (mama, înainte de a o tăia îi făcea o cruce cu cuţitul), ştiind că alţii îi duceau până într-atât lipsa, încât mureau. Apreciam faptul că italianul era atât de profund impresionat. Asta dovedea că în el exista o sensibilitate, o omenie, calităţi care nu erau chiar aşa de obişnuite.

*

La începutul lunii mai am ajutat-o pe mama la mutat. Împreună cu prietenii mei, m-am dus să recuperez lucrurile noastre din pivniţa d-nei Quinson, iar aceasta, refuzând să mă primească, mi-a trimis-o pe Yasmina cu cheia.

Cam în acea vreme, cum mama părăsise serviciul de la vila Voisin şi încă mai era fără lucru, puţinele ei economii nu ne permiteau decât regimul de paste făinoase şi orez cu apă. Într-o zi mi-a venit ideea să reînnoiesc isprava lui Marco şi m-am dus la „Monta-neta". Am sfârşit prin a descoperi un alt pui care scormonea printre dărâmături. Nu era nimeni prin împrejurimi. Cioburi de sticle luceau la soare. Împrumutasem praştia lui Fred, dar nu mai aveam antrenament aşa încât am fost nevoit să încerc de mai multe ori înainte de a doborî vietatea. Ca s-o pot transporta spre casă am ascuns-o sub cămaşă. Am readus puiul la viaţă şi cum aveam acces la o terasă am dus acolo biata vietate, care era foarte slabă, cu gândul s-o îngraş. L-am lăsat în semi-libertate, legat acolo sus cu o sfoară de picior. Când l-am socotit numai bun de mâncat şi m-am dus să-l iau, l-am găsit, nici mai mult nici mai puţin decât devorat pe trei sferturi. Motanii care trăiau în libertate pe acoperişurile şi terasele noastre punând stăpânire pe ele ca nişte adevăraţi bandiţi se hrăneau cum puteau, iar eu le oferisem un adevărat ospăţ. L-am zărit pe unul dintre ei, pe cel mai vărgat, care moţăia pe un ziduleţ cu trupul făcut ghem, cu aerul binevoitor al acelor care, cu burta plină, sunt într-o minunată bună înţelegere cu ei înşişi şi cu restul lumii. Să pui stăpânire pe un pui găsit în libertate nu însemna să furi şi făcea parte din tradiţia gitană care se perpetua şi în mine. De aceea, de departe, i-am dat dreptate pisicii ridicând pumnul, arătându-i degetul mare.

*

Mama a găsit de lucru într-o nouă spălătorie care tocmai se deschisese în plin centrul oraşului. De aci încolo viaţa noastră s-a organizat de parcă nici n-ar fi existat această lungă întrerupere. Într-o zi i-am dat lui Veronique întâlnire la mine. Îi vorbisem de felul cum ne instalasem, de îmbunătăţirile aduse de mine personal şi era curioasă să vadă unde şi cum trăiam.

De îndată ce a sosit i-am arătat bucătăria refăcută în întregime de Camilo Fernandez şi i-am lăudat avantajul: avea apă curentă la chiuvetă. S-a dus pentru mine vremea corvezilor la cişmele, s-au dus aşteptările lungi, mai ales în perioada de secetă când apa abia de curgea ca un firişor. Am condus-o apoi în camera mea, mobilată cu un pat cu saltea din iarbă de mare, cu lada încărcată de cărţi şi cufărul andaluz în care îmi înghesuiam lenjeria. În timp ce-i explicam munca italianului pentru reghipsuirea plafonului, mi-am dat seama că abia mă asculta şi că examina decorul cu surprindere. Atitudinea aceasta m-a tulburat, îmi descopeream pentru prima oară sărăcia oglindită în privirea altuia. Apoi a răsfoit câteva cărţi. „Ia te uită, citeşti Stendhal?" Stăteam în spatele ei şi ceafa şi umerii îi erau foarte

aproape de mine. Continua să-mi exploreze domeniul. În camera alăturată a rămas de-a binelea înmărmurită în faţa unui şir de ardei roşii puşi acolo de mama la uscat în partea dinspre fereastră. Vechiul nostru ulcior, adus pe un velier tocmai din Baleare şi ornamentat cu un ochi talisman, i-a atras de asemenea atenţia. Şi a plecat mergând cu pasul ei legănat. S-ar fi zis că abia atingea pământul. Constat că iar a mai slăbit, că pare mai uşoară, mai diafană. A rămas apoi pironită în faţa unei fotografii mărite a tatii. O alta reprezenta o femeie acoperită cu o mantilă. Era bunica. S-a oprit după aceea să dea bineţe portretului meu datând de la prima comuniune. Trecuseră de atunci patru ani şi era poza pe care eu o detestam, o uram, n-o puteam suferi. Aveam un aer tâmpit, cu bereta şi brasarda, mama însă ţinea mult la ea.

— Tu eşti ăsta? a întrebat ea.

— Din păcate!

— Pari foarte blând, foarte drăguţ.

— Nu-ţi bate joc!

A continuat râzând şi, în timp ce păşea, fusta i se mişca pe şoldurile ei mici şi plate. Lângă patul mamei, l-a descoperit pe Hristosul din argint, prins pe o catifea verde, pe Sfântul Anton din Padua care mai păstra încă pe tonsură urma unui păianjen pe care i-l desenasem cu creion chimic. Şi, de asemenea, o statuetă a Sfintei Fecioare din Africa, cu faţa de culoarea smoalei, aşa cum se cădea să fie, şi candela aprinsă. Hughenota mea se uita la toate acestea fără să clipească, cu un deget sprijinit de bărbie dar nerostind vreo vorbă. Atunci când mi-a descoperit păianjenul desenat delicat pe occipitalul Sfântului Anton a crezut fără îndoială că este vorba de vreun simbol, s-a oprit o clipă să mediteze dar a păstrat aceeaşi tăcere. Oare se temea ca, întrebându-mă despre aceste lucruri, să nu comită vreo impoliteţe, să-mi jignească convingerile religioase?

Chiar la sfârşitul turneului a observat un vas cu cerceluşi şi în ghiveci, înfipt vertical, un tub de sticlă, unui din acele tuburi în care se vindea vanilia păstăi. A tras de extremitatea care ieşea în afară. În tub erau închise trei furnici roşii. Mai păreau încă vii, nemişcate, parcă aşteptând. Veronique era stupefiată.

— Ce-i asta?

— Furnici, vezi bine.

— Pentru ce?

— Pentru o experienţă.

— Ce fel de experienţă?

— Privind capacitatea lor vitală.

Formulă goală dar comodă ca să mă scoată din încurcătură. Cum am mai spus-o, spiritul meu încă nu se pronunţa în mod categoric împotriva extraordinarului, a absurdului, a iraţionalului. Încă mai păstra o parte care se învecina cu lumea aceea ocultă în care mă introdusese bunica mea andaluză. Şi aceste trei furnici, ei bine, le capturasem în grădina vilei Voisin…

Veronique a scos dopul tubului cu un gest hotă-rit. Furnicile au reacţionat. Nu erau moarte. Au început să mişte.

— De câtă vreme le ţii închise?

— De şase zile.

Cu un pas hotărât a ieşit pe palier, a pornit-o pe scară şi a dat drumul gângăniilor în curticica săditǎ cu rodu-pământului, apoi a urcat din nou.

— Explică-mi te rog, a zis ea cu o voce insistentă.

Probabil că în felul acesta imploră şi unii etnografi când chestionează indigenii unui trib primitiv, fără să le treacă o clipă prin minte că aceştia vor tăinui secretele lor şi pe deasupra îşi vor încâlci şi răspunsurile. Cum nu suflam o vorbă, s-a îmbufnat puţin (Doamne ce piele fină are, ce mătăsoasă! Admir. Aş vrea s-o ating cu degetele, cu buzele!) Dar după o scurtă tăcere a reluat.

— Se zice că voi ăştia, spaniolii, sunteţi foarte cruzi. E adevărat?

— Cred că e un adevăr adesea demonstrat. În acest domeniu ne întrecem cu papuaşii din Noua Guinee sau cu americanii din Texas.

A zis, oh! Şi a tăcut.

Şi pentru că aveam faţă de ea o reală tandreţe, am preferat refugiul acesta al glumii. La ce bun s-o atrag în interiorul hotarelor mele? S-o îngrozesc poate dezvăluindu-i junglele care subzistau în mine? M-am mulţumit să surâd. Ea a înţeles greşit şi mi-a zis:

— Nu, pe tine te cunosc, tu eşti bun.

Şi cu un avânt încântător, s-a apropiat, m-a sărutat în felul ei afectuos şi cast. Dar, în fericirea mea, am simţit că regretam foarte tare furnicile roşii. Dacă renunţasem mai înainte să le folosesc împotriva d-nei Quinson, să atrag asupra ei soarta rea, nu aveam în schimb niciun scrupul de felul acesta faţă de fostul patron al mamei mele. Încă o zi! Dacă Veronique ar fi lăsat furnicile să-mi rămână prizoniere încă o zi, cine ştie? *Quien sabe*?[14] Andaluzia misterelor şi a deochiurilor încă mai mobiliza în mine demonii răzbunării, şi mi-l închipuiam deja, o! Veronique, în seara celei de a şaptea zile, pe omul din vilă străpuns de dureri, cu spume la gură.

IV

DUMINICA URMĂTOARE, O ÎNĂ-buşitoare duminică de iunie, mama şi-a adunat prietenii ca să serbăm mutarea în apartamentul nou. (Nu cunoşteam expresia *„pendre la cremaillere”*[15]). Ideea aceasta corespundea nu atât dorinţei de a mulţumi celor care o ajutaseră cât grijei cu totul orientale de a menţine prestigiul”. S-a pregătit bine, a cheltuit cea mai mare parte a salariului ei, şi-a petrecut noaptea de sâmbătă să facă prăjituri şi clătite, a împrumutat ceşti şi pahare şi a primit apoi invitaţii într-o rochie de culoare deschisă, care-mi plăcea, îi marca bine talia şi lăsa să i se vadă braţele admirabile. Eram satisfăcut că arăta bine şi fără măcar să folosească fard, doar o urmă de roşu pe buze.

Pe lângă familiile Fernandez, Sarcos, Perez au mai venit Khader, italianul şi, de asemenea, mătuşa Marie-Rose, dar fără unchiul Antoine, care se temea să nu se plictisească.

În ce-i privea pe muşchetari, ei au preferat să meargă la arene, nu ca să asiste la coridă, locurile costând prea scump, ci ca să aplaude sosirea călăreţilor. (Odată, în timpul defilării caleştilor, atunci când de pe marginea trotuarului aclamam un matador, acesta şi-a întors încet capul spre mine şi privirea lui rece m-a tulburat de parcă însăşi moartea m-ar fi privit, înveşmântată ironic în aur şi satin roz.)

Pentru că era foarte cald şi ca să fie curent, lăsasem uşile şi ferestrele deschise. Femeile îşi făceau vânt, bărbaţii îşi scoseseră hainele (proaspăt raşi, aveau obrajii albi din cauza bărbii care în timpul săptămânii îi protejase de soare). S-a ajuns destul de repede să se vorbească despre evenimentul care se produsese în oraş în timpul nopţii precedente. O manifestaţie a Uniunii Latine, cu un orator venit special de la Paris să discute problema „pericolului evreiesc”, degenerase în răscoală. La sfârşitul şedinţei, grupuri de excitaţi năvăliseră în cartierul izraelit unde mai toată lumea se culcase, spărgând vitrinele şi trăgând focuri. Au fost răniţi, şi un mort. Atins în frunte de un glonte rătăcit, un puşti de opt ani a fost ucis pe loc. Grupul fusese arestat şi gărzile mobile patrulau fără încetare. Dimineaţa am văzut doi gardieni patrulând pe străzile noastre cu puşca la’ umăr, casca şi jambierele foarte lustruite. Erau tineri, aspri, puternici, cu o expresie severă şi tristă totodată, ca îngerii aceia negri ai unei puteri ce nu ştie decât să pedepsească.

Înţelegeam de ce unchiul Antoine, antisemit, se abţinuse să vină, fiind prea sigur că s-ar fi simţit stânjenit printre noi.

Italianul vorbea, afirmând:

— Contra celor de ieri seară, administraţia nu va întreprinde nimic.

Părea foarte impresionat de drama aceasta, de moartea băieţelului. (Jurnalul de dimineaţă îi publicase fotografia pe prima pagină: o faţă slabă de copil prost hrănit, ochi imenşi, vag înspăimântaţi, care întrevedeau deja răul datorită căruia urma să-şi găsească moartea.) Mi s-a părut că mama, din locul unde se aşezase, lângă uşa de la bucătărie, îl asculta pe italian cu mai multă atenţie decât pe ceilalţi. Privirea ei avea atunci, chiar aşa — o gravitate neobişnuită, ca şi cum l-ar fi cântărit, judecat, ar fi sorbit cuvintele lui şi acestea, pe tăcute, ar fi pătruns în taina sufletului ei.

Dar, în copilul mort, în acest inocent sacrificat, Sarcos vedea un simbol, şi el dezvoltă ideea. Pe această căldură, el desfăcuse hamul care lega proteza lui de lemn şi aceasta, atât de neagră, în formă de cupă uriaşă ca un accesoriu funebru, era sprijinită, împreună cu cârja, în spatele lui.

— Ceea ce contează, a spus el, este de a-i face pe oameni să înţeleagă că trebuie să se unească şi să treacă dincolo de prejudecăţile de rasă, căci altfel vor ajunge cu toţii să se spintece cu adevărat.

A fost aprobat, s-a vorbit despre manifestaţia de solidaritate în favoarea victimelor, prevăzută pentru mijlocul săptămânii şi care urma să aibă loc în ciuda tuturor ameninţărilor şi a unei eventuale interdicţii oficiale. În felul acesta, atmosfera nonşalantă de la început, cu parfum de cafea şi anason, se schimba încet, încet, devenind mai aprinsă, mai animată. Mama, plină de plăcerea de a fi înconjurată de prieteni, se ridica din când în când, întindea câte o farfurie, oferea pe rând prăjituri cu drojdie, pudrate cu scorţişoară, sau papanaşi lunguieţi acoperiţi cu miere. Poate că eram singurul care a observat atitudinea ei faţă de italian, când i se adresa. Distingeam la ea o emoţie crispată. Oricât de discretă, oricât de subtilă era aceasta, îi ghiceam izvoarele în propria mea inimă. Eram spectator şi în acelaşi timp plin de ecouri, de rezonanţe. De fapt nu ştiam ce semnificaţie să dau acestui cerc în care mă simţeam prins, izolat, împreună cu mama şi italianul, dar privirea mea interioară îl vedea cum se strânge încet. Alături de placidul Paco Perez, de faciesul lui de indian cu pometii înalţi, cu riduri mari şi nas acvilin, italianul contrasta prin faţa lui osoasă, cu orbitele adânci şi mai ales printr-o rară mobilitate de

expresie dezvăluind o receptivitate mereu activă. Ce ştiam despre el? Că făcuse războiul (avea o rană în pulpă în care, Sarcos *dixit*, puteai vârî pumnul), că-i plăcea să călătorească, că primea să lucreze pe şantiere îndepărtate, Bou-Saâda, Oujda, Tiaret, fi că-şi pierduse soţia spre sfârşitul lui 1918, secerată de epidemia de gripă spaniolă, îţi dădea impresia unei naturi perseverente, disciplinate, dar capabil totuşi să se aprindă, să se înfurie. În duminica precedentă, pe când făcea plafonul din camera mamei şi eu îl ajutasem, am aflat că în curând va pleca din nou, de data aceasta la Colomb-Bechar. Cunoştea deşertul şi, în ciuda impresiei mele, nu-l împodobea cu niciun sentiment poetic. Spunea: „Acolo se doarme puţin, nopţile sunt reci", şi eu trebuia să înţeleg că în adâncul acelor întinderi de nisip şi stele, tot ceea ce conta pentru el era acel frig şi insomnia pe care o provoca.

*

De la răscoala aceea de sâmbătă se mai puteau vedea prin oraş poliţişti înarmaţi, iar unele magazine, bijuteriile şi magazinele de lux, în general — îşi ţineau obloanele pe jumătate lăsate. La sala Jom-Rol, regulamentul afişat la intrare interzicea să se discute politică şi incita la respectarea credinţelor fiecăruia, dar luni seara au fost numeroase şi lungi conciliabule prin coridoarele de la duşuri şi vestiare.

Marţi seara aveam întâlnire cu Veronique, nu la mine de data aceasta, ci în scuarul în care obişnuiam să ne regăsim. A venit cu întârziere, trăgând puţin un picior. Asta, mi-a explicat ea, se datora faptului că i se făceau o serie de injecţii şi, ca să se justifice mai bine, acolo, în plin scuar (atâta doar că la acea oră numai noi eram acolo), şi-a ridicat rochia cu un gest din cele mai naturale şi mi-a arătat pulpele însemnate într-adevăr cu mici semne brune. Vezi? Vezi? (ceea ce mai vedeam eu era şi broderia furoului ei, o broderie foarte fină). Atunci m-am întrebat dintr-o dată ce oare putea însemna pentru ea noţiunea de păcat, aceea care-mi fusese atât de mult repetată în anii care-trecuseră. Curiozitate care s-a topit într-o îngrijorare mult mai imediată: „Dar ce ai? Pentru ce boală ţi se face tratament?" Văzându-mă atât de alarmat mi-a trecut vârful degetelor peste obraji fără să răspundă. Insist. Aşezată lângă mine pe bancă, părea copleşită. „Nu se poate să nu ştii". Mi-a spus că nu ştia. Tot ceea ce ştia, şi aici şi-a lăsat ochii în jos ca pentru a mărturisi o greşeală, era că trebuia să plece (tresar), să plece în Franţa, că medicul îi interzice să mai stea în Algeria, că nu suportă clima, că are nevoie de munte, de altitudine… Am exclamat zdrobit „Nu se poate!" „Oh, ba da, se poate", a zis ea trist şi evidenţa aceasta îmi străpunse atunci sufletul ca o minge de foc! Un dezastru! Ce pot face? Va pleca cu adevărat!… Erau lucruri care se hotărau în afara ei, în afara noastră, şi am fost cuprins de o

astfel de revoltă, încât am prins-o pe Veronique de umeri, am tras-o spre mine, ca pentru a o proteja, pentru a o păstra, iar ea cedează mişcării mele, se sprijină de pieptul meu în timp ce o îmbrăţişez, îi sărut înnebunit părul, obrajii, fruntea. Doresc din tot sufletul să rămână, dar sunt conştient că voinţa aceasta nu este decât o proiectare în vid! Îmi amintesc că am stat o bună bucată de vreme aşa, înlănţuiţi neîndemânatic, îşi că mă simţeam pierdut, învins de iremediabil.

— Şi chiar adevărat nu poţi fi îngrijită aici?

— Doctorul zice că nu.

— Când te vei întoarce?

— Cum vrei să ştiu?

— Dar doctorul?

— Ştii, un doctor nu e ghicitoare.

Am îmbrăţişat-o din nou cu sărutări prelungi pe obraji, de parcă voiam să-i sorb boala, s-o scap de ea, s-o iau eu.

— Ai să-mi scrii?

— Bineînţeles, a zis ea cu căldură dar şi cu o nuanţă de reproş. (Nu era oare de la sine înţeles? Mai aveam oare nevoie să pun întrebarea?)

Eram dărâmat de durere. S-a desprins din braţele mele, s-a uitat la mine destul de surprinsă, de efectul pe care vestea îl produsese asupra mea.

Aruncam din când în când câte o privire în jurul nostru, cu neîncrederea aceea mărită de şederea mea la d-na Quinson, dar scuarul acesta era puţin frecventat şi abia dacă întâlneai câteva persoane printre care şi grădinarul, un bătrân care dispărea după ce-şi instala vârtelniţele. Veronique, nu era niciodată preocupată dacă va fi văzută îmbrăţişându-mă, şi o făcea întotdeauna cu o spontaneitate fericită. De data aceasta, mi-a sărutat buzele cu gravitate, cu ochii închişi, şi palidă cum era părea moartă.

Urma să ne revedem în sâmbăta următoare, la aceeaşi oră şi în acelaşi loc. Duminică după-amiază urma să se îmbarce împreună cu părinţii, şi mi-a cerut să vin pe chei. I-am promis. Şi în acelaşi elan am promis şi să fiu atent ca mama ei să nu mă zărească. Niciodată nu am vorbit de intervenţia acesteia pe lângă binefăcătoarea mea, jenaţi, cum eram amândoi de amintirea aceea. Asta era prima mea aluzie.

Veronique a subliniat-o, nu fără oarecare contrarietate.

— Oh! pentru ea asta ar mai însemna o dramă.

Trebuia deci să deduc că, oricât de serioasă o fi fost cearta, nu se temea totuşi să mă revadă, să se expună la riscuri, să braveze. Asta însemna că eu, cel pe care d-na Quinson îl dispreţuia, îl numea haimana şi coate-goale (bineînţeles că adăuga mult de la ea), eu putusem trezi şi reţine interesul unei fete atât de perfecte, atât de minunate ca Veronique! Meritasem stima ei, prietenia, încrederea, tandreţea ei. Eram fericit până la lacrimi. Fără îndoială că Veronique a simţit emoţia mea dar a pus-o pe socoteala apropiatei despărţiri şi a jurat că negreşit va veni să mă întâlnească în sâmbăta următoare. M-a asigurat de asemenea că-mi va trimite adresa, că va găsi „o şmecherie" ca să primească scrisorile mele pe ascuns, acolo, în staţiunea aceea de munte în care o exila boala.

Atunci când a plecat, când a început să fugă de teamă că zăbovise, mi-a făcut impresia unei treceri furişate, aeriene, ca traiectoria unei păsări.

*

Ne apropiam de vacanţa mare, cursurile se desfăşurau anevoios într-o căldură enervantă. Terminasem cu lucrările trimestriale şi singurul incident demn de a fi citat este schimbul de cuvinte dulce-amar avut cu d-l Gallazzo relativ la căile de comunicaţie în Statele Unite. Trebuie să spun că fiul unei vecine, d-na Padilla, făcea parte acolo din trupa unui circ unde prezenta un număr numit „Omul cu stomacul de oţel". Prospectele publicitare îl arătau, cu gura făcută pâlnie, gata să înghită cuie, bucăţi de sticlă, broaşte. Pe lângă aceste prospecte, avusese grija afectuoasă să trimită mamei sale afişe mici şi un program. Pe programul acesta era şi o hartă a Americii cu reţelele rutiere şi feroviare şi itinerariul complet al turneului. D-na Padilla îmi dăruise acest document. După o studiere atentă, reţinusem din el unele detalii şi mă servisem de el ca să-mi completez expunerea. Bucurie extatică din partea d-lui Gallazzo „Vino în braţele mele! Eşti mândria mea". Dornic să-mi dezvăluie sursele, l-am evocat pe fiul Padilla, cuiele şi broaştele. Dar d-l Gallazzo, speriat, aiurit, clipind din pleoape, s-a temut că încerc să-l trag pe sfoară şi comentariul început cu laude s-a sfârşit cu ameninţarea de „arest total".

Deja căutam cu toţii de lucru pentru cele trei luni de vară. Kalfon promisese să ne găsească servicii la poştă, ca ajutoare la triatul scrisorilor. În ce mă privea pe mine, trebuie să mărturisesc că această grijă rămăsese în arierplan. Nu mă gândeam decât la Veronique şi la

plecarea ei atât de apropiată. Ocupase în mine un loc considerabil şi ori ce urmă de egoism îmi pierise. Datorită ei am înţeles mai bine că viaţa nu putea rămâne închisă, imobilă, ci tocmai din contra, cu o forţă irezistibilă, se deschidea, înflorea ca o plantă plină de lumină şi sevă. Şi de asemenea mă gândeam la boala aceea. Noaptea, vegheam până târziu şi în penumbra străbătută de ţânţari aş fi vrut să fiu o parte din Veronique, să-i trec toată vigoarea mea. Eram uneori cuprins de panică, mi se părea că apăs degetele pe un puls care scade, slăbeşte. Odată în plin întuneric, gândul că Veronique ar putea muri m-a lovit ca un bici.

*

Joi seara m-am dus din nou la Sarcos. Adunase câteva persoane în camera din spatele magazinului ca să le vorbească despre manifestaţia de a doua zi. Trebuia să se desfăşoare în Piaţa Armelor, în faţa primăriei. Motivul: să dovedească solidaritatea noastră cu populaţia izraelită, să protestăm contra antisemitismului şi a rasismului în general, să cerem protejarea reală şi permanentă a cartierului evreiesc. Bineînţeles că nu se va ţine cont de interdicţia făcută de prefectură privitor la orice fel de manifestaţie pentru ziua aceea. (Gărzi mobile mai făceau de pază în faţa edificiilor publice şi la unele intersecţii.) Va avea loc, a adăugat Sarcos, o chetă în favoarea familiilor victime ale pogromului.

Când, spre orele zece m-am întors acasă, mama mă aştepta cusând, aşezată lângă masă. Degetarul aducea o lumină vie pe degetul care mi-a captat pentru o clipă privirea. I-am povestit totul în câteva cuvinte şi fără vreo intenţie precisă i-am semnalat absenţa italianului de la această reuniune.

— Pentru că a plecat la Colomb-Bechar, a spus ea. La ora asta este deja în tren.

— De unde ştii?

— El mi-a spus.

— Ai vorbit cu el?

— Da.

— Unde?

— La atelier. A trecut în după-amiaza asta să-şi ia rămas bun. Şi continua să-şi mânuiască liniştită acul. Eu am înţeles că înaintam pe teren nesigur, plin de gropi ascunse ca în poveştile vânătorilor de

animale sălbatice.

— A plecat pentru multă vreme?

— Până în septembrie.

Faptul că trecuse pe la atelier ca să-şi ia rămas bun dovedea existenţa unei legături a cărei importanţă nu o puteam evalua până atunci. Singurul indice: imperceptibila emoţie a mamei în timpul primirii ei de duminică. Deci se întâlneau, iar eu, prea ocupat cu mine însumi, nici măcar n-am bănuit. Nişte insecte se loveau de sticla lămpii. Tot aşa şi gândurile mele se învârtejeau în jurul unui focar central care le mistuia. Undeva, pe o terasă, nişte pisici se înjurau cu o convingere sălbatică, îşi modulau ura în strigăte lungi care creşteau până ajungeau să se întrerupă dintr-o dată într-un fel deznădăjduitor. Le ascultam cu atenţie, parcă s-ar fi certat din cauza mea, unele luându-mi partea cu pasiune, altele condamnându-mă cu ardoare la fel de frenetică. Dar care era de fapt hotărârea mea? Stăteam în picioare de cealaltă parte a mesei, mă uitam la mama, la părul ei foarte negru, la ochii ei arabi (se zicea că ai mei îi semănau).

— Ce ţi-a mai spus?

Înainte de a-mi răspunde, mama şi-a mai luat răgazul să taie aţa cu dinţii, apoi, cu o voce neutră:

— Ei bine, ar vrea să se căsătorească cu mine. Am rămas o clipă tăcut. Pe peretele din faţă, acolo unde Sf. Anton din Padua, pe etajera lui, ridica obrazul spre cer cu o expresie prostească, vedeam umbra mamei. Mă uitam la umbra aceea şi înţelegeam că doar de câteva săptămâni încercam să pătrund în inima unei lumi căreia până atunci nu-i cunoscusem decât pojghiţa exterioară. Ca să ajung la stadiul acesta, a fost necesar ca toate faţetele eului meu, care proliferau în mod anarhic, să-şi găsească punctul de convergenţă, să se facă în cele din urmă un fel de unificare, de concentrare puternică. Plecând de la d-na Quinson şi trecând prin vila Voisin, apoi prin scuarul în care o întâlneam pe Veronique, drumul parcurs n-a fost foarte lung, dar, dintr-un anumit punct de vedere, putea fi considerat ca atare.

— N-am dat niciun răspuns, a zis mama. Am cerut timp de gândire.

Încă o pauză scurtă. În jurul sticlei de la lampă ţârâiau insectele.

— Până în septembrie e vreme destulă.

— E un tip bine, am zis eu fără efort.

Şi cu toate acestea mă aflam pe o potecă foarte îngustă, în aceeaşi junglă, între aceleaşi gropi cu capcane.

— E adevărat, a spus ea continuând să lucreze cu mâna, de s-ar fi zis că aceste vorbe nu aveau o importanţă reală, că ele nu angajau întreaga noastră viaţă.

Din nou pisicile au ţipat acolo sus şi noaptea părea că se cască de la un orizont la altul ca o pânză uriaşă care se sfâşie.

— Şi mai e şi un om care te iubeşte, a zis mama cu acelaşi ton natural.

— Ştiu.

Mi-a revenit în minte felul în care a fost afectat de moartea băieţelului evreu în noaptea pogromului. Continuam să mă uit la mama. Uneori pleoapele i se zbăteau, dădeau o viaţă mai reală chipului ei. Cum să mi-l închipui brăzdat de riduri, vestejit, despuiat de frăgezimea lui? Rochia de vară degaja până la umeri braţele ei frumoase de muncitoare, modelate de munca cu fiarele de călcat. Nu, niciodată nu mă gândisem că mama ar putea îmbătrâni.

— Vă înţelegeţi bine, a spus, şi vocea ei a pătruns ca un ac în visarea mea.

A ridicat o mână, a închis un ochi, a pus iute aţa în urechea acului şi şi-a reluat lucrul. Am întrebat.

— Când socotiţi să vă căsătoriţi?

— Înainte ca tu să-ţi reiei cursurile.

Am făcut un semn cu capul ca să aprob şi de asemenea ca să arăt că înţelegeam intenţia. Nu ştiu dacă ea a perceput într-adevăr acest semn, dar atunci când m-am dus să o îmbrăţişez m-a sărutat la rândul ei luându-mă de gât ca să mă oblige să mă aplec mai mult, să mă ţină mai aproape de ea. Nu zâmbea şi totuşi, în privirea ei era o strălucire neobişnuită şi de asemenea, da, aşa era, un fel de respect, s-ar fi zis că ghicea ce distanţă enormă străbătusem, ce călătorie de planetă rătăcitoare împlinisem prin spaţiile îngheţate.

Atunci când am trecut în camera mea, tâmplele îmi zvâcneau repede. Mi-am aprins lampa şi fără să mă dezbrac m-am întins pe pat cu senzaţia de a fi trecut printr-un şir de uşi care nu duceau niciodată spre vreo ieşire.

V

ZI DE GREVĂ. ABIA TREZIT, AM şi fost izbit de evidenţa aceasta. Nu auzeam trecând tramvaiele pe strada Mostaganem, mai în sus de strada noastră. Şi nici nu auzeam tropăitul docherilor care din cartierul arab coborau în grupuri spre port. În schimb, o auzeam pe mama în bucătărie. Grevă şi pentru ea! Nu că ar fi avut o conştiinţă politică afirmată şi că ar fi şomat din convingere, ci doar pentru că patronul spălătoriei, situată în inima oraşului, prefera să închidă de teama violenţelor care erau de aşteptat să aibă loc. Iar eu, împreună cu Muşchetarii, renunţasem în mod deliberat să mergem la colegiu unde, în acest sfârşit de iunie, activitatea se reducea dealtfel la puţin lucru.

În acea dimineaţă, mama mi s-a părut relaxată, surâzătoare. Nu încăpea vreo îndoială că era mulţumită că în ajun mă arătasem atât de înţelegător. Această bună dispoziţie mi-a făcut bine, mi-a dat iluzia că nimic, niciodată, nu putea muri în mod definitiv, că exista o putere de veşnică recreare. Când a aflat că voi participa la manifestaţia de după-amiază, că mă voi afla împreună cu prietenii mei în coloană, ea a socotit că aceasta era o idee „macabră”, dar n-a zis nimic ca să mă facă să renunţ.

Oricum, vedeam bine că lucrul acesta o preocupa, că se îngrijora pentru mine, că era, ca întotdeauna, atentă la ceea ce mi se putea întâmpla, bine sau rău, şi am fost impresionat şi de asemenea am fost bucuros. Bucuros prin sentimentul pe care-l încercam că între ea şi mine, o legătură esenţială vieţii mele nu va fi niciodată tăiată. La drept vorbind era în joc un sentiment neclar dar care-mi umplea întreaga inimă. Şi bineînţeles că mă gândeam în continuare la tatăl meu dar cu o altfel de pasiune, de parcă, în timpul acestor din urmă luni, ar fi trecut pe nesimţite în pâcla amintirilor. Vreau să spun că nu mai încercam aceeaşi nevoie de a mă referi la el, de a fi legat de el ca să simt că exist şi descopeream că aparţin pământului cu aceeaşi autonomie şi vigoare ca aceea a unui copac.

*

Atunci când m-am suit pe terasă ca să duc de mâncare la pisici, soarele ardea şi era abia ora opt. La prânz vom fi în plină arşiţă Pisicile, cum am mai spus-o, nu veneau niciodată lângă mine. Îmi pândeau toate mişcările şi aşteptau plecarea mea ca să se arunce

asupra farfuriilor. Pe terasa vecină o femeie întindea rufe. În larg, un cargou lăsa fum şi acesta se imobiliza ca nişte şomoioage mari. Cargoul acela era ca un semnal care mi se adresa numai mie. Veronique urma să plece! La gândul acesta am încercat dorinţa să distrug totul în jurul meu. În faţa uscătoriei, în jurul farfuriilor, pisicile mă priveau venind şi plecând iar eu eram cuprins de disperare. Veronique va pleca! Ca şi italianul! M-a surprins similititudinea aceasta. Brusc m-am oprit. M-am întrebat dacă mama resimţea aceeaşi greutate pe inimă ca aceea care o zdrobea pe a mea.

Fred şi Toni au venit să mă ia la orele zece. Poliţia făcea percheziţii la Sarcos. M-am repezit împreună cu ei şi într-adevăr, l-am văzut pe agentul Ortega postat la intrare cu mâinile la spate, cu ochii ascunşi de ochelarii de soare. Deja îl înconjurau numeroşi curioşi. Câteva persoane se agitau în interiorul prăvăliei şi noi auzeam vocile lor punctate de zgomotul protezei pe sol. În cele din urmă, doi oameni în costume albe şi cu pălării de panama pe cap au ieşit ţinând fiecare nişte jurnale sub braţ.

— O să vă murdărească, a zis Sarcos cu o bunătate prefăcută. Nu vreţi să vi le învelesc?

— Gura, a zis Ortega.

— Sper, a mai zis Sarcos, că înainte de a le azvârli veţi arunca o privire pe ele! A te instrui, domnilor, înseamnă a progresa.

— Şi mâna mea? O vrei de-a latul? A spus unul din bărbaţii în costum alb.

Nu, nu găsiseră nimic. Era vorba doar de rebuturi. Sarcos fusese prudent. Manifestele şi jurnalele recente se aflau la loc sigur.

*

Oricât de mic ar fi fost, incidentul lăsa să se prevadă că autorităţile vor constrânge la respectarea interdicţiei de a se defila. Dealtfel, pe măsură cu trecerea timpului, străzile se goleau, şi la rândul lor cafenelele închideau, ceea ce dădea măsura acelei tensiuni, a acelei nelinişti.

În ce mă privea, rămâneam fără voia mea pe marginea pasiunii, toată fiinţa mea îndreptată fiind spre Veronique. Da, mă voi duce duminică în port, da, voi sta pe chei până ce pachebotul (Sidi-Brahim) va trece de şenal. Ne vom scrie în fiecare zi. Şi de ce nu s-ar vindeca până în octombrie? Se va întoarce. Voiam să cred în întoarcerea ei. Ideea că ar fi putut să nu se întoarcă provoca în mintea meş un fel de

insurecţie! Şi, obsedat cum eram, am neglijat să-mi întâlnesc prietenii, am plecat singur la locul de adunare în spatele Hotelului Continental. Am făcut chiar un uşor ocol ca să traversez scuarul (pustiu, abandonat cu totul porumbeilor şi vrăbiilor) ca să evoc, între palmieri şi chioşc, apariţiile lui Veronique.

*

Dincolo de scuar, după catedrală, oraşul părea mort ca topit de văpaia cerului. Toate magazinele erau închise. Niciun vehicol nu circula. Straniu era că nu se vedea nici măcar un singur agent, nici un singur membru al gărzii mobile. Şi brusc, atunci când am intrat în bulevard, am zărit primele grupuri care se îndreptau spre centru. Doar bărbaţi, şi câteva femei erau prezente dar numai la balcoane, sprijinite cu coatele pe balustrade, cu aerul îngrijorat. După strada Arzew, mulţimea a devenit mai densă, până într-atât încât înaintam cu o adevărată greutate, înciudat la gândul că Sarcos şi ceilalţi mă aşteptau şi că plecasem prea târziu.

Înaintam cum puteam în masa aceea care se înteţea, atât de mulţi oameni veneau dinspre bulevardul Charlemagne, strada Alsace-Lorraine. Am rămas o bună bucată de vreme blocat locului în timp ce în faţa cafenelei Riche (închisă cu scaune şi mese îngrămădite în spatele grilajelor) un vuiet s-a ridicat dinspre capătul bulevardului, acolo unde dă în piaţa primăriei. Nu înţelegeam nimic din ce se întâmpla. Prea mult îl citisem pe Stendhal. Se poate deduce că deja mă gândeam la Fabrice în ziua de la Waterloo. Literatură… Dar, fie ce o fi, eu trebuia să ajung la Continental. Tot împingând, strecurându-mă printre grupuri, am reuşit în fine să mă găsesc în faţa parfumeriei Lorenzi-Palanca, dar acolo am fost ţintuit de obloanele ei de fier, imobilizat din nou şi, nenorocire! La numai două sute de metri de Continental. Îl şi văd, şi foarte clar, din diagonală, cu faţada lui supraîncărcată cu stucării, cu frontonul său alb, foarte răsucit, ca nişte turnuleţe de frişca. În clipa în care sunt constrâns s-o iau înapoi sub o presiune violentă am auzit pe cineva explicând că accesul ar fi interzis în piaţă. Am luptat ca să nu fiu dat şi mai mult înapoi. Căldura şi praful îmi astupau gâtlejul. Respiram greu, mai ales aşa comprimat cum mă găseam. Se pregătea o contra-manifestaţie, care venea spre noi, bănuiesc că prin bulevardul liceului. Auzeam dealtfel din direcţia aceea cântându-se *la Marseillaise*, izbucnirea cumplită a apelului ei la luptă. O dată mai mult regretam că acest cântec pe care-l admiram era acaparat de „ceilalţi". Fără să mai socotim de intenţia vădită a acestora; apropriindu-şi imnul naţional, însemna să ne respingă pe noi, pe noi ca francezi, să ne înlăture, să ne nege apartenenţa aceasta, să ne considere nişte marginali.

Am fost împins spre poarta unui imobil. O femeie musulmană, foarte strâns înfăşurată în văluri tocmai voia să iasă. Văzând mulţimea, se retrase speriată. I-am spus să se întoarcă. M-a privit o clipă, s-a întors, s-a înfundat repede în obscuritatea coridorului, fantomă albă. În acea clipă, o persoană pe care n-am văzut-o, a închis şi a zăvorit uşa dinspre interior, şi am înţeles că la nevoie, refugiul acesta nu va exista pentru noi. M-am simţit şi mai prins în capcană în această mulţime străbătută de contracurente, agitată de un obstacol care nu se vedea.

Şi deodată strigăte.

Am avut impresia că acest imens ţesut omenesc din jurul meu se întindea, se desfăcea, se destrăma. Am zărit în acelaşi timp, în spatele meu, la capul bulevardului, frontul gărzilor mobile, pe cai. Negri, cu ochii la nivelul căştilor, coborau la trap cu o alură regulată, irezistibilă, provocând vid în faţa lor. De departe blocul acesta mişcător mi-a făcut impresia unui front de mastodonţi ca aceia ai preistoriei, cuirasaţi cu plăci, zbârliţi de vârfuri, burduşiţi de energie, capabili să distrugă totul cu o brutalitate obtuză. Oamenii fugeau pe măsură ce caii se apropiau, sugerau o ondulare de coloană, de mişcare a muşchilor, o forţă stăpânită dar gata să se dezlănţuie. Fascinat de viziunea aceasta, nici nu mă gândeam să mă pun la adăpost. Distingeam acum mai bine pe călăreţi, puştile lor în bandulieră, faţa lor strânsă în jugulară, bâtele lor din merişor. Am spus-o, caii mă speriau şi aceştia nu erau cai fini arabi ci animale masive, nişte coloşi care formau cu pieptul lor un veritabil zid de la o margine la alta a şoselei. La doi metri de mine, o ţigare intactă, abia aprinsă, continua să fumege şi sublinia panica aceasta care crease un gol în jurul meu. Brusc, la răscrucea unde era situată cafeneaua Riche, călăreţii au dat pinteni cailor. Cizmă lângă cizmă, au şarjat ca un val negru care deborda spre trotuarul meu. Dacă aş fi rămas m-ar fi călcat în picioare. Deci, valea! Am zvâcnit-o. Tropătul copitelor creştea. Chiar în clipa în care era să ajung pe partea cealaltă, soldatul din extremitatea primului rând şi-a ridicat bâta. Îmi amintesc că faţa lui nu exprima nicio pasiune, nici furie, nici dispreţ, nimic, o faţă netedă, inexpresivă, chipul unui om care-şi îndeplineşte serviciul, care rupe o creangă uscată. Eram deja salvat, ieşisem din joc, toate astea nu mă mai priveau, or în acel moment m-a atins lovitura, atât de violentă încât m-a proiectat într-o vitrină în timp ce mintea mi-a explodat fărămiţindu-se într-un jet mare de scântei. Îmi amintesc că am rămas astfel, întins pe dale, în timp ce galopul cailor se amplifica într-o cavernă sonoră, într-un tunel fără sfârşit. Sprijinite peste balcoanele frumoaselor imobile, nişte femei aplaudau, strigau bravo, bravo! Îmi amintesc că erau oameni care alergau, se aplecau peste trupurile celor

pe care şarja îi doborâse. Am crezut că veneau să-i ajute, dar nu, îi băteau lovindu-i cu piciorul şi cu bastonul. Ţipetele acestea la etaje, năvala aceasta asupra victimelor mi-au trezit instinctul de apărare. M-am ridicat, m-am sculat, m-am sprijinit de oblonul magazinului. Caii care sforăiau, răniţii care agitau braţele, femeile care urlau formau o viziune lipsită de vreo logică, ca la cinema atunci când filmul o ia razna şi provoacă un delir de imagini. Şi foarte aproape, triumfătoare, *la Marseillaise*. Eram acoperit de transpiraţie. După durerea care mă ţinea de la rinichi la ceafă aş fi jurat că mi-era spatele căscat, despicat cu satirul.

În clipa aceea, s-a apropiat de mine un tânăr, care ieşise din imobilul de care mă sprijineam. Nu era singur, ţinea de braţ o doamnă bătrână cu capul acoperit de o pălărie mare de pai care-i umbrea faţa foarte ridată. El însuşi era foarte elegant, îmbrăcat cu haine de *tussor*[16], cu canotiera sa în mână, având trăsături fine dar expresia iritată.

De fapt îl văd privindu-mă cu o furie rece care îi subţiază buzele. Se desparte de bătrâna doamnă, înaintează spre mine care, sprijinit de zid, nu mă pot mişca şi-mi strigă: „Ia zi, tu n-auzi la Marseillaise? Trebuie să te descoperi, ticălosule!” îmi smulge şapca şi de trei ori la rând mă pălmuieşte fără să înceteze să mă privească cu răutate, gata parcă să mă lovească şi mai şi dacă aş replica. Or, sunt absolut incapabil să vorbesc. Aici, doamna cea bătrână care rămăsese înfiptă în mijlocul trotuarului, a zis tânguitor pe un ton afectuos de reproş: „Copilul meu, o să fim în întârziere”, de parcă tânărul ar fi angajat cu mine o simplă convorbire. El, satisfăcut, văzându-mă atât de amorf face un pas înapoi, surâde cu un surâs crud, reia delicat braţul bătrânei doamne, se îndepărtează cu paşi mărunţi, şi eu, la rândul meu, mă îndepărtez din propriul meu centru, nu mai reuşesc să mă unific, să mă adun. Durerea acum mă străpunge până la piept.

Cu acea încăpăţânare a beţivului, cu mâinile pe zid, cu trupul de-a latul, încerc să înaintez spre hotelul Continental, în iluzia că-mi voi regăsi prietenii, că mă aşteaptă, că-mi vor da ajutorul frăţesc de care am nevoie. O văpaie mă mistuie pe dinăuntru. Foarte departe, nişte cai nechează. Nişte oameni continuă să fugă dinspre dreapta şi dinspre stânga şi înţeleg că toate acestea nu au nicio realitate. Ce realitate poate avea acest Sarcos pe care-l văd în faţa Continentalului, în apropierea fotoliilor acelora cu spătar roşu de care se servesc văcsuitorii? Acest Sarcos care, înarmat cu cârja lui, face cercuri prin aer ca să ţină la respect pe cei care-l încercuiesc? Dacă slăbeşte sau dacă o să cadă, nicio milă pentru el, dar cum oare ar mai face mila parte din lumea asta? În mintea mea mai răsunau încă unele lucruri,

mai produceau scurte străfulgerări. Am închis ochii cu fruntea lipită de un afiş din care n-am putut citi decât cuvântul „*Toros*”[17]. Când am ieşit din ameţeala mea, Sarcos dispăruse. Fără îndoială că visasem! Totuşi pe locul unde se aflase el, unul din fotolii era răsturnat. Înţeleg atunci că eram singur, în pericol şi că trebuia să mă grăbesc. Încotro? Mă mişcăm din ce în ce mai greu. Şi altă viziune absurdă, un zmeu în formă de romb cu o coadă care ondula lent sugerând parcă o tihnă foarte apropiată, un refugiu pentru cei care vor muri. Deoarece voi muri, certitudine pe care am căpătat-o atunci când cu faţa la zid mi-a venit greu să mai respir.

Gândurile încep atunci să cadă în mintea mea ca picăturile de ploaie într-un hârdău. Pe niciunul nu-l pot reţine sau izola. În plin soare zmeul continuă să se legene. Tiptil trec nişte oameni pe lângă mine, fără ca măcar să mă privească. „Toros” spunea afişul. Copilul cu smeul se afla probabil în viroagă lângă liceu, la o sută de metri, privind înspre înalturi. Îl invidiam. Eu voi muri cum a murit şi tata, dispărut de secole şi subit mă mir, nu de tot acest timp adunat la un loc ci de răcoarea de sub obrazul meu, de întinderea aceea, de sol care alunecă sub privirea mea. Şi dacă într-adevăr eram întins pe trotuar, pe dalele prăfuite, nu puteam ghici motivul, atât de convins eram în clipa aceea că viaţa mea nu era decât un accident inexplicabil, o confuzie, vreo neînţelegere.

VI

SPITALUL. O SALĂ CU VREO douăzeci de paturi aşezate pe două rânduri. În fiecare pat câte un bolnav cu faţa zbârlită de barbă. Chiar în faţa mea, o fereastră deschisă din cauza căldurii, încadrată de un păienjeniş de plante agăţătoare roşu violacee, pe care le privesc ore în şir ca pe un peisaj inepuizabil.

Fusesem transportat aici cu salvarea, împreună cu alte victime, vreo zece — ale şarjei de cavalerie. Aflasem totuşi că unii manifestanţi, arestaţi în ciuda contuziunilor sau rănilor lor, erau îngrijiţi la infirmeria Penitenciarului… Printre ei, Sarcos, suferind de un traumatism cranian.

*

Infirmiera mea, o călugăriţă, se numea Sora Aurelie. Mă miram că pe o astfel de căldură putea suporta boneta şi gulerul scrobit. De fapt, nu părea câtuşi de puţin incomodată de ele şi se agita având tot timpul faţa uscată, fără vreo urmă de transpiraţie S-a supărat, mi-a ordonat făţiş să tac, atunci când insistasem să mă lase să plec. Fără cea mai mică noţiune a timpului care se scursese, doream să merg s-o întâlnesc pe Veronique. Am aflat mai târziu că era luni. Sidi-Brahim plutea deci în plină mare. M-a obsedat destul de multă vreme imaginea vechiului pachebot atât de negru, clătinat de valuri ca un cheson funebru. Dar amintirea aceasta despre Veronique era aidoma cu saltul unei mingi de ruletă, care sare din alveolă în alveolă înainte de a se opri. Pe măsură ce mă desprindeam din existenţa mea vegetativă, mă străduiam mai ales să dezgrop din adâncul sufletului meu nişte realităţi ascunse ci prima pe care am găsit-o avea strălucirea unei perle, lumina unui diamant şi anume faptul că eram în viaţă! Evidenţa aceasta mă încânta, străluceau văpăi în sufletul meu, luminau colţurile cele mai obscure. Aveam inima curată, spălată, curăţată de o mie de lucruri mărunte, murdare sau futile.

De îndată ce vizitele au fost autorizate, în afară de mama, au venit: abatele Porteno, d-l Moser, Yasmina, d-na Bailly şi, bineînţeles, toţi Muşchetarii.

Abatele Porteno mi-a spus, după mărturia infirmierei mele, că în delirul meu din timpul primei nopţi pronunţasem numele de Veronique. După părerea abatelui putea fi vorba, fie de Veronique cea

cu vălul, aceea căreia Hristos i-a spus „Eu sunt viaţa”, fie de pasa aceea folosită în tauromanie şi care repetată precede uciderea. N-am zis nimic, surprins, şocat că secretul meu izbucnise astfel din mine de sine stătător ca o sângerare. În acest timp mama m-a privit cu o atenţie mai ascuţită, fără să zâmbească, apoi mi-a mângâiat blând fruntea.

*

Întors acasă am fost nevoit să mă odihnesc multă vreme. Am înţeles că ieşit din spital, ieşisem de asemenea şi din copilăria mea şi anume tot printr-o uşă străjuită de toate însemnele durerii. Nu, nu eram, nu mai eram o creatură protejată miraculos, ştiam că trebuia să mor într-o zi şi, în unele nopţi, auzeam galopul acela de cai care-mi distrugea împărăţia mea de soare. Mi se părea însă că ceea ce era mai omenesc în mine aspira către o iubire în care nu trupul şi-ar avea partea cea mai însemnată şi că prin iubire voi reuşi poate să dezleg enigma care-mi copleşea înţelegerea. Pricepusem de asemenea care era rana de care voi suferi toată viaţa şi că lăsasem în urmă fericirea, mică figură imobilă, dublura mea cu zâmbet de tristeţe.

Mergeam adesea pe terasă şi reluam visul cu Veronique. Dacă încercam să citesc, pe şezlongul care ne fusese împrumutat (toate pisicile erau în expectativă în jurul meu), o închipuiam pe Veronique aşteptându-mă singură în scuar sau căutându-mă în port. Nu prea dădeam atenţie lecturii, invadat cum eram de amintirea unei atitudini, a unei frunze, a unei inflexiuni de voce. Pândeam poştaşul cu pasiune. Trecea dimineaţa cu taşca lui mare în bandulieră. În două rânduri s-a oprit, de două ori am avut inima la gură, dar era vorba de scrisori pentru mama, postate la Colomb-Bechar. O priveam seara citindu-le, o invidiam. Ea spunea: „Vezi, vorbeşte de tine”.

*

Trupul meu se vindeca dar eu nu mă vindecam de Veronique. Căutam explicaţii pentru tăcerea ei. Poate că nu avea libertate de mişcare? Sau poate că era supravegheată? Dar dacă era bolnavă, incapabilă să scrie sau în imposibilitate de a merge la poştă? Sau poate a uitat adresa mea? Cu ocazia singurei vizite pe care mi-o făcuse nu-i indicasem oare numai locul unde se afla casa, firma antrepozitului, fără vreo altă referinţă? Mă trudeam astfel să găsesc o explicaţie şi gândul meu sărea de la o ipoteză la alta ca printre cercuri de foc. Uneori noaptea, Veronique răsărea în visul meu, alerga spre mine strigându-mă „Iată-mă!”, ca şi când s-ar fi ascuns, în joacă, şmecheră, să mă încerce şi se mira apoi întrebând: „Oh, ce faci, plângi?”

Nici măcar nu mi-a venit ideea că Veronique ar fi putut fi supărată, rănită de faptul că nu mă ţinusem de cuvânt cu privire la ultimele două întâlniri. Nu o cunoşteam oare generoasă, tandră, capabilă să înţeleagă totul, să ierte totul? La sfârşitul atâtor raţionamente reluate de o sută de ori, ajunsesem să cred că era moartă, că boala înaintase foarte repede, o răpusese în Franţa, la puţin timp după ce debarcase. Atunci când gândul acesta punea stăpânire pe mine parcă rătăceam pe o banchiză.

Îmi aminteam toate cuvintele pe care Veronique le întrebuinţase ca să-mi descrie tratamentele ei, îmi aminteam că nu accepta să se vorbească în faţa ei despre moarte şi clădeam astfel un întreg sistem ca să mă conving că dispăruse pentru totdeauna, mă închideam în temniţa asta pe care eu însumi o construiam şi mă lăsam cuprins de deznădejde.

*

După terminarea serviciului lor, prietenii mei veneau să mă vadă, se aşezau pe parapetul terasei şi ne împărtăşeam veştile. Sarcos ieşise din închisoare, Archilas se reîntorsese acolo. D-l Moser urma să se întoarcă în septembrie din Tirol ca să redeschidă sala. La Mers el-Kébir, pietrarul şi „nevasta” lui urmau să adopte o orfană. Datorită abatelui Parteno, orbul şi familia lui vor părăsi spălătoria pentru o locuinţă decentă.

Dar evenimentul cel mai „clocotitor”, după expresia lui Fred, mi l-a spus Yasmina. Într-adevăr, fratele d-nei Quinson, Denis, fusese găsit mort de o criză cardiacă dar nu la Vichy unde se presupunea că se află pentru o cură balneară ci la Paris. La Paris şi anume la o doamnă care nu era tocmai doamna lui. (În timpul verii Mireille prefera vila ei şi plaja de la Ain-el-Turck.) Mare emoţie în toată „înalta societate”.

Ulcerată, Mireille refuzase să se ocupe de corp. Acesta, de două săptămâni, aştepta la morgă ca familia să se hotărască odată să vină să-l ia.

— Să moară astfel cu două luni înainte de cules!

În felul acesta d-na Quinson îşi exprimase exacta limită a durerii sale. Plictisită să implore zadarnic pe cumnata ei să o însoţească la Paris, plecase singură, nu fără să facă o mulţime de mofturi. Dacă s-ar da crezare lui Dolores, succesiunea privind domeniul se anunţa foarte complicată şi plină de conflicte.

În ce o privea, Mireille nu ceda deloc. Organizase chiar o ceremonie funebră de un stil neobişnuit, la care au putut asista numai

cei intimi. Transformate în papiote şi învelite cu ceară, toate scrisorile de dragoste descoperite într-un sertar secret al bărbatului ei arseseră într-o seară în sfeşnice de argint în jurul unei fotografii mărite a defunctului acoperită cu mătase de doliu.

De data asta, mama, profund şocată de descrierea aceasta a Yasminei, a nemerit-o bine calificând-o drept macabră.

Iar pentru mine, tot nimic de la Veronique, să crezi că nici nu existase cu adevărat, că nu era decât o iluzie a inimii sau o foarte veche suferinţă, o cicatrice.

*

Eram perfect restabilit. Am reînceput să merg la Pointe-Blanche. Marco mi-a mărturisit într-o zi că voia să reia un vechi proiect: să scoată din epavă acea sculptură, degradată dealtfel şi care era, în ochii mei, de un interes derizoriu. Dar el ţinea la asta şi încăpăţânarea lui m-a făcut să mă hotărăsc.

Pentru că pierdusem ocazia să iau vreunul din posturile mărunte auxiliare care ni se ofereau pe timpul vacanţei, lucram, neavând altceva mai bun, la unchiul meu, având masa de prânz drept salar. Unchiul mă trata bine deşi fără simpatie adevărată. Convins că cu educaţia primită şi cu relaţiile mele dubioase, voi merge, într-o bună zi, pe drumul cel rău. Până una alta şi oarecum ca să justific această profeţie, am luat de la el pe furiş, cele două foarfeci de sârmă necesare acţiunii noastre.

Marco şi cu mine convenisem să mergem la epavă cât mai devreme ca să evităm pe cei care veneau să se scalde în timpul dimineţii şi care fiind foarte numeroşi ne-ar fi stânjenit. Şi într-adevăr, în zori eram deja puşi pe treabă.

Fortul spaniol din vârful de la Santa Cruz semăna cu o turtă dulce iar pe marea de culoarea plumbului neoxidat soarele încă oblic ricoşa în străluciri scurte. Oraşul şi portul erau scufundate în tăcere. Dealtfel, în afară de clipocitul apei care lovea epava nu era niciun zgomot. Întreg orizontul, într-o austeră perfecţiune a liniilor, se cuprindea între peninsula Mers el-Kébir şi falezele Canastei şi putea fi cuprins dintr-o singură privire. O adevărată euforie pusese stăpânire pe noi. Eram fără oprelişte, liberi, goi, ofrandă acelei lumi dintâi care izbucnea la răsărit.

*

Sugerasem lui Marco să plonjăm pe rând în camera hărţilor (sau

ceea ce numisem noi înşine în felul acesta). Acela care se ridica la suprafaţă urma să indice celuilalt starea deschizăturii pentru că sarcina consta şi din decuparea sculpturii din traversa în care era prinsă.

În ce privea itinerariul, cel pe care-l descoperisem împreună în vara precedentă, lua forma unui W cu primul braţ mai lung decât celelalte trei. Liniştit l-am privit pe Marco cum cobora pe lângă cocă ca să se strecoare apoi în deschizătură. A reapărut puţin după aceea, vizibil îngrijorat, nemulţumit. Nu, operaţia nu era chiar aşa de dificilă. Am întrebat:

— Atunci, ce?

— Ai să vezi chiar tu.

Imposibil să-i smulg un cuvânt în plus. Stătea acolo, frecându-şi braţele ca să-i treacă pielea de găină. Tot el şi-a pierdut răbdarea:

— Ţi-am spus să te duci să vezi.

Intrigat m-am aruncat în apă, cu foarfecă mea fixată la centură în testeaua unui cuţit de vânătoare. Deschizătura. Urcuşul de-a lungul unui perete dărâmat. Alunecarea cu mâinile înainte printr-o zonă cam funebră, hăţiş de fiare vechi. Un cot spre acest dreptunghi albăstrui şi am pătruns în cameră. Nimic nu se schimbase din iulie trecut, s-ar fi zis că timpul se dizolvase în apa aceea imobilă. S-a produs aceeaşi fugă a peştilor minusculi, aceeaşi sclipire în penumbră şi acolo, la dreapta, luminată dintr-o parte, sculptura. Am înţeles imediat nervozitatea lui Marco. Sub presiunea foarfecii, partea carbonizată se sfărâma, ceda în fragmente. O adevărată descompunere. M-am urcat în grabă. Ghemuit, cu mâinile pe genunchi Marco mă aştepta.

— Ei bine?

— Ca să-i protejăm capul, cel mai bine e să cioplim de sus…

A aprobat, a plecat din nou. Un peşte subţire, lucios ca un brici a ţâşnit de sub carenă, a străbătut ca o zvâcnire de săgeată viitoarea lăsată de Marco şi am înţeles că semăna cu anul acesta pe care, de la a vară la alta, îl trăisem şi eu.

Marco s-a întors din nou la mine dar ca să facă un bilanţ al dezastrului. Roasă, putrezită de lungul sejur în mare, partea superioară a sculpturii, în aparenţă intactă, se desfăcea şi ea în mănunchiuri de fibre. Ce era de făcut? Ce? Împărtăşeam acum decepţia, amărăciunea tovarăşului meu. Cu toate acestea, nu mă

resemnasem încă. Am sugerat să salvăm măcar ochii (acei ochi exagerat de deschişi spre lucruri pe care nici noi nu le puteam vedea). Marco a acceptat, dar nu fără oarecare încordare. Vom scobi în aureolă, în jurul capului, în aşa fel încât să-l scoatem pe acesta cu o parte a suportului.

— Nu-i nevoie să ne grăbim, a zis el. Centimetru cu centimetru dacă este nevoie.

A opera cu o astfel de delicateţe implica un număr mai mare de scufundări astfel încât la sfârşitul unei ore, la fiecare revenire la suprafaţă tremuram în plin soare, aveam buzele albastre şi pleoapele umflate din cauza protozoarelor din apă.

În starea aceasta de oboseală şi în timpul uneia din scurtele mele şedinţe de lucru, am avut iluzia că Veronique era aceea care mă privea cu ochii ei senini. Iluzie sfâşietoare! Ah, tu erai! În fine, tu! Părea că spune privirea aceea. Şi am fost nevoit să plec din nou în mijlocul aşchiilor pe care le ducea un curent misterios. Atunci când nu mai aveam aer, treceam de uşă. Salvează-mă! Implora Veronique. Dar nu puteam face nimic pentru ea, absolut nimic şi înotam plutind peste fiarele vechi periculoase, cu vârful ascuţit spre mine ca nişte săbii, cu timpanele zdrobite, cu capul săgetat de strigăte.

Din acel moment am încetat să mă mai scufund, aveam dealtfel toţi muşchii prinşi de cârcei. Mai încăpăţânat, Marco a rezistat până la urmă, până când s-a sfârşit totul.

Spre orele nouă şi jumătate, de fapt atunci când toate locurile de la baza falezelor începeau să fie pline de oameni veniţi la scăldat. Marco s-a ridicat la suprafaţă gâfâind şi a venit să se întindă obosit pe puntea dunetei şi atunci am acceptat şi eu ideea că femeia abisurilor, necunoscuta adâncurilor murise pentru totdeauna.

Amândoi eram epuizaţi, îngheţaţi pe dinăuntru. Dar încetul cu încetul, soarele ne-a pătruns, sângele s-a dezmorţit.

Marea fumega, ceţurile inundau Santa Cruz, estompau orizonturile. Îmi amintesc că întreg universul părea ţintuit în boarea aceasta şi totuşi prin lumină se putea percepe în el un elan, o forţă de acţiune, de transformare de creaţie perpetuă. Nu încăpea îndoială că Marco era nenorocit şi nu puteam şti care era visul ce murise în el odată cu figura aceea. Zăcea, gol şi bronzat, cu ochii închişi, întins la marginea calei, acolo unde marea clipocea şi puteam să ghicesc de unde i se trăgea dezamăgirea. În dimineaţa aceea, în pustietatea miezului de vară, am înţeles că-mi semăna şi că, într-un anumit fel,

aspira ca şi mine să posede ceva ce nu exista, ceva foarte pur, de-a pururi neîntinat şi care nu putea fi şi nici nu va face vreodată parte din lumea aceasta.

— Sfârşit —

[1] Manuel cel blînd (span.).

[2] După terminologia epocii acest cuvînt îi desemna pe algerieni, fie că erau de origine arabă, fie berberă.

[3] Condorii (span.).

[4] Măscărici (span.).

[5] Nu se poate trăi fără dragoste (span.).

[6] Comme-il faut (franc.).

[7] Este necesar să rabzi (span.).

[8] Rabdă! (span.)

[9] Rahat şi iar rahat (span.).

[10] * Stricato! Talpa iadului! Lepădătură! (span.).

[11] Corida morţii (span.).

[12] Împieliţatule! fiu de căţea! poponarule! (span.).

[13] Pleacă! Am să-ţi explic! (span.).

[14] Cine ştie? (span.).

[15] „A inaugura” (franc).

[16] Material din mătase foarte uşoară.

[17] Tauri (span.).

Table of Contents

Partea întâi NEGUSTORUL DE MIERE
I
II
III
IV
V
Partea a doua DOAMNA QUINSON
VI
Partea a treia VERONIQUE
[1]
[2]
[3]
[4]
[5]
[6]
[7]
[8]
[9]
[10]
[11]
[12]
[13]
[14]
[15]
[16]
[17]